

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İsmet SAATÇI

DEMİRÇAĞ ANADOLU'SUNUN
PERS ÖNCESİ SANAT MERKEZLERİ'NDE KARIŞIK YARATIK TASVİRLERİ
(YENİ HİTİT – URARTU VE FRİG)

Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İsmet SAATÇI

DEMİRÇAĞ ANADOLU'SUNUN
PERS ÖNCESİ SANAT MERKEZLERİ'NDE KARIŞIK YARATIK TASVİRLERİ
(YENİ HİTİT – URARTU VE FRİG)

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi S. Gökhan TİRYAKİ

Arkeoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İsmet SAATÇI'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Arkeoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Gül IŞIN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğretim Üyesi S. Gökhan TIRYAKI (İmza)

Üye : Doç. Dr. Eray DÖKÜ (İmza)

Tez Başlığı: DEMİRÇAĞ ANADOLU'SUNUN PERS ÖNCESİ SANAT MERKEZLERİ'NDE KARIŞIK YARATIK TASVİRLERİ (YENİ HİTİT – URARTU VE FRİG)

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 16/09/2020

Mezuniyet Tarihi : 16/10/2020

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Demirçağ Anadolu’sunun Pers Öncesi Sanat Merkezleri’nde Karışık Yaratık Tasvirleri (Yeni Hitit – Urartu ve Frig)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İsmet Saatçı

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	İsmet Saatçı
Öğrenci Numarası	20165201009
Enstitü Ana Bilim Dalı	Arkeoloji
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğretim Üyesi S. Gökhan TİRYAKİ
Tez Başlığı	Demirçay Anadolu'sunun Pers Öncesi Karışık Yaratık Tasvirleri (Yeni Hitit-Urartu ve Frig)
Turnitin Ödev Numarası	1443841855

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 69 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 12/11/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 5

alıntılar dahil % 5'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

12/11/2020
Dr. Öğr. Üyesi S. Gökhan TİRYAKİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	V
LEVHALAR LİSTESİ	VI
HARİTALAR LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
S U M M A R Y	X
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA TARİHİ

İKİNCİ BÖLÜM TASVİR TİPLERİ

2.1. Yeni Hitit (Luvi) Sanat Merkezleri'nde Karışık Yaratıklar	5
2.1.1. İki Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar.....	6
2.1.1.1. Aslan ve İnsan	6
2.1.1.2. Aslan ve Kuş.....	6
2.1.1.3. Boğa ve İnsan	6
2.1.1.4. Boğa ve Kuş	7
2.1.1.5. İnsan ve Kuş	7
2.1.2.Üç Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar	7
2.1.2.1. Akrep, İnsan ve Kuş	7
2.1.2.2. Aslan, Boğa ve Kuş	8
2.1.2.3. Aslan, İnsan ve Kuş	8
2.1.2.4. Boğa, İnsan ve Kuş	8
2.1.3. Dört Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar.....	8
2.1.3.1. Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş	9
2.1.3.2. Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş	9
2.2. Urartu Sanatı'nda Karışık Yaratıklar	9
2.2.1. İki Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar.....	9
2.2.1.1. Aslan ve Balık	10

2.2.1.2. Aslan ve İnsan	10
2.2.1.3. Aslan ve Kuş.....	10
2.2.1.4. At ve İnsan.....	10
2.2.1.5. At ve Kuş	10
2.2.1.6. Boğa ve Kuş	10
2.2.1.7. İnsan ve Kuş	11
2.2.2.Üç Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar	11
2.2.2.1. Akrep, Aslan ve Kuş.....	11
2.2.2.2. Akrep, İnsan ve Kuş	11
2.2.2.3. Aslan, Balık ve Kuş	12
2.2.2.4. Aslan, Boğa ve Kuş	12
2.2.2.5. Aslan, İnsan ve Kuş	12
2.2.2.6. Aslan, Keçi ve Kuş	12
2.2.2.7. Aslan, Koç ve Kuş	12
2.2.2.8. At, Balık ve Kuş	12
2.2.2.9. At, İnsan ve Kuş	13
2.2.2.10. Balık, İnsan ve Kuş.....	13
2.2.3.Dört ve Beş Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar	13
2.2.3.1. Akrep, Aslan, Boğa ve Kuş	13
2.2.3.2. Akrep, Aslan, Ejder ve Kuş	13
2.2.3.3. Akrep, Aslan, Keçi ve Kuş	14
2.2.3.4. Aslan, Balık, İnsan ve Kuş	14
2.2.3.5. Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş	14
2.2.3.6. İnsan, Köpek, (?) ve Kuş (?).....	14
2.2.3.7. Aslan, Balık, Keçi, Kuş ve İnsan.....	14
2.3. Frig Sanatı'nda Karışık Yaratıklar	14
2.3.1. İki Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar.....	15
2.3.1.1. Aslan ve İnsan	15
2.3.1.2. Aslan ve Kuş.....	15
2.3.1.3. Boğa ve İnsan	15
2.3.1.4. İnsan ve Kuş	15
2.3.2. Üç Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar	16
2.3.2.1. Aslan, Eşek/At ve Kuş.....	16

2.3.2.2. Aslan, İnsan ve Kuş	16
------------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAKIN VE UZAK BENZERLERİ (ANLAM VE İŞLEV)

3.1. Yeni Hitit (Luvi), Urartu ve Frig Sanat Merkezleri'nde Bulunan Ortak Tipler	18
3.1.1. Aslan ve İnsan	18
3.1.2. Aslan ve Kuş.....	19
3.1.3. İnsan ve Kuş	20
3.1.4. Aslan, İnsan ve Kuş	21
3.2.Yeni Hitit (Luvi) ve Urartu Sanat Merkezleri'nde Bulunan Ortak Tipler.....	23
3.2.1. Boğa ve Kuş	23
3.2.2. Akrep, İnsan ve Kuş	24
3.2.3.Aslan, Boğa ve Kuş	24
3.2.4. Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş	25
3.3.Yeni Hitit (Luvi) ve Frig Sanat Merkezleri'nde Bulunan Ortak Tipler	26
3.3.1. Boğa ve İnsan	26
3.4.Yalnız Yeni Hitit (Luvi) Sanat Merkezleri'nde Bulunan Tipler	27
3.4.1. Boğa, İnsan ve Kuş.....	27
3.4.2. Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş	28
3.5.Yalnız Urartu Sanat Merkezleri'nde Bulunan Tipler.....	28
3.5.1. Aslan ve Balık	29
3.5.2. At ve İnsan.....	29
3.5.3. At ve Kuş.....	29
3.5.4.Akrep, Aslan ve Kuş.....	30
3.5.5. Aslan, Balık ve Kuş.....	30
3.5.6. Aslan, Keçi ve Kuş	31
3.5.7. Aslan, Koç ve Kuş	31
3.5.8. At, Balık ve Kuş	31
3.5.9. At, İnsan ve Kuş	31
3.5.10. Balık, İnsan ve Kuş.....	31
3.5.11.Akrep, Aslan, Boğa ve Kuş	32
3.5.12. Akrep, Aslan, Ejder ve Kuş	32
3.5.13. Akrep, Aslan, Keçi ve Kuş	32
3.5.14. Aslan, Balık, İnsan ve Kuş	32

3.5.15. Aslan, Balık, Keçi, Kuş ve İnsan.....	32
3.5.16. İnsan, Köpek, Kuş ve Salyangoz (?).....	33
3.6.Yalnız Frig Sanat Merkezleri’nde Bulunan Ortak Tipler.....	33
3.6.1. Aslan, Eşek ve Kuş.....	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İÇERİK VE BAĞLAM

SONUÇ	39
KATALOG.....	41
KAYNAKÇA.....	63
LEVHALAR	66
HARİTALAR.....	89
TABLOLAR.....	92
ÖZGEÇMİŞ.....	101

KISALTMALAR LİSTESİ

AOÇ	Atatürk Orman Çiftliği
bk.	Bak
ED	Erken Dinastik Dönem
EDÇ	Erken Demir Çağı
EF	Erken Frig Sanatı
F	Frig
GF	Geç Frig Sanatı
GHS	Geç Hitit Sanatı
GTÇ	Geç Tunç Çağı
L	Luvi
LUVİ	Luvi Kent Devletleri
M.Ö.	Milat'tan Önce
OF	Orta Frig Sanatı
U	Urartu

LEVHALAR LİSTESİ

Lev. I- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Ain Dara L1-4)	66
Lev. II- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Aleppo Fırtına Tanrısı Tapınağı L5-8)	67
Lev. III- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları: (Aleppo Fırtına Tanrısı Tapınağı L9-11).....	68
Lev. IV- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karatepe L12-14), (Karkamış L15) .	69
Lev. V- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L16-19)	70
Lev. VI- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L20-23).....	71
Lev. VII- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L24-27)	72
Lev. VIII- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L28-30)	73
Lev. IX- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L31), (Malatya L32-33)...	74
Lev. X- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Yukarı Anzaf U1), (Nimrut U2), (Bilinmeyen U3)	75
Lev. XI- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U4-5), (Dedeli U6a-b).....	76
Lev. XII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Dedeli U6c-d), (Bilinmeyen U7a-b).....	77
Lev. XIII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U7c)	78
Lev. XIV- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U8-9)	79
Lev. XV- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U10, U13), (Altıntepe U11), (Toprakkale U12)	80
Lev. XVI- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Dedeli U14-15), (Bilinmeyen U16-17).....	81
Lev. XVII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U18-20).....	82
Lev. XVIII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U21-22)	83
Lev. XIX- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U23a-c).....	84
Lev. XX- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Dedeli U23d, U24-25); Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Daydalı F1)	85
Lev. XXI- Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Midas F2), (Ankara; GOÇ F3, Ahiyakub F4, Etlik F5).....	86
Lev. XXII- Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Pazarlı F6), (Döğer F7), (Gordion F8-9).....	87
Lev. XXIII- Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Düver F10)	88

HARİTALAR LİSTESİ

Harita I- Ege Halkları Göç Haritası.....	89
Harita II-Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Haritası.....	89
Harita III-Urartu Haritası.....	90
Harita IV-Frig Haritası	90
Harita V-Yeni Hitit (Luvi), Urartu, Frig Haritası.....	91

TABLolar LİSTESİ

Tablo I- Buluntu Yeri ve Malzeme Türü.....	92
Tablo II-Bugünkü konumu	93
Tablo III- Bölgelere Göre Kronolojik Dağılımı	94
Tablo IV-Tasvir Tiplerinin Bölgelere Dağılımı	95
Tablo V-Karışık Yaratıkların Oluşumunda Canlılardan Alınan Parçalar	96
Tablo VI-Karışık Yaratıkların Eşleştikleri Canlılar	96
Tablo VII-Karışık Yaratık Tip Tablosu.....	97

ÖZET

Araştırma konusu olarak, Yeni Hitit, Urartu ve Frig sanatındaki karışık yaratıkların seçilmesi nedeni konuya ilişkin monografik bir çalışmanın henüz yapılmamış olmasıdır. Bu bağlamda çalışma kapsamında, her üç bölgeden derlenen 68 tasvir taşıyıcı üzerindeki 80 karışık yaratık ilk kez bir araya getirilerek analiz edilmiştir. Bu yapılırken de, eldeki repertuar önce tipolojik açıdan tasnif edilmiş; ardından yakın ve uzak benzerleri aracılığıyla yüklendikleri anlam ve işlev üzerinde durulmuştur. Öte yandan, tasvir taşıyıcıların türleri sanat, iktidar ve din arasındaki karmaşık ilişkileri yansıtıyor olmaları nedeniyle kültürel ortama yönelinmiş ve eserler içerik ve bağlamları çerçevesinde tartışılmıştır.

Bu genel çerçevede, M.Ö. birinci binyılda sanatın, yerel iktidar ve elitler tarafından özel bir ilgi gördüğü ve kendi beklentileri doğrultusunda gelişen bir olgu haline sokulduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, kronolojik olarak, M.Ö. 11. ve 7. yüzyıllar arasında, Kuzey Suriye, Kuzey Mezopotamya ve Güneydoğu Anadolu sanatında yer edinmiş, süreç içinde Anadolu'nun kuzey ve batısına yayılmış, görsel yelpaze geleneksel imgeler çeşitlenerek genişlemiş, karışık yaratık tasvirlerinin bu yelpazede kendilerine önemli sayılabilecek bir yer edindiği gözlenmiştir.

Bir başka tespit ise araştırmaya konu olan 80 tasvirin 37'sinin her üç bölgede tercih edilen tipler olduğu şeklindedir. Yaklaşık yüzde ellilik bir tercih ortaklaşması, her üç bölgenin kültürleri arasındaki yakın ilişkiye işaret olarak görülmelidir. Daha ilgi çekici bir durum ise 1ci binyılda oluşan güç merkezlerinin, sanatı denetim altında tutarak onu ideolojileri açısından koruyucu bir unsur olarak belirlemiş ve bir propaganda aracı durumuna dönüştürmüş olmalarıdır.

Anahtar kelimeler: Anadolu, Demirçağ, Tasvir Sanatları, Karışık Yaratıklar, Tipoloji, İkonografi, İkonoloji

S U M M A R Y

REPRESENTATIONS OF MIXED CREATURE IN ANATOLIAN PRE-PERSIAN IRON AGE (NEW HITTITE, URUARTIAN PHRYGIAN)

The selection of mixed creatures in New-Hittite, Urartu and Phrygian art as the subject of research is the fact that a monographic study has not been done yet. In this context, 80 mixed creatures on 68 depictions in various types and functions compiled from all three regions were brought together and analyzed for the first time. While doing this, the existing repertoire was first classified in terms of typology; then the meaning and function that they have been attributed to by means of their near and distant counterparts are emphasized. On the other hand, since the types of depictions reflect the complex relationships between art, power and religion, they were directed to the cultural environment and the works were discussed within the framework of their content and context.

In this general framework, it is understood that in the first millennium BC art received special attention from the local rulers and elites and was transformed into a phenomenon that developed in line with their expectations. This situation covers chronologically 11th and 7th centuries, it was observed that the art of Northern Syria, Northern Mesopotamia and Southeastern Anatolia took a place in the art, spread to the north and west of Anatolia in the process, the visual range of traditional images diversified and the mixed creature depictions gained an important place in this range.

Another determination is that 37 of the 80 descriptions subject to the research are preferred types in all three regions. A preference agreement of about 50 percent should be seen as a sign of the close relationship between the cultures of all three regions. What is more interesting is that the centers of power that emerged in the 1st millennium have determined art as a protective element in terms of ideology and turned it into a propaganda tool by keeping art under control.

Keywords: Mixed Creature, Iron Age, Anatolia, Power, Legitimacy

ÖNSÖZ

M.Ö. ikinci bin sonu, insanlığın geçirdiği önemli dönüşüm evrelerinden biridir. Bilim ve teknolojiye deki değişiklikler, toplumun yaşam biçimini, düşünce dünyasını değiştirmiş; yeni bir zamanın ruhu ortaya çıkarmıştır.

İnsanlığın ilk sanat ürünü olarak yarattığından beri insanın vazgeçemediği fenomen olan karışık yaratık tasvirleri, M.Ö. birinci binde, araştırma coğrafyası sanatında yaygın kullanım görmüştür. Bu tasvirlerin iktidar ve dini mekânlarda temsil edilişi, konu seçiminin motivasyonunu oluşturmuştur.

Konu seçiminden çalışmanın sonlanmasına dek yaptığı öneri ve özveriye katkıları nedeniyle, öncelikle teşekkür borçlu olduğum, çalışmanın danışmanlığını üstlenen öğretmenim Dr. Öğretim Üyesi S. Gökhan Tiryaki'dir.

Müze incelemelerimdeki katkılarından dolayı, “Adana Arkeoloji Müzesi”, “Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi”, “İstanbul Arkeoloji Müzesi” ve “Malatya Aslantepe Höyüğü” çalışanlarına ayrıca teşekkür ederim.

Metin çevirilerinde bana katkı veren Prof. Dr. Ali Şahin ve Doğan Yıldırım teşekkürlerimi sunmayı unutmayacağım diğer isimlerdir. Teşekkürümü unutmayacağım bir diğer isim, metin düzeltmelerinde yardımını esirgemeyen Opr. Dr. Mesut Yinanç'tır.

Bu süreçte destek ve teşvikleri nedeniyle eşim Makbule, çocuklarım M. Ethem, Nermin ile torunlarım Sinem ve Elif Sıla'ya minnet ve şükranlarımı sunarım.

İsmet SAATÇI

GİRİŞ

Sunulan tez araştırmasının konusunu Önasya literatüründe daemon, genius, monster vb adlarla anılan karışık yaratık temsilleri oluşturmaktadır. Coğrafi ve kültürel sınırlarını Demirçığ Anadolu'sunun Persöncesini Kültür Sanat Merkezleri'nden alan çalışma şu üç temel soruyu öncelikli ilgi alanı olarak belirlemiştir: (a) Yeni Hitit (Luvi), Urartu ve Frig Sanat Merkezleri'nde ne tür karışık yaratık kompozisyonları kullanılmıştır, (b) bunların birbirleriyle ve çevre bölgelerdeki türdeş temsillerle sergiledikleri ortak ve ortak olmayan özellikler nelerdir; ve (c) eldeki repertuarda karşımıza çıkan karışık yaratık canlandırmaları M.Ö.birinci binyılda iktidar, sanat ve din arasındaki ilişkiler açısından nasıl yorumlanabilir?.

Bu bağlamda, M.Ö.birinci binyılın ilk yarısında farklı sanat merkezlerinde karşılaşılan karışık yaratık tasvirlerinin bugüne değin literatürde eksik bulunan tipolojik, ikonografik ve ikonolojik analizlerinin gerçekleştirilmesi sunulan tezin başlıca amacıdır.

Tez belirlenen temel sorunlar ve ilgili amaçlar doğrultusunda konuyu dört ayrımda ele almaktadır.

Araştırma Tarihine odaklanan birinci bölümünde Yeni Hitit, Uratu ve Frig sanatına dair temel el kitapları tanıtılmakta ve bu yayınlarda karışık yaratık tasvirlerine dair hali hazırda bulunan bilgiler sunulmaktadır.

Tasvir Tipleri üst başlığını taşıyan ikinci bölümde her üç bölgeye ait repertuar tipolojik olarak tasnif edilmiştir. Bu yapılırken, "Yeni Hitit" sanat merkezleri Luvice yazıtlar aracılığıyla belirlenen sınırlar çerçevesinde Arami bölgesinden ayrılarak Ain Dara, Aleppo, Melid, Kargamış ve Azitawada (Karatepe) özelinde bir araya getirilmiştir. Urartu çekirdek bölgesinden Yukarı Anzaf, Dedeli, Altıntepe, Toprakkale ile buluntu yeri belirsiz durumdaki bir grup eser ve Frig ülkesinden Daydalı, Midas, Gazi Orman Çiftliği, Ahıyakup, Etlik, Pazarlı, Döğeri, Gordion ve Düver'de açığa çıkarılan karışık yaratıklar ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm, Yakın ve Uzak Benzerleri, karışık yaratık tasvirlerinin bölgesel ortaklık ve farklılıklarına odaklanılarak eldeki repertuarı anlam ve işlev yönünden ele almaktadır. Bu çerçevede, ilkin Yeni Hitit, Urartu ve Frig sanat çevrelerindeki karışık yaratık kompozisyonları kendi içlerinde ve ardından Kuzey Suriye ile Mezopotamya bölgeleriyle karşılaştırılarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölüm, esas itibarıyla, karışık yaratık kompozisyonlarının içerik ve bağlamlarına yönelmektedir. Eldeki yazılı kaynakların eksikliğine karşın, burada, katalogda kendisine yer bulan farklı türdeki tasvir taşıyıcılar ve dahil oldukları 1ci binyıl tarihsel arka

planı çerçevesinde ele alınarak karışık yaratık tasvirleri iktidar, din ve sanat ilişkisi çerçevesinde yorumlanmıştır.

Çalışma, elde edilen verilere ilişkin değerlendirme notuyla sonuçlandırılmıştır.

Öte yandan, konunun anlaşılabilirliğine katkı sağlamak amacıyla için katalog, levhalar, haritalar ve tablolar oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında bir araya getirilen 68 tasvir taşıyıcı katalogda buluntu yerleri dikkate alınarak Yeni Hitit = L, Urartu = U, Frig = F kısaltmaları ile kodlanmıştır. Bununla birlikte, katalogda eserlere ait buluntu yeri, malzeme, ölçüler, tanımlama, tarihleme, kaynakça ve tipi bilgileri sunulmuş, ayrıca eserin küçük bir çizimi ya da fotoğrafı katalog ekine işlenmiştir. Levhalar dizininde 68 tasvir taşıyıcı hem fotoğraf olarak hem de çizim olarak sınıflandırıldı, her sayfa için bir levha numarası verildi, sayfada yer alan tasvir taşıyıcılar alfabenin küçük harfleri ile kodlanmıştır

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TARİHİ

Bu bölümde, Yeni Hitit, Urartu ve Frig sanatlarında karışık yaratık tasvirleri hakkında bilgi sunan araştırmalar konu edilecektir. Bu eserlerin içerikleri hakkında kısa bilgi verilerek tanıtılacak; sunulan çalışmaya sağladıkları katkılar belirtilecektir.

E. Akurgal'ın, '*Späthethitische Bildkunst* (1949).' eseri, Geç Hitit sanatı hakkındaki çalışmaların odağında yer almaktadır. Eser, üslup çalışması ile motiflerin tarihinin incelenmesine yoğunlaşmaktadır. Akurgal, burada Kargamış ve Malatya özelinde karışık yaratık canlandırmalarına kısaca değinir ve Moortgat'ı takip ederek onların Kuzey Suriye orjinine atıfta bulunur. İzleyen süreçte, W. Orthmann'ın, '*Untersuchungen zur Späthethitischen Kunst* (1971).' çalışması, Akurgal'ın araştırmasının daha sistemli hale getirilerek genişletildiği, Geç Hitit Sanatı hakkındaki en kapsamlı yayın olma özelliğini taşımaktadır. Geniş kataloğu ile temel referans kaynağı olma özelliği taşıyan bu çalışma karışık yaratıkları konu edindiği ayrıntılı bir tartışma sunmuştur. H. Genge'nin '*Nordsyrisch-Südanatolisch Reliefs* (1979).' çalışması, özellikle yeni tarihleme önerileri ortaya koyan, iki ciltten oluşan bir araştırmadır. Birinci cildi, kaynaklardan edinilen verilerin yer aldığı, değişik Geç Hitit merkezlerindeki tasvirler hakkında tarihleme ve tipolojinin yapıldığı bölümlerden oluşmaktadır. İkinci ciltte ise, katalog ve açıklamaları yer almaktadır. A. M. Darga'nın 1992'de yayınlanan '*Hitit Sanatı*' adlı monografisinde Geç Hitit Sanatı'na geniş bir yer ayrılmışsa da karışık yaratıklar burada oldukça sınırlı bir şekilde ele alınır.

Urartu sanatı söz konusu olduğunda M. N. van Loon'un '*Urartian Art* (1966).' çalışması, kendi dönemine değin gerçekleşen kazı ve araştırma sonuçlarını derleyen en kapsamlı çalışmalardan biridir. Urartu'nun Tarihçesi; Çömlek; Mimari; Resim; Heykel ve Dekoratif Taş Yapı; Metal İşleri; Fildişi, Kemik ve Ahşap İşleri, Mühür ana başlıkları altında, Urartu'nun siyasi yapı ve sanatı hakkında değerlendirmeleri kapsar. Van Loon burada karışık yaratık temsillerine de yer ayırmış, onları İskit örnekleri ile kurdukları benzerlikler çerçevesinde değerlendirmiştir. E. Akurgal'ın '*Urartäische und altiranische Kunstzentren* (1968).' adlı eseri, Urartu tarihine ve mimarisine kısaca değindikten sonra; metal ürünleri kazan ve eklentileri başta olmak üzere kemerler, miğferler, kalkanlar ve sadaklar üzerindeki süslemeleri üç stil altında ele almış ve Urartu sanat merkezlerini değerlendirmiştir. O.A. Taşyürek'in '*Adana Bölge Müzesi'ndeki Urartu Kemerleri* (1975).' adlı eserinde çoğunlukla Adana Bölge Müzesi'nde sergilenen kemerler incelenmiştir. Taşyürek, kemerleri katalog şeklinde tek tek ele alarak, Akurgal'ın stil kritiğine göre tarihlendirmiş ancak karışık yaratık kompozisyonlarına dair ayrıntıya

girmemiştir, ancak genel bir değerlendirme sunmuştur. Öte yandan, araştırma birikimi içerisinde karışık yaratıkları monografik bir çalışmanın konusu haline getiren tek araştırma, S. Eichler'in '*Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst* (1984).' adlı eseridir. Eichler, geniş bir katalog aracılığıyla Urartu karışık yaratıklarını tipolojik, stilistik ve kronolojik açıdan ele alan ayrıntılı bir çalışma sunmuştur.. H-J. Kellner tarafından hazırlanan '*Gürtelbleche aus Urartu* (1991).' adlı eseri, Urartu kemerleri ile ilgili yayınlardan ve Almanya müzelerinde sergilenen eserlerden derlenen bir çalışmadır. Burada, kemerler ve üzerindeki tasvir frizleri ayrıntıya girmeksizin tanıtılmış ve yeri geldikçe karışık yaratık kompozisyonlarına değin kısa bilgiler okuyucuya sunulmuştur. R. Çavuşoğlu'nun '*Urartu Kemerleri* (2002).' bezeme düzeni, tipoloji ve gelişimi ile ustalar ve işlikler konularında ayrıntılı bir içeriğe sahipse de karışık yaratık kompozisyonları açısından aynı ölçüde detaylı bilgiler sunmamaktadır.

Frig sanatını inceleyen eserlerden F. Prayon'un '*Phrygische Plastik*, (1987).' adlı çalışması, Frig plastik sanatını ayrıntılı olarak ele alan bir çalışmadır. Bu çalışmada karışık yaratıklara ait bir bölüm yoktur. Onlarla ilgili olarak, tasvirleri tanımlanırken kısaca değinilmiştir.

K. Kopanias'ın '*Die Datierung der anatolisch/späthethitischen Plastik und ihre Beziehung zur archaischen griechischen Kunst* (2013).' adlı eseri, Anadolu/Geç Hitit sanatının tarihlendirmesi ve bu sanatın arkaik Yunan sanatı ile ilişkisini irdeleyen bir çalışmadır. “Karışık Yaratık Temsilleri” adlı bölümde Frig karışık yaratıkları hakkında bilgi verilmektedir.

Önemli bir kısmı ana kaynak eser olma niteliği taşıyan bu çalışmalar, inceledikleri konular hakkında çok detaylı bilgi sunmaktadırlar. Nitekim araştırma katalogu da bu çalışmalardan derlenerek oluşturulmuştur. Bu eserlerde karışık yaratık konusuna, ya özel bir bölüm ayrılarak ya da genel sanat konusu içerisinde değinilmiştir. Bununla birlikte eldeki araştırma birikimine topluca bakıldığında, her üç bölgedeki karışık yaratık temsillerine odaklanan monografik bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TASVİR TİPLERİ

Aşağıdaki incelemede Yeni Hitit, Urartu ve Frig sanat merkezlerinden temin edilen farklı türdeki tasvir taşıyıcılar sahip oldukları karışık yaratık kompozisyonları çerçevesinde ayrı ayrı ele alınmışlardır. Söz konusu sanat merkezleri farklı başlıklar altında konu edilirken, karışık yaratıkların gruplanmasında literatürde kullanılan “grifon, himeyra, sfensk vb.” adların kullanımından kaçınılmış bunun yerine eldeki repertuar karışık yaratığı oluşturan canlı türlerine göre gruplandırılmıştır. Tasvir tiplerine ilişkin araştırmadan elde edilen sonuçlar bölüm sonunda yer alan genel bir değerlendirme notuyla ayrıca sunulmuştur.

2.1. Yeni Hitit (Luvi)¹ Sanat Merkezleri’nde Karışık Yaratıklar

Yeni Hitit sanat merkezlerindeki karışık yaratıklar, Aleppo, Ain Dara, Malatya, Kargamış ve Karatepe’den seçilmiş eserlerle temsil edilmektedir ve katalogda L ile kodlanmışlardır.

Kargamış çıkışlı bir heykel kaidesi (L27) dışındakilerin tümü ortostat kabartmalarından oluşmaktadır. Eserler 20. yüzyıl başlarından itibaren çeşitli yayımlarda tanıtılmış W. Orthmann tarafından kapsamlı bir katalogla bilim dünyasına sunulmuştur².

Aşağıdaki inceleme de bu katalog esas alınmakla birlikte yakın geçmişte açığa çıkarılan Aleppo Fırtına Tanrısı Tapınağı’na ait tasvirlerle ilgili veriler Julia Gonnella, Wahid Khayyata und Kay Kohlmayer’in, *Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes. Rhema, Münster*. (2005) eserinden alındı. Öte yandan Güneydoğu Anadolu-Kuzey Suriye bölgelerindeki Yeni Hitit (Luvi) kültür sanat merkezlerine ait eserlerin tarihlendirilmeleri konusunda görüş birliği yoktur. Nitekim burada, kataloga alınan eserler için belirtilen tarihlemelerde ana kaynaklardaki gruplandırmalara bağlı kalınmıştır.

¹ Kabaca günümüz, Güneydoğu Anadolu-Kuzey Suriye bölgelerinde serpilip gelişen 1ci binyıl kent devletçiklerinin tarihsel, toplumsal ve kültürel arka planlarına ilişkin yazılı kaynaklarda eksiklik vardır. Nitekim bugün kullandığımız, “Geç Hitit, Suriye Hitit, Luvi-Arami” ya da burada tercih edilen “Yeni Hitit” terimlerinin tümü modern terminolojiye aittir. Başka bir deyişle, söz konusu merkezlerden günümüze ulaşan yazılı kaynaklarda onları nasıl adlandıracağımıza ilişkin herhangi bir veri bulunmamaktadır. Öte yandan, S. Aro ve D. Bonatz tarafından da tartışıldığı üzere Yeni Hitit/Geç Hitit ifadesinin bölgedeki Arami kentlerini kapsayıp kapsamayacağı konusu da henüz üzerinde uzlaşma sağlanmış bir konu değildir. Nitekim sunulan çalışma, Yeni Hitit ifadesini S. Aro tarafından kapsamlıca tartışıldığı üzere bölgenin Luvice yazılan/konuşulan kültür sanat merkezleri ile sınırlamıştır.

² Orthmann 1971.

Yeni Hitit sanat merkezlerinden günümüze ulaşan karışık yaratık canlandırmaları iki, üç ve dört farklı hayvanın ya da hayvan-insanın, farklı uzuvları bir araya getirilerek oluşturulmuş kompozisyonlara sahiptirler (Tablo V, VI). Aşağıda bu tasvir tipleri ayrıntılı olarak tarif edilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. İki Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

Bu gruba dahil olan karışık yaratık temsilleri Luvi repertuarı içerisindeki en kalabalık grubu oluşturur. Eserlerin hiç birinde temsil değeri kazanan figürlerin kimliğini açıklayıcı yazıtlar bulunmaz. Tasvirler aslan, boğa, insan ve kuşun ikili kombinasyonlarıyla oluşturulmuş beş farklı karışık yaratık tipolojisine sahiptirler.

2.1.1.1. Aslan ve İnsan

Kargamış³ (L19b, L24) ve Malatya⁴ (L33) çıkışlı üç eser bu gruba dahil olurlar. Bu üç tasvirde de, baş aslan başı ve diğer uzuvlar insan uzuvlarıdır. L19b’de antitetik olarak yerleştirilmiş olan figürler ayaktadır, sağdakinin elinde hançer bulunur ve her ikisi de aralarında yer alan boğa adamlara yönelmişlerdir. L24 de L19b’deki gibi kısa tunikli, yukarı kaldırılan sol elinde hançer taşıyan benzer bir kompozisyon izlenir. Ayrım, sağ elinde ayaklarından kavranarak baş aşağı tutulan bir yaban hayvanı (aslan?) taşıyor olmasıdır. L33’teki iki karışık yaratık hayat ağacının her iki yanında antitetik olarak yerleştirilmişlerdir. Kısa tunik ve kılıç kuşanan figürler ileri uzanan elleriyle önlerindeki bitkiye yönelirken, diğer ellerinde omuzlarına yaslanmış silah taşırlar.

2.1.1.2. Aslan ve Kuş

Aslan ve kuş uzuvlarından oluşturulan karışık yaratık olan L15 aslan baş ve gövdeli, kanatlı, yırtıcı kuş pençeli ve dik yükselen kuş kuyrukludur, Kargamış’tan gelmedir⁵.

2.1.1.3. Boğa ve İnsan

Eldeki repertuar içerisinde en fazla tasvir barındıran grubu Ain Dara⁶ (L2) , Allepo⁷ (L5, L6), Kargamış⁸ (L18, L19a, L28, L29) ve Karatepe’de⁹ (L14) karşılaşılan boğa ve insan uzuvlarına sahip karışık yaratıklar oluşturur. Dört eser tek figürlü (L5, L6, L18, L29), iki eser

³ Orthmann, 1971: 505.

⁴ age. 527.

⁵ age. 498.

⁶ age. 478.

⁷ age. 498.

⁸ age. 498-515.

⁹ age. 496.

(L14, L28) iki figürlü, bir eser de (L2) üç figürlü kompozisyonlarda yer almaktadır. Tümü insan başlı, üst gövdeleri insan, alt gövdeleri boğa, kollar insan kolu, bacaklar boğa bacağı şeklinde betimlenmek suretiyle ortak özellikler sergilerler. Üst gövdeler cepheden, alt gövde ve bacaklar profilden resmedilmişlerdir. Tümü ayakta duran figürlerden L2, L5, L6'de eller yukarı kaldırılırken; L14, L16'de mızrak; L28, L29'da ise bitki taşınmaktadır.

2.1.1.4. Boğa ve Kuş

Kargamış örneği ile temsil edilen L21b, gövdeye eklenen kanatlar dışında tüm uzuvlarıyla bir boğaya aittir¹⁰. Figür arka ayakları üzerinde, sağ ve soluna doğru yerleştirilmiş iki karışık yaratık ile mücadele halindedir.

2.1.1.5. İnsan ve Kuş

Bu tipin farklı çeşitlemeleri ile Aleppo¹¹ (L10), Karatepe¹² (L12) ve Kargamış'da¹³ (L30, L31, L32) yer alan ortostatlar üzerinde karşılaşılr. Onlardan, L30 ve L31'in başları kayıptır. L32 insan başlıdır, L10, L12 ise kuş başlıdır. Yaratıkların hepsi insan gövdeli, insan kol ve bacaklarına sahiptir. L10 ve L32 iki kanatlı, L12, L30, L31, ise dört kanatlıdır. L31 oturur olarak, diğerleri ise ayakta temsil edilmişlerdir. L30 ve L31 uzun giysili, L12, L30, L31 kısa tunik giyimlidir. L10'un enli ve L30'nin ensiz kuşakları vardır. L31 durur vaziyette, L30 oturur durumda, diğerleri de yürür olarak resmedilmişlerdir. L12 her iki elini yukarı kaldırmış, güneş kursunu taşımaktadır. L10 ve L30'da figürler bakraç ve kozalak (olasılıkla) taşırken L30'un sol elinde bir bitki demeti yer almaktadır.

2.1.2.Üç Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

Bu gruba dahil olan karışık yaratıklar aslan, boğa, insan ve kuşa akrebin de katılmasıyla oluşturulmuştur. Katalogda yer alan on sekiz eserle temsil edilen bu grup karışık yaratık kompozisyonları açısından dört farklı çeşitlemeye sahiptir.

2.1.2.1. Akrep, İnsan ve Kuş

Kargamış (L21a) örneği ile temsil edilen figür Luvi sanat merkezlerinde türünün tekil örneği olma vasfına sahiptir¹⁴. Baş, üst ve alt gövde insan; kuyruk akrep ve kanatları kuş'dan alınmıştır.

¹⁰ age. Taf:28-E12.

¹¹ Gonnella, Khayatta ve Kohlmeyer, 2005: 140.

¹² Orthmann, 1971: 490.

¹³ age. 527.

¹⁴ age. 505.

2.1.2.2. Aslan, Boğa ve Kuş

Kargamış (L26) çıkışlı bu örnekte tekil niteliğe sahiptir¹⁵. Antitetik olarak yerleştirilmiş her iki figür de arka ayakları üzerinde dururlar ve birbirleriyle eş özelliklere sahiptir: Baş ve kanatlar kuş, kulaklar boğa ve geri kalan unsurlar aslana aittir.

2.1.2.3. Aslan, İnsan ve Kuş

Bu grup içerisinde en yoğun karşılaşılan kompozisyon Aleppo¹⁶ (L7), Karatepe¹⁷ (L11, L13) ve Kargamış'da¹⁸ (L20, L22, L24, L27) karşılaşılan Aslan, İnsan ve Kuş üçlüsünden oluşan karışık yaratık canlandırmalarıdır. L11'deki tekil örnek, insan gövdeli ve aslan başlıdır, diğerleri aslan gövdeli insan başlıdır. L1 insan başlı, boğa kulaklı, kanatlı ve aslan gövdelidir. Baş cepheden, diğer bölümler profilden ve yürür vaziyette resmedilmiştir. L20'de, hem insan başı, hem de gövdesinden çıkan bir aslan başı vardır. Öte yandan, L11 iki ayaklı, diğerleri dört ayaklıdır. Figürlerin tümü profilden (L11'in üst gövdesi cepheden), ayakta resmedilmiştir. L13'ün ön tarafı bir peştamal ile örtülmüştür. L22'deki karışık yaratıklar mücadele eder vaziyette, diğerleri ise yürür vaziyette betimlenmişlerdir.

2.1.2.4. Boğa, İnsan ve Kuş

Ain Dara¹⁹ (L3) ve Kargamış'da²⁰ (L17, L23, L27) bu gruba dahil olan boğa, insan ve kuş karışımı karışık yaratıklarla karşılaşılır. Diğer örneklerden farklı olarak Ain Dara örneği orthostat blokları üzerinde, Kargamış L27 ise heykel kaidesi üzerinde yer alır. Figürlerin başları kuş, gövdeleri insan ve kulakları boğa'dan alınmış uzuvlardan oluşturulmuştur. Üst gövdeler cepheden, baş ve ayaklar profilden betimlenmiştir. L23 ve L27 kanatsızdır. L3 ise, belde asılı iki kanada ek olarak, ayaklarda da iki kanada sahiptir. Hepsi kısa tunik kuşanmış ve üzerine kemer bağlanmış olarak temsil edilmişlerdir.

2.1.3. Dört Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

Ain Dara (L4) ve Aleppo'da (L8, L9) açığa çıkarılan üç orthostat üzerinde dört farklı canlıdan alınan uzuvlara sahip karışık yaratık kompozisyonları yer almaktadır.

¹⁵ age. 511.

¹⁶ Gonnella, Khayatta ve Kohlmeyer, 2005: 96.

¹⁷ age. 101.

¹⁸ Orthmann, 1971: 505-511.

¹⁹ age. 478.

²⁰ age. 512.

2.1.3.1. Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş

Halep Fırtına Tanrısı Tapınağı'nın cella frizinde yer alan figürlerde akrep, aslan, insan ve kuştan alınan uzuvlarla oluşturulmuş karışık yartatik temsilleri yer alır²¹. L8'de insan başı ile birlikte, yaratığın döşünden çıkan, küçük bir aslan başı vardır. Figür, aslan pençeli iki ayağa sahiptir. Kanatlı gövdesi ve kuyruğu akrep formundadır. L9'un baş ve ayakları aslan, kanatlı üst gövdesi insan formundadır. İleri uzanan sol elinde içeriği tam olarak anlaşılmayan bir nesne (olasılıkla bitki ya da silah) tutmaktadır.

2.1.3.2. Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş

Ain Dara tapınağının cella podiyumu üzerinde Aslan-boğa-insan-kuştan oluşan karışık yaratıklar izlenir²². Bunlardan biri olan L4 perçemli aslan başlı, insan gövdeli, insan kol ve bacaklı; boğa kulaklı, iki kanatlı, giysili karışık yaratıktır. Figürler ellerini yukarı kaldırmıştır. Sağ ve soldaki figür, ortadaki figüre yönelik, adım atar vaziyette resmedilmiştir. Aslan başların, ağızları açıktır. Baş ve ayaklar, ortadaki figüre yönelik olarak profilden, gövdeler ise cepheden verilmiştir. Sağ ve soldaki figürler kısa tunik giyimlidir. Beldeki kalın kuşak alt ve üst giysiyi birbirinden ayırmıştır; giysinin etek kısmı ve öndeki birleşim hattı nakışlanmıştır. Her iki eserin ortaklaştıkları yön, boğa kulağı ve kanatlı oluşlarıdır.

2.2. Urartu Sanatı'nda Karışık Yaratıklar

Urartu bölgesinden temin edilen eserlerin çoğunluğu buluntu yeri belirsiz durumdaki tasvir taşıyıcılar üzerinde yer alır. Onlardan biri bronz diğeri fildişi heykelcik geri kalanlar ise tunç ya da gümüş kemer, kalkan, göğüslük üzerindeki betimlemelerden oluşmaktadır. Eserler, daha önce farklı yayınlarda tanıtılmış ve S. Eichner tarafından gruplandırılarak ayrıca tasnif edilmiştir.

Öte yandan pek çok araştırmacı tarafından belirtildiği üzere söz konusu eserlerin tarihlendirilmesi sorunludur. Bununla birlikte katalogda yer alan eserler için Çavuşoğlu Taşyürek ve Eichler tarafından belirtilen kronolojilere sadık kalınmıştır.

Aşağıdaki incelemede ilgili kataloglardan faydalanılmış ancak onlardan farklı olarak tasvir tipleri belirlenirken karışık yaratık salt tasviri öğeler dikkate alınarak tanımlanmıştır.

2.2.1. İki Farklı Canlıya Ait Uzuvarın Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

Bu gruba dahil olan eserlerin biri olasılıkla mobilya aksesuarı olarak kullanılmış fildişi yontucuk geri kalanları ise buluntu yerleri belirsiz durumdaki maden eserler üzerine işlenmiş

²¹ Gonnella, Khayatta ve Kohlmeyer, 2005: 97, 109.

²² Orthmann, 1971: 479.

tasvirlerden oluşur. Eserlerin hiç birinde temsil değeri kazanan figürlerin kimliğini açıklayıcı yazıtlar bulunmaz. Öte yandan, figürlerin ortak özellikleri, aslan, balık, kuş, insan, at ve boğanın ikili kombinasyonlarla birleştirilmesidir. Bu kompozisyonlar içerisinde kanatları, başı ya da pençeleri ile aslan, at, boğa ve insanla birleşen kuş en sık; boğa ise sadece kuşa ait uzuvlarla bir araya gelmek suretiyle en az kullanılanı durumundadır. Aşağıda bu kompozisyonlar bir araya getirilen canlılara göre yedi farklı alt gruba ayrıştırılmıştır.

2.2.1.1. Aslan ve Balık

Tunç kemer parçası üzerinde tespit edilen bu karışık yaratık aslan ve balığa ait uzuvların birleştirilmesiyle oluşturulmuştur²³. Yaratığın üçgen formlu kuyruğu balık, geri kalan tüm uzuvları aslana aittir.

2.2.1.2. Aslan ve İnsan

Tunç kemer parçası üzerindeki figür diz çökmüş şekilde ok atarken betimlenmiştir ve omuza bağlanmış bir sadak taşımaktadır²⁴. Baş ve yüze ait uzuvları aslana aittir. Üst ve alt gövde ise giysili bir insan bedeninden oluşmaktadır.

2.2.1.3. Aslan ve Kuş

Figür buluntu yeri belirsiz bir tunç kemer parçası üzerinde yer alır. Sağa yönelmiş vaziyette baş, gövde ve kuyruğu kuş fakat ayakları aslan pençeleridir²⁵.

2.2.1.4. At ve İnsan

Figür duruş ve giysi yanında ok atar şekilde verilmesi ve sırtında taşıdığı sadağı ile aslan ve insan kompozisyonuna koşut özellikler sergiler. Ayrım, burada başın at şeklinde verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır²⁶.

2.2.1.5. At ve Kuş

Figür sağa doğru koşar durumda betimlenmiş koşum takımlarına sahip bir at temsili ile onun gövdesine işlenmiş kuş kanatlarına sahiptir²⁷.

2.2.1.6. Boğa ve Kuş

Figürün baş ve ayakları boğa, geri kalan kısımları kuşa ait uzuvlardan oluşmaktadır²⁸.

²³ Taşyürek, 1975: 22.

²⁴ age. 18-20.

²⁵ Çavuşoğlu, 2002: 210.

²⁶ Taşyürek, 1975: 18.

²⁷ age. 18,19.

2.2.1.7. İnsan ve Kuş

Bu gruba dahil olan eserlerin tümünde insan ve kuş uzuvlarının farklı koşullarda bir araya getirildiği kompozisyonlar vardır. Baş ve kanatları kuş gövdesi giysili bir insana ait insan kuş karışımı bir yaratık olan U11, Altıntepe’de açığa çıkarılan fildişi yontuculuk eseridir²⁹. Diğer bir eser U4 dirsekten kırılmak suretiyle yukarı kaldırılmış sol eliyle konik bir nesne tutarken sağ elinde bir kulplarından kavradığı bir bakraç taşımaktadır. Buluntu yeri belirsiz gümüşten bir boyun askısı olan, olasılıkla ritüel bir sahnede yer alan U21 diz çökmüş vaziyette, boynuzlu başlığa sahip bir insan betimlemesidir³⁰. Vücudunun arka kısmına gövdesi boyunca uzanan iki kanat takılıdır. Öte yandan, sağ elinde U11’deki gibi metal bir bakraç taşıırken sol eli yukarı kalkmış durumda ve boştur. U23a’ da yer alan tunç kemer üzerindeyse bu kez başı kuş formunda geri kalan kısımları insan bedenine ait bir başka figür bulunur³¹. Burada U6a-c örnekleri ile koşut bir şekilde figür ok atar durumda betimlenmiştir. Fakat onlardan farklı olarak sırtında sadak bulunmaz. U2 ve U3 insan başlıdır³².

2.2.2.Üç Farklı Canlıya Ait Uzuvların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

Urartu karışık yaratık repertuarı içerisindeki en geniş grup üç farklı canlıya ait uzuvların birleştirilmesiyle oluşanlardır. İnsan, Aslan, At, Kuş, Boğa, Balık bu grupta da tekrar ederken onlara daha önce görülmeyen Akrep ve Keçi de eklenir. Öte yandan tekil bir örnekle temsil edilen Balık da bu grup içerisinde daha yaygın bir kullanım görmüştür. Aşağıda bu kombinasyonlar ayrıntılandırılmıştır.

2.2.2.1. Akrep, Aslan ve Kuş

Buluntu yeri belirsiz, tunç kemerler üzerinde yer alan figürler ortak bir temsil tarzına sahiptirler. Baş ve kanatlar kuş, gövde ve ayaklar aslan, kuyrukları ise akrepten alınmıştır³³.

2.2.2.2. Akrep, İnsan ve Kuş

Akrep, insan, kuş karışımı karışık yaratıklardır. İki örnekle temsil edilen figürlerden U16’nın baş ve ayakları insan, gövdesi ve kuyruğu akrep, gövdeden diagonal bir şekilde yukarı doğru uzanan kanatları ise kuştan alınarak oluşturulmuştur³⁴. U23d ise akrep kuyruklu, kanatlı ve insan ayaklıdır.

²⁸ Eichler, 1984: 17.

²⁹ Özgüç, 1969: Abb.60.

³⁰ Eichler, 1984: 25.

³¹ Taşyürek, 1975: 15,16.

³² Eichler, 1984: 19,22.

³³ Taşyürek, 1975: 1-22.

³⁴ age. 20.

2.2.2.3. Aslan, Balık ve Kuş

Figür başı, ön ayakları ve gövdesi aslana aittir. Arka ayaklarının pençeleri ve gövdeye eklemlenmiş kanat kuştan ve kuyruktaki üçgen formlu yapı ise balıktan alınmıştır³⁵.

2.2.2.4. Aslan, Boğa ve Kuş

Bulutun yeri belirsiz, gümüşten bir boyun askısı üzerinde yer alan figürün baş, gövde ve ön ayaklar boğa; gövde üzerine ekli kanatlar kuş ve pençeleri belirgin kılınmış arka iki ayağı aslana aittir³⁶.

2.2.2.5. Aslan, İnsan ve Kuş

Bu gruba dahil olan karışık yaratıklar iki farklı form gösterirler. U5 ve U12’de sadece baş kısmı insan, gövdesi aslan formunda kanatlı figürler izlenir³⁷. U17’de ise gövdesi ve kanatlarıyla kuş formuna sahip, insan başlı ve aslan pençeli ayakları olan üçlü bir kompozisyon vardır³⁸. U24’ün ön ayakları aslan, arka sağ ayağı insan ayaklı, kanatlı ve kuş kuyrukludur³⁹.

2.2.2.6. Aslan, Keçi ve Kuş

Aslan, keçi ve kuş karışımı yaratıktır. Çatal boynuzlu, ağzı kapalı, keçi başlıdır. Gövdesi, ayakları ve kuyruğu aslandan alınmadır. Profilden, koşar vaziyette resmedilmiştir⁴⁰.

2.2.2.7. Aslan, Koç ve Kuş

Tunç bir kalkanda, savaş sahnesinde temsil edilen, ayakta bir insan figürünü taşıyan karışık yaratıktır. Koç başlı, aslan gövdeli, kanatlı, kuş kuyruklu ve kuş pençelidir. Koç başlı, hafif aralanmış ağzından dışarı çatal bir dil çıkmaktadır⁴¹.

2.2.2.8. At, Balık ve Kuş

Tunç kemer parçası üzerindeki figürün baş ile kanatları kuş, gövdesi ve ayakları at, kuyruğu ise balık formundadır⁴².

³⁵ age. 15,16.

³⁶ Eichler, 1984: 24.

³⁷ age. 17; Akurgal, 1968: 82.

³⁸ Çavuşoğlu, 2002: 217.

³⁹ Eichler, 1984: 15.

⁴⁰ Taşyürek, 1975: 18.

⁴¹ Ghadim, 2007: 184-204.

⁴² Çavuşoğlu, 2002: 189.

2.2.2.9. At, İnsan ve Kuş

Figürün gövdesi ve ayakları at, yay gerer vaziyetteki kolları ile başı insan ve kanatları kuştan alınmıştır⁴³.

2.2.2.10. Balık, İnsan ve Kuş

Baş, ön gövde, ayak ve kollar insan, arkası balık gövde ve kuyruğuna sahip kanatlı bir forma sahiptir⁴⁴.

2.2.3. Dört ve Beş Farklı Canlıya Ait Uzuvarın Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

Katalogda yer alan dokuz figür dört farklı canlıya ait uzuvların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu temsillerde İnsan, Aslan, At, Kuş, Boğa, Balık, Keçi kullanım görmeye devam ederken daha önce kendilerine yer bulmayan Köpek (?) ve mitik bir yaratık olan Ejder bu grupla birlikte görülmeye başlar. Bununla birlikte iki örnekte -U23d ve U24- tasvir değeri kazanan canlı uzuvları ayırt edilememektedir. Aşağıda bu gruba dahil olan karışık yaratıklar ayrıntılandırılmıştır.

2.2.3.1. Akrep, Aslan, Boğa ve Kuş

Yukarı Anzaf çıkışlı tunç bir kalkan ile buluntu yeri belirsiz durumdaki tunç bir kemer üzerinde yer alan iki karışık yaratık, farklı canlılara ait uzuvlar açısından ortaklık sergilerler⁴⁵. Onlardan, kalkan üzerindeki figür, boynuzlu başlığa sahip giysili ve ellerinde mızrak taşıyan bir tanrıya eşlik etmektedir. Her ikisinde de baş ve gövdeler boğa, kuyruk akrep, kanatlar kuş ve ileriye atılan ön ayaklar aslan pençesi şeklindedir.

2.2.3.2. Akrep, Aslan, Ejder ve Kuş

Akrep, aslan, ejder ve kuş parçalarından oluşturulan karışık yaratıktır. Kıvrık boynuzlu, dik kulaklı, ejder başlı, aslan gövdeli, akrep kuyruklu; kuş kanatlıdır. Üst dudağı dışa volüt yapmış, alt dudak düz, ağızdan üç çatallı alev çıkmaktadır. Balık pullu yeleli karışık yaratık bu tipin tek örneği olarak katalogda yer almıştır⁴⁶.

⁴³ Eichler, 1984: 15.

⁴⁴ age. 24.

⁴⁵ Ghadim, 2007: 184-204.

⁴⁶ Çavuşoğlu, 2002: 209, 210.

2.2.3.3. Akrep, Aslan, Keçi ve Kuş

U1b ve U10 ile koştur özelliklere sahiptir. Ayrım, burada gövde ve başın keçi, kuyruğun ise aslandan (?) alınmış olmasıdır⁴⁷.

2.2.3.4. Aslan, Balık, İnsan ve Kuş

Gümüş bir boyun askısı üzerinde yer alan figürün baş ve elleri insan, ayakları aslan, kuyruğu balık, gövde ve kanatları ise kuştan alınmıştır⁴⁸. Figür sağ elinde kulplarından kavradığı bir bakraç taşır, ileri uzanan sol el ise boştur.

2.2.3.5. Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş

Tunç kemer üzerindeki figürler aslan, boğa, insan ve kuş'a ait uzuvları farklı varyasyonlarda bir araya getirmektedir. Her ikisinde de gövde, kanatlar ve kuyruk kuştur. U23b'de baş ve sağ arka ayak insan, sol arka ve ön ayaklar boğa formundadır. U23c'de ise baş aslan, sağ arka ayak insan, sol arka ayak aslan ve ön ayaklar boğa ayağı'dır⁴⁹.

2.2.3.6. İnsan, Köpek, (?) ve Kuş (?)

Figür oldukça karmaşık bir kompozisyona sahiptir. Solda mızrak, sağda balta taşıyan kollar insan, gövde ve kanatlar kuş, kuyruk salyangozvari helezonik bir yapıya sahiptir. Baş ise köpeği andırmaktadır⁵⁰.

2.2.3.7. Aslan, Balık, Keçi, Kuş ve İnsan

Figürün yay geren kolları insan, gövdesi ve kanatları kuş, ayakları aslan ve kuyruğu ise balık formundadır⁵¹.

2.3. Frig Sanatı'nda Karışık Yaratıklar

Frig karışık yaratıkları Ankara, Afyonkarahisar ve Eskişehir bölgelerinden temin edilen eserlerden oluşur. Eldeki repertuar içerisinde en farklı tasvir taşıyıcı grup Frig eserlerinde izlenir. Bu yönüyle, katalogdaki eserlerin beşi pişmiş toprak kaplama plakası, üçü kaya anıtı, ikisi ortostat, biri stel ve bir diğeri ise sütun altlığı üzerinde yer almaktadır. Öte yandan söz konusu eserler 19. yüzyıldan itibaren farklı bağlamlarda ele alınmış ve bilim dünyasına sunulmuşlardır.

⁴⁷ Ghadim, 2007: 184-204.

⁴⁸ Eichler, 1984: 24, 25.

⁴⁹ age. 3-5.

⁵⁰ Çavuşoğlu, 2002: 199, 200.

⁵¹ Eichler, 1984: 24.

2.3.1. İki Farklı Canlıya Ait Uzuvarların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

Frig karışık yaratıkları içerisinde en sık kullanılan kompozisyonlar iki farklı canlının uzuvlarının birleştirilmesiyle oluşturulmuş olanlardır. Aslan, boğa, insan ve kuş'a ait uzuvların ikili birleştirmeleriyle altı farklı kombinasyon ortaya çıkmıştır.

2.3.1.1. Aslan ve İnsan

Midas Kent doğu girişindeki kaya yüzeyinde korunan figür hayli aşınmış durumdadır. Figürün başı aslan ve diğer uzuvlar insan uzuvlarıdır. Profilden, ellerini yukarı kaldırmış ve çıplak (?) olarak betimlenmiştir⁵².

2.3.1.2. Aslan ve Kuş

Ankara/Ahiyakup⁵³ çıkışlı bir orthostat bloğu (F3), Düver⁵⁴ (F10) ve Pazarlı'dan⁵⁵ pişmiş toprak plakası (F6) üzerinde aslan ve kuşa ait uzuvlara sahip karışık yaratıklar yer almaktadır. F6 ve F7 her ikisi de antitetik olarak iki figürlü sahnede yer almaktadırlar. Kuş başlı, arka ayakları üzerine kalkık tasvir edilmiş olup, her ikisi de profilden betimlenmiştir. Dört figürde de baş ve kanatlar kuş, gövde ve ayaklar aslan ayaklarıdır. F3 tek figürlü bir kompozisyonda yer alırken, F10'daki karışık yaratık atlı bir süvari ile mücadele halinde, ağzı açık kuş başlı, dik kulaklı, aslan gövdeli ve ayaklı, kanatlı, yukarı kıvrılmış kuyruklu betimlenmiştir.

2.3.1.3. Boğa ve İnsan

F8, Gordion akropolünden gelen pişmiş toprak kaplama levhası üzerinde bu gruba dahil olan boğa ve insan uzuvlarından oluşan karışık yaratıktır⁵⁶. Figürün başı boğa başı olarak işlenmiş olup, diğer parçalar insana aittir. Silahlı, kahramanlaştırılmış bir erkek figürü yaratığı sağ eliyle boynuzundan tutarak diz çöktürmüş ve sol elindeki kılıcı ona saplar şekilde canlandırılmıştır.

2.3.1.4. İnsan ve Kuş

Afyonkarahisar Daydalı'dan bir sütun altlığı (F1) ile Ankara Etlik'deki⁵⁷ bir stel (F5) üzerinde insan ve kuş birleşiminden oluşan karışık yaratıklar bulunmaktadır. F1'de yer alan üç figür de giysili ve ayakta betimlenmiştir. Başlar ve kanatlar kuş vücudun geri kalan

⁵² Prayon, 1987: 205.

⁵³ Kopanias, 2013: 365.

⁵⁴ Prayon, 1987: 220.

⁵⁵ age. 222.

⁵⁶ age. 221.

⁵⁷ Kopanias, 2013: 371.

kısımları insandır. Bununla birlikte ortada yer alan figür diğerlerinden farklı olarak sağ ve sola yönelik iki başa sahiptir. F5'te ise benzer şekilde başı kuş; gövdesi insan farmlu giysili bir karışık yaratık yer alır. F1'den farklı olarak figürün kanatları bulunmaz ve iki elini yukarı kaldırarak güneş kursunu taşımaktadır.

2.3.2. Üç Farklı Canlıya Ait Uzuvarların Birleştirilmesiyle Oluşan Karışık Yaratıklar

2.3.2.1. Aslan, Eşek/At ve Kuş

Gordion akropolünde açığa çıkarılan pişmiş toprak kaplama levhası üzerindeki figür (F9) aslan gövdeli ve ayaklı, kuş başlı, yılan kuyruklu ve bariz kılınmış iri büyük at/eşek (?) kulaklıdır⁵⁸.

2.3.2.2. Aslan, İnsan ve Kuş

Ankara/Ahiyakup çıkışlı bir orthostat üzerinde yer alan figür (F4), sakallı bir insan başına sahiptir⁵⁹. Gövde ve ayakları aslan, yılan başı bitimli kuyruklu ve kanatlıdır.

Bu bölümde metal, pişmiş toprak, taş malzeme ve kaya anıtları olarak 68 tasvir taşıyıcı üzerindeki 80 karışık yaratık tasvirinin tasnifi yapıldı (Tablo I). Bir kısmının bugün nerede olduğu bilinmeyen, bir kısmının da değişik müze ve koleksiyonlarda bulunduğu (Tablo II) bu tasvirler en çok orthostatlar (34 adet) ve metal eşyalar (17 adet) üzerinde betimlenmiştir.

Üzerinde karışık yaratık tasvirlerinin yer aldığı bu tasvir taşıyıcılarının kronolojik izi 11. yüzyıldan 6. yüzyıl başına dek sürülebilmektedir. Onların, 9. ve 8. yüzyılda her üç bölge sanat merkezlerinde üretilen eserler üzerinde yer alması, karışık yaratık imgeleminin, yaklaşık iki yüzyıl her üç bölge sanat merkezlerinde ortak tercih konusu olduğu şeklinde yorumlanabilir (Tablo III).

Çoğunluğu Karkamış (17) ve Aleppo'dan (7) gelen 35 Yeni Hitit (Luvi) karışık yaratık tasviri 11 farklı tip oluşturacak şekilde temsil edilmiştir. Bu repertuar içerisinde en çok “Boğa ve İnsan” (8) ile “Aslan, İnsan ve Kuş” (8) tipleri tercih edilmiştir ((bk.2.1.).

Çoğunluğunun buluntu yeri bilinmeyen 35 Urartu karışık yaratık tasviri 24 farklı karışık yaratık kompozisyonu ile en çok ve farklı tip oluşturan bölgedir. Bu tipler içerisinde “İnsan ve Kuş” (6) bu bölgede en çok tercih karışık yaratık canlandırması olmuştur (bk.2.2.).

En az malzeme ile araştırmada yer alan ve en çok “Aslan ve Kuş” (4) canlandırmalarının tercih edildiği Frig karışık yaratık tasvirleri, katalogda toplam 10 tasvir taşıyıcı üzerindeki 6 farklı tiplerle temsil edilmiştir. (bk.2.3.).

⁵⁸ Prayon, 1987: 221.

⁵⁹ Kopanias, 2013: 365.

Öte yandan, her üç bölge sanatında ortak 4 tip altındaki 37 tasvir vardır. Bu tipler en çok tercih edilen canlılar olan aslan, insan ve kuş'un farklı kombinasyonları ile oluşturulmuştur (Tablo IV). Karışık yaratık kompozisyonlarını oluşturan canlı türleri dikkate alındığında insan ve hayvanlardan seçilen 12 farklı canlının 10 uzvunun değişik kombinasyonlarla bir araya getirildiği görülür. Bu karışırtmalarda en çok baş (83 adet) kullanılmış, onu ayak (81), gövde (69) ve kanat (56) takip etmiştir (Tablo V). Kullanılan canlılar içerisinde kuş diğer 11 canlının tümü ile ortaklık kurarken, en çok karma yapı 41 adet ile “insan-kuş” ikilisinde gerçekleşmiştir. Onu 38 adet ile “aslan-kuş” takip etmektedir. Bu temsillerde kuş, diğer canlılarla 115 ayrı kompozisyonda bir araya gelirken, insan (88) ve aslan (87) onu takip etmektedir (Tablo VI).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAKIN VE UZAK BENZERLERİ (ANLAM VE İŞLEV)

Bu bölüm, önceki ayırmada her üç bölge için ayrı ayrı tespit edilen tasvir tiplerini kendi içerisinde ve yakın/uzak bölgelerdeki (Suriye, Mezopotamya, vb) türdeş kompozisyonlarla karşılaştırmayı amaçlar. Aşağıda ilkin katalogdaki repertuarda yer alan karışık yaratık canlandırmaları ortak ve ortak olmayan özellikleri çerçevesinde tasnif edilmiş, ardından söz konusu tasvir tiplerinin tarihsel arka planı M.Ö. ikinci ve birinci bin yıl sanat çevrelerinden elde edilen veriler çerçevesinde ele alınmıştır.

3.1. Yeni Hitit (Luvi), Urartu ve Frig Sanat Merkezleri'nde Bulunan Ortak Tipler

3.1.1. Aslan ve İnsan

Repertuarımızda, Yeni Hitit, Urartu ve Frig kültür bölgelerinin her üçünden de gelen, aralarında duruş ve giysi farklılığı gösteren tasvirler mevcuttur (Tablo.VII).

Malzeme olarak, Yeni Hitit bölgesi tasvirleri (L19b, L24, L33), ortostatlar; Urartu tasviri (U6d) bir tunç kemer parçası üzerinde, hayat ağaçları-avcılar ve başka mitolojik varlıklarla birlikte; Frig tasviri de kaya üzerinde betimlenmiştir.

Tasvirlerin hepsi aslan başlı ve insan vücutlu oluşları ile benzerlik sergilerler. Yeni Hitit figürlerinin tümü kısa tunik giyimli; U6d çift giysili ve F2'nin çıplak (?) oluşu farklılıklarını oluşturur. U6d'nin diz çökmüş olarak betimlenişi, onu ayakta temsil edilen diğer tüm figürlerden ayırır. U6d ve F2 profilden, diğer üç eser ise üst gövde cepheden, alt gövde profilden betimlenmiştir. L33'teki antitetik duran iki figür de duruş ve hareket yönünden ortak benzerlik gösterir.

L19b'nin sağındaki figür ve L24, havaya kaldırdıkları sol ellerinde bir pala (bıçak) ile ileri uzanan sağ ellerinde bir nesne tutuyor oluşuyla benzerlik sergilerken geri kalanların taşıdıkları atributlar farklılık oluşturur.

Aslan-İnsan karışımı melez yaratıklara ait erken temsiller farklı coğrafyalarda belirlenmiştir. Bunların en eskisi, Güney Almanya'daki Hohlenstein-Stadel'de bulunmuştur. Günümüzden 40 bin yıl önceye tarihlenen tasvir, aslan-insan karışımı bir melez yaratıktır. Ulm müzesinde sergilenen Mamut dışından üretilmiş heykelcik, dik duruşlu, insan kol ve bacağına benzer uzuvlara sahiptir. Başlı aslan olan bu eser, dünyanın ilk karışık yaratık tasviri olarak kabul edilmektedir⁶⁰.

⁶⁰ Floss, 2017: 160; Mithen, 1999: 179.

Orta Babil döneminde ise gövdesi ve kolları insan, başı aslan, yukarı kalkık kulakları, olasılıkla eşek ve pençeleri kuş pençesi şeklinde resmedilen aslan ve insan canlandırmaları karakteristik olarak görülür⁶¹. W. Orthmann söz konusu karışık yaratık temsilleri için M.Ö. ikinci bin Hitit, Suriye, Orta Assur Sanatları ve M.Ö. birinci bin yılda ise Yeni Assur repertuarında yaygın tanınırlığa sahip olduğunu not eder. Buna göre, Hitit örnekleri kaldırılmış ellerle, diğer tanrıların koruyucusu ya da güneş kursunun taşıyıcısı görevinde temsil edilmişlerdir⁶². Suriye sanatında da çok değişik formlarda ve özellikle mühürler üzerinde karşımıza çıkar⁶³. Orta Assur taş oymacılığında öç alıcı rolde temsil edilen türdeş motifler⁶⁴, birinci binyılda Yeni Assur sanatında mühürler ve Babil’de *kudurrular* üzerinde sıklıkla kullanılmıştır⁶⁵.

A. Green, Yeni Assur ve Yeni Babil aslan-insan karışık yaratıklar büyü ve ritüel metinleri çerçevesinde “*ugallu*” olarak adlandırılan mitik varlık ile idendifike eder⁶⁶ ve onun farklı malzemelerden üretilmiş tasvirlerinin de apotropaik bir işleve sahip olduğunu söyler. Green’e göre, Babil mühürlerinde sıklıkla bir insanı baş aşağı bacaklarından tutan söz konusu figür tanrı *Nergal* ile ilişkili olmalıdır. Bu nedenle bu yaratık erken dönemlerde yer altı tanrısının maiyeti içerisinde görülür ve hastalık getiren bir karaktere sahip olduğu düşünülür⁶⁷.

Repertuarımızdaki L19b ve L24 tasvirleri giysi, duruş ve taşıdıkları atributlar açısından *Ugallu* ile benzerlik sergiler⁶⁸. Eğer duruştaki bariz kılınmış farklılık göz ardı edilecek olursa U6d de izlenen figür uzuvlar ve giysi düzenlemesi açısından *Ugallu* ile paralellik göstermektedir.

3.1.2. Aslan ve Kuş

Bu tipi oluşturan tasvirler her üç bölge merkezlerinden gelmiştir. Bu grubun tasvir taşıyıcıları, orthostat, tunç kemer, pişmiş toprak kaplama plakası ve kaya anıtı olarak çeşitlilik gösterir. Bölgesel farklılıkları vardır. Frig bölgesi tasvirleri kuş başlı, aslan gövdeli ve kanatlı oluşları ile grup içi ortak benzerlik sergilerler. Aslan başlı tek figür, Yeni Hitit (Luvi) bölgesinden gelen L15’dir. U13, iki aslan ayaklı, kuş gövde ve kuyruklu oluşu ile diğer tüm figürlerden farklı özellik gösterir. Bütün tasvirler profilden resmedilmiş olmaları da bir başka

⁶¹ Green, 1993: 250; fig.6.

⁶² Orthmann, 1971: 311.

⁶³ A.g.e. 311, 312.

⁶⁴ A.g.e. 312.

⁶⁵ A.g.e. 315.

⁶⁶ Green, 1993: 250.

⁶⁷ A.g.e. 250.

⁶⁸ A.g.e. 250.

ortak özellik sayılabilir. F6 ve F7, iki ayağı üzerine kalkık, diğer figürler yürür vaziyette tasvir edilmişlerdir (Tablo. VII).

Orthmann, M.Ö. ikinci bin Hitit sanatında örneklerine rastlanmayan, Suriye sanatında ise nadir kullanım gören⁶⁹ aslan gövdeli, kuş kuyruklu ve kuş pençeli yaratıkların, Akad zamanından beri bilinen bir tip olduğunu belirtir⁷⁰. O, o dönemde hava tanrısının hayvanı olarak bilindiğini, Orta Assur ve Yeni Assur mühürlerinde yaratığın fazladan boğa kulakları eklenmiş olarak daha görkemli ve kuvvetli tasvir edildiğini ve bu döneme dek uzanan bir geleneğin oluştuğunu düşünür⁷¹.

Genellikle kuş kuyruğu ve kuş pençeleriyle temsil edilen, kanatlı aslanı A. Grren, Kalhu'daki Ninurta tapınağında bulunan bir kabartmadan hareketle, onu Tiāmat olarak yorumlar⁷². O, bu tipin Anzû ya da Ninurta tapınağında öldürülen canavar Asakku olabileceğini söyler ve Wiggermann'ın, tanrı Işkur/Adad'ın canavarı Anzû "ūmu nā'iru" olabileceği görüşünü aktarır⁷³.

M.Ö. 2. bin Suriye sanatında, Orta ve Yeni Assur sanatı mühürlerinde ve duvar rölyefi ile alçı kabartmalar üzerinde de temsil edilen tasvirler, repertuar örnekleri ile benzerlik açısından karşılaştırılabilir.⁷⁴

3.1.3. İnsan ve Kuş

Bu tip içerisinde her üç bölgeden de tasvirler vardır. Taş, tunç, gümüş ve fildişi gibi farklı malzemelerden üretilen; orthostat, stel, sütun, migfer, kemer, boyun askısı ve heykelcik gibi farklı taşıyıcılar üzerinde tasvir edilmişlerdir. Bütün figürler insan vücutludur.

L32, U2, U3, U21, insan başlılar grubu; L10, L12, U4, U11, U23a, F1, F5 ise kuş başlılar grubu olarak benzerlik sergilerler. U23a ve F5 (?) hariç, tüm figürlerin kanatlı oluşu, diğer bir benzerler grubunu meydana getirirler. L10, L30, L31, L32, U4, U11, U21, sağ ellerinde bir bakraç, diğer ellerinde olasılıkla kozalak taşıyanlar olarak başka bir benzer grup oluştururlar. L12 ve F5 yukarı kaldırdıkları elleri ile güneş kursunu taşımakta, U11 ise yukarı kaldırdığı tek eli ile bir platforma destek olmaktadır. F1'deki tasvirin yukarı kaldırdığı ellerinin işlevi belirgin değildir. Sadece ellerini yukarı kaldıran tasvirler olarak benzerlik sergilerler.

⁶⁹ Orthmann, 1971: 328.

⁷⁰ A.g.e. 329.

⁷¹ A.g.e. 329-331.

⁷² Green, 1991: 258.

⁷³ A.g.e. 258.

⁷⁴ Orthmann, 1971: 328.

L30 ve L31'in baş bölümlerinin yokluğu, onların tanımlanmasını sorunlu hale getirmektedir (Tablo.VII).

Orthmann, Orta Assur taş işçiliğinde⁷⁵ boynuzlu şapka ve peştamallı olarak, kahramanlarla birlikte temsil edilen karışık yaratıkların, Yeni Assur sanatında, II. Assurnasirpal zamanından beri, değişik formlarda, yaygın kullanım gördüğünü vurgular⁷⁶. O, insan başlı, kanatlı, ruh anlatımlı motiflerin, frizlerde birbirlerinin yerine kullanılabildiğini ileri sürer. İnsan başlı yaratık Yeni Asur sanatında hayat ağacının iki tarafında duran kral ya da Tanrı olarak yer almış olmalıdır⁷⁷. Bu kompozisyon dışındakiler girişteki kapı figürlerinin yanında dururlar, anlamları belli değildir. Yeni Assur sanatındaki insan ve kuş tasvirleri Yeni Hitit sanatındakilerle benzerlik gösterirler⁷⁸. Bu benzerlik, Yeni Hitit dönemi karışık yaratık tasvirlerinin, Yeni Assur sanatının geleneğine dayanmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Assur kraliyet ritüelleri ile bağlantılı, anıtsal yontuculuk ve küçük eserlerde karşılaşılan; oturan ya da diz çökmüş vaziyette, elinde bir buket ve kozalak taşıyan kanatlı erkek tanrı, kutsal ağaç odağında gerçekleşen ritüel sahnelerinde görülür⁷⁹. Benzer şekilde tasvir edilen, fakat elinde bir boncuk demeti taşıyan kadın figürün tanrıça *Narudu* ile ilişkili olmalıdır, söz konusu erkek ve kadın figürler Akadca'da *aladlammû* olarak adlandırılan yaratıklar olabilirler⁸⁰. Üçüncü bir tasvir tipi, elinde bazen bir kurban keçisi, ya da çiçek demeti taşırlar; bu erkek figürler bazen boynuzlu başlık taşırlar ve çok sık olmasa da, kanatları vardır; muhtemelen bu nedenle bu figürler de ölümlü değildirler ve pek çok araştırmacıya göre onlar “Seven Sages / Yedi Bige”nin antropomorfik canlandırmalarıdır⁸¹.

3.1.4. Aslan, İnsan ve Kuş

Luvi ve Frig sanat merkezlerinden gelen tasvirler orthostatlar üzerinde betimlenmiş; Urartu eserleri ise tunç kemerlerde ve bronz bir heykelcikte tasvir edilmişlerdir.

L1, L7, L13, L20, L25, U12 ve F4 insan başlı, aslan gövdeli ve kanatlı oluşlarıyla benzerlik sergilerler. L11 aslan başlı insan vücutlu, U17 insan başlı, iki aslan ayağı olan, kuş gövdeli ve kuyruklu ve kanatlıdır. U24 ise aslan ve insan ayaklı, kanatlı, kuş kuyruklu, at yeleli ve belirlenemeyen başı ile grup içinde benzerleri olmayan tasvirlerdir. L18 ve L22'nin hem aslan hem de insan başlı oluşu ile U5'in dört ayaklı aslan gövdesi üzerine iki kollu insan üst gövdesi ve insan başının yerleştirilmesi de grup içinde benzerleri olmayan diğer

⁷⁵ age. 316, 317.

⁷⁶ age. 318.

⁷⁷ age. 317.

⁷⁸ age. 317.

⁷⁹ Green, 1991: 262; fig.31.

⁸⁰ age. 262.

⁸¹ age. 262.

örneklerdir. L11 ve U5 ellerinde bir nesne taşımalarıyla diğer örneklerden ayrılırlar (Tablo.VII).

Mısır'da Eski Krallık'tan itibaren, aslan-tanrı olarak piramitlerde yerini alan; Orta krallık döneminde "Sesotris Kalesi"nin koruyucusu olarak adlandırılan; Yeni Krallık döneminde ise tanrı Atom ile birleştirilen Sfenks (aslan, insan ve kuş), tanrı krallarla hayvan biçimindeki tanrıların kaynaştırılması şeklinde tasvir edilmiş ve bu şekilde üç unsur (tanrı-kral-aslan) birleşmesinden oluşmuş ve Mısır sanatı içinde, her zaman bir koruma işleviyle özdeşleştirilerek, tapınak ve kutsal alanların girişlerine yerleştirilmiş olan bu tasvirlerin, tapınım amacıyla yapılmış olabileceği düşünülmüştür⁸².

Orthmann, M.Ö. ikinci bin Hitit sanatında sfenkslere sık rastlanmadığını, onlara ya kapı figürü, ya diğer mitolojik yaratıklarla birlikte bir sıra halinde, ya da fonksiyonunu bilemediğimiz bir tanrının kollarında rastlandığını; erkek tanrıların taşıdığı tanrısal başlıklı ve sakallı tasvir edildiklerini, dolayısıyla onun bir tanrıyla ilişkili olabileceğini belirtmektedir⁸³. O, bazı figürlerde görülen başlık ve saç şeklinin Mısır'daki örneklerinden etkilenmiş olabileceği düşüncesindedir⁸⁴. Onların ana giriş kapılarındaki fonksiyonunun, kapı aslanları ile aynı olması gerektiği, giriş kapılarında ve girişlerde bekçi/koruyucu⁸⁵ olarak kullanılmasının Hitit ve Geç Hitit sanatında ortak bir özellik olduğunu vurgular⁸⁶. Orthmann, M.Ö. ikinci bin Suriye taş oymacılığında ise, özellikle yan figürler olarak, çok sevilen bir tip olduğunu, yatarken, çömelmiş vaziyette ve sıçrarken betimlendiğini, çoğunlukla kanatlı tasvir edildiğine değinir⁸⁷. Bu tipin tasvirleri Orta Assur taş oymacılığında, Yeni Assur sanatında ise elbiselerin üzerindeki süslemelerde, diğer mitolojik canlılarla birlikte ortaya çıkarlar⁸⁸. Onlar daima tanrısal bir başlık taşırlar, bazen sakallı, genellikle sakalsız ve Assur modasına uygun olarak saçlar enseye düşer; bazen karın bölgesi bir kemerle çepeçevre bağlanmış; genellikle diğer mitolojik yaratıklarla ya da kahramanlarla savaşırken tasvir edilirler, bazen de bir kahramanın veya mitolojik yaratığın hayvanı olarak gösterildiklerinde, arka ayaklarının üzerinde yükselmiş olarak görünürler. Orthmann, Yeni Hitit sanatındaki bu tipe, M.Ö. ikinci bin Hitit sanatı ve özellikle Orta Assur sanatının kaynaklık etmiş olabileceği gibi, karşılıklı etkileşimin olmasının da olası olduğunu ya da M.Ö. ikinci bin Hitit sanatının, imparatorluk

⁸² Temür, 2014: 117,118.

⁸³ Orthmann, 1971: 344.

⁸⁴ age. 344.

⁸⁵ age. 340,341.

⁸⁶ age. 345.

⁸⁷ age. 341.

⁸⁸ age. 341, 342.

döneminde Güney Suriye’den almış olabileceği bu tipi geleceğe, kendi yorumunu da katarak aktarmış olduğu düşüncesindedir⁸⁹.

Aslan ve insan olarak her iki başa sahip karışık yaratık tasvirleri, M.Ö. ikinci ve birinci binyılda gelenek oluşturmaktan ziyade, sfenkslerle, genetik bir ilişkilendirilme ile açıklanabilir⁹⁰.

A.Green, bu tipin Mezopotamya sanatında ED III döneminden Yeni Babil dönemine değin yaygın kullanım gördüğünü belirtir⁹¹. İnsan başlı aslanlar Yeni Assur döneminde kapı koruyucu olarak, anıtsal yontuculuk sanatı ürünlerinde Assurnasirpal II’den Esarhaddon’a değin belli başlı Assur krallarınca saraylarda kullanılmıştır⁹². Hem erkek, hem de kadın başına sahip aslan temsillerine modern literatürde bazen sfenks olarak atıfta bulunulduğunu belirten Green, Barnett’in her iki formun da Akadca’da “*kurību*” olarak, buna karşın Reade’nin kadın tiplerini “*apsasītu*” olarak adlandırıldığını, oysa bu figürler için daha alışıldık bir tanımlamanın Assurlular tarafından kullanılan “*alad-lamnū*” olabileceğini, fakat bunun da sorunları olduğunu söyler⁹³.

3.2.Yeni Hitit (Luvi) ve Urartu Sanat Merkezleri’nde Bulunan Ortak Tipler

3.2.1. Boğa ve Kuş

Luvi tasviri orthostat üzerinde, Urartu tasviri ise tunç kemer parçası üzerinde betimlenmiştir. Luvi bölgesinden gelen L21b ile Urartu’dan gelen U22 tasvirlerinin ortak yönleri kanatlı, boğa başlı ve boğa ayaklı oluşlarıdır. Ancak L21b dört ayaklı, U22 iki ayaklıdır. U22’nin kuş gövdeli ve kuş kuyruklu oluşu da, boğa gövdeli ve boğa kuyruklu olan L21b’den farklılığıdır. L21b arka ayakları üzerine kalkıp, iki başka figürle mücadele anında betimlenirken U22 yürür vaziyette betimlenmiş olması da başka bir farklılık oluşturur (Tablo.VII).

Hem L21b hem de U22 ile yakın ve uzak benzerlik gösterecek tasvirlerle rastlanılmamıştır. Her iki tasvirin, kendi içerisindeki az sayıdaki benzer yönlerine nazaran benzemezlikleri çok daha baskındır. Bu nedenle, yerel özellikli iki tasvir karşımıza çıkmaktadır.

⁸⁹ age. 347.

⁹⁰ age. 350.

⁹¹ Green, 1993: 254.

⁹² age. 254.

⁹³ Green, 1991: 254; fig.17.

3.2.2. Akrep, İnsan ve Kuş

Luvi tasviri orthostat, Urartu tasvirleri tunç kemer parçası üzerinde betimlenmiştir. Üç farklı tasvirin benzer yönleri çok azdır.

Kanatlı, akrep kuyruklu oluşları her üç figürün de ortak özelliğidir. İnsan başlı oluşları L21a ile U16'yı benzer kılar; U16 ile U23d'nin benzerliği ise kuyruk dışında insan ayaklı oluşlarıdır. Bunlardan başka hiçbir benzerlik sergilemezler. Her üç tasviri de bu tipin farklı versiyonları olarak görmek gerekir (Tablo.VII).

Mezopotamya sanatında *girtablullu* olarak tanımlanan yaratık, tanrısallığı simgeleyen boynuzlu başlık taşıyan akrep adamdır, tasvir sanatlarında üst gövdesi ve sakallı olan başı insan, but ve pençeleri kuş, penisi yılan başlı ve kuyruğu akrep kuyruğu şeklinde, kanatlı ya da kanatsız olarak tasvir edilen tiplerdir⁹⁴. Figür ilk kez Akad dönemi silindir mühürlerinde ortaya çıkar⁹⁵, Babil'in Yaratılış Destanı'nda *Tiamat*'ın yaratıklarından biri olarak tanımlanır, *Gilgamiş Destanı*'nda ise akrep adam ve akrep kadın, güneşin doğduğu *Masu* dağının kapısının koruyucusu görevindedirler⁹⁶. Daha sonra Orta Assur tabletleri üzerindeki silindir mühür baskılarında görülür⁹⁷.

Yeni Assur ve Yeni Babil dönemlerinde *Šamaš*'ın maiyeti arasında bir grup akrep adamın bulunduğu Yeni Assur dönemi mühür baskılarından bilinmektedir, onlar çift olarak *Šamaš*'a eşlik ederler, güneş kursunun altında ve onu taşıırken/tutarken görülürler ve bu görev gereği, ifritlere karşı güçlü koruyucudurlar⁹⁸. Yeni Assur büyü ayini metinlerinden, ahşap heykelciklerinin yapıldığı anlaşılmaktadır, her ne kadar daima sakallı erkeklerden oluşuyorlarsa da, koruyucu (apotropaic) figürlerden bahseden ritüel metinlerde kadın ve erkek olarak betimlenmişlerdir⁹⁹. En son Selevkos dönemi tabletleri üzerindeki mühür baskılarında rastlanmıştır¹⁰⁰. Repertuar tasvirlerinden L21a ile yakın benzerlik sergiler.

3.2.3. Aslan, Boğa ve Kuş

Yeni Hitit (Luvi) bölgesinden gelen tasvir L26 orthostat üzerine işlenirken, Urartu betimi U7b gümüş boyun askısı üzerinde betimlenmiştir. Kanatlı ve aslan ayaklı oluşları dışında bir benzerlikleri yoktur. (Tablo.VII).

⁹⁴ age. 250.

⁹⁵ age. 250. Fig.4.

⁹⁶ Black ve Green, 2017: 36,37.

⁹⁷ Green, 1993: 250.

⁹⁸ age. 250.

⁹⁹ Green, 1993: 250.

¹⁰⁰ age. 250.

M.Ö. ikinci bin Hitit sanatında Karum döneminden beri kullanım gören figür, değişik formlarda kullanılmış¹⁰¹, Yeni Hitit (Luvi) sanatına büyük etkisi olmuştur¹⁰². M.Ö. ikinci bin Suriye sanatında sık kullanılan bir motif olmuş; doğal yaşamın bir parçası olarak tasvir edilmiştir¹⁰³. Yeni Hitit (Luvi) sanatının bir kısım ekolleri, bu geleneğe dayanır görünmektedir¹⁰⁴. Genelde mühürler üzerinde yer alan, Mısır etkisinin de gözlendiği, Orta Assur sanatındaki bu tip¹⁰⁵, Yeni Hitit (Luvi) sanatına etki eden kaynaklardan biridir¹⁰⁶. Yeni Hitit (Luvi) sanatında etkisi gözlenen bir diğer kaynak Yeni Assur mühürleri üzerinde canlandırılan aslan, boğa ve kuş canlandırmalarıdır¹⁰⁷, Orta Assur örneklerine benzese de, önemli değişikliğe uğramıştır¹⁰⁸.

Kanatlı ya da kanatsız, aslan vücutlu, aslan arka ayaklı ve kuyruklu, kuş başlı yaratık muhtemelen, M.Ö. ikinci bin Suriye kökenlidir¹⁰⁹. M.Ö. 14. yüzyıla kadar Mezopotamya'dan Yunanistan'a dek yayılım göstermiş, Yakın Doğu'da tanrıların hizmetindeki bu yaratık, Batı'da ölü kültü ile ilişkilendirilmiştir¹¹⁰. A.Green, Wiggermann'ın Mezopotamya örneklerini *kuribu* ile ilişkilendirme eğiliminde olduğunu söylemektedir¹¹¹.

3.2.4. Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş

Luvi tasviri orthostat üzerinde, Urartu tasvileri tunç kemer parçası üzerinde betimlenmişlerdir.

Üç tasvirin de ortak özellikleri, insan ayağı taşımaları ve kanatlı oluşlarıdır; L4 ile U23c'nin bir başka ortaklaştıkları durum aslan başlı oluşlarıdır. U23b ile U23c'nin ise farklı canlıların ayaklarını (aslan-boğa-insan) taşımaları ortak özellikleridir (Tablo. VII). Her üç tasvir de aralarında benzerlik sergilemezler.

M.Ö. ikinci bin Hitit sanatında, aslan insan 'hayvanlar hakimi/sahibi' olarak görülmektedir¹¹², Yeni Hitit (Luvi) sanatı ile, Ain Dara örnekleri dışında, benzerlik sergilemez¹¹³. M.Ö. ikinci bin Suriye silindir mühürlerinde, çok değişik formlarda betimlenir¹¹⁴. Ain Dara örneklerine benzer tasvirlerle rastlanır¹¹⁵. Yeni Assur sanatındaki

¹⁰¹ Orthmann, 1971: 335.

¹⁰² age. 333.

¹⁰³ age. 335.

¹⁰⁴ age. 333.

¹⁰⁵ age. 337.

¹⁰⁶ age. 333.

¹⁰⁷ age. 337.

¹⁰⁸ age. 333.

¹⁰⁹ Green, 1993: 256.

¹¹⁰ age. 256.

¹¹¹ age. 256.

¹¹² Orthmann, 1971: 313.

¹¹³ age. 311.

¹¹⁴ age. 314.

yaratık tasvirleri¹¹⁶, Yeni Hitit (Luvi) örnekleri ile resimsel ve anlamsal olarak paralellik gösterir¹¹⁷.

Bu tip, Orta Babil döneminde ortaya çıkar, Pers fethine dek kullanım görülür¹¹⁸. Yeni Assur ve Yeni Babil dönemlerinde bu tip, kesin bir şekilde koruyucu (apotropaic) *ugallu* ile idendifike edilir; eşekkulaklı, kuş pençeli ve kanatsız olarak, sanat eserlerinde yaygın temsil edilir¹¹⁹. Kötü ifritlere ve hastalıklara karşı koruyucudur¹²⁰. Kilden heykelciklerinin yapılarak, koruyucu büyü ayinlerinde, evlerin temellerine gömülmüştür¹²¹; olasılıkla tanrı *Nergal* ile de ilişkili olmalıdır.

3.3.Yeni Hitit (Luvi) ve Frig Sanat Merkezleri’nde Bulunan Ortak Tipler

3.3.1. Boğa ve İnsan

Yeni Hitit (Luvi) tasvirleri orthostatlar, Frig tasviri ise pişmiş toprak kaplama plakası üzerinde betimlenmiştir.

Frig bölgesinden gelen F8, malzeme ve materyal, organlar, duruş, hareket ve giysi yönünden Yeni Hitit (Luvi) bölgesi tasvirlerinden farklıdır. Yeni Hitit (Luvi) bölgesinden gelen diğer tasvirler, insan üst gövdeli ve insan başlı olarak cepheden; boğa alt gövdesi ve ayakları ise profilden betimlenerek, aralarında benzerlik sergilerler. Duruşlarda ise iki farklı özellik gözlenir; birincisi, elleri havaya kaldırılmış vaziyette betimlenen L2, L5 ve L6, ikincisi ise ellerinde mızrak, sopa ya da bitki tutan L14, L16, L19a, L28 ve L29’dur. L14’ün uzun giysisi ve yuvarlak boynuzsuz başlığı ile diğer tasvirlerden farklı görüntü sergiler (Tablo. VII).

Bu tipin ilk örneğini günümüzden yaklaşık 30 bin yıl önceye tarihlenen, Chaavet Mağarası’nda başı ve üst bedeni boğa, bacakları insan bacağına benzeyen yaratık tasviridir, bu tipin F8’i ile kısmen benzeşir¹²².

M.Ö. ikinci bin Hitit sanatında çokça kullanılan bir tiptir¹²³, Ain Dara örnekleri bu tipin devamıdır. M.Ö. ikinci bin Suriye sanatında seyrek kullanım görülür ve taşıyıcı

¹¹⁵ age. 311, 312.

¹¹⁶ age. 315.

¹¹⁷ age. 312.

¹¹⁸ Green, 1993: 250.

¹¹⁹ age. 250.

¹²⁰ age. 250.

¹²¹ age. 250.

¹²² Mithen, 1999: 190.

¹²³ Orthmann, 1971: 308.

görevindedir¹²⁴. Orta ve Yeni Assur sanatında sıklıkla kullanılmayan bu tip, Yeni Hitit (Luvi) örnekleri ile paralellik gösterir¹²⁵.

Bu melezlerin tasvirlerine, Mezopotamya sanatında ilk kez M.Ö. III. binyıl başlarında, Elam sanatında rastlanır. Çatışma sahnelerinde yer alması yanında, güneş tanrısı *Şamaş*'in da yardımcısı olur ve tahtına destek olma görevini üstlenir¹²⁶. ED II. döneminde, çoğunlukla da mühürler üzerinde ortaya çıkar¹²⁷. Yaygın olarak, uzun saçlı kahramanla birlikte görülür¹²⁸. Sümerce *gud-alim* olarak bilinen, olasılıkla soyu tükenmiş bir bizon türünün adı olan *kusarikku* adı, boğa adam için kullanılmaktadır¹²⁹. Katalog örnekleri ile benzerliğinden, bu tipin değişim geçirmeden varlığını koruduğu anlaşılmaktadır.

3.4.Yalnız Yeni Hitit (Luvi) Sanat Merkezleri'nde Bulunan Tipler

3.4.1. Boğa, İnsan ve Kuş

Bu tipi Yeni Hitit (Luvi) bölgesinden gelen, üçünün orthostat, birinin de heykel kaidesi üzerinde betimlendiği dört tasvir oluşturur. Kuş başlı, insan gövdeli ve kanatlı yaratıklardır. L3 ve L17 kanatlı oluşları, L23 ve L27'nin ise kanatsız oluşları ile iki gruba ayrışırlar. L3, L17, L23'ün ayakta, ellerini yukarı kaldırırları, L27'nin diz çökmüş, iki aslanı yelelerinden tutuşu ile aralarında farklılık oluştururlar (Tablo. VII).

M.Ö. ikinci bin Hitit sanatında kullanılan kuş başlı, kanatlı insan motifleri, Yeni Hitit (Luvi) örnekleri ile benzerlik sergilemezler¹³⁰. M.Ö. ikinci bin Suriye sanatında mühürler üzerinde kanatsız, koruyucu bir figür olarak tasvir edilmiştir¹³¹. Yeni Hitit (Luvi) örneklerine kaynaklık etmişlerdir¹³². Orta ve Yeni Assur sanatında da kullanım gören bu motif, Yeni Assur sanatında koruyucu güç olarak, başka karışık yaratıklarla savaş halinde betimlenmişlerdir¹³³. Onların *apkallu* olduğu, yazılı metinlerle de desteklenmektedir¹³⁴. Orta Assur sanatında mühürler üzerindeki kuş başlı insan betimlemeleri bu tipin karşılaştırılacağı örneklerdir¹³⁵.

¹²⁴ age. 309.

¹²⁵ age. 310.

¹²⁶ Black ve Green, 2017: 66.

¹²⁷ Green, 1993: 250.

¹²⁸ age. 250.

¹²⁹ age. 250.

¹³⁰ Orthmann, 1971: 324.

¹³¹ age. 325.

¹³² age. 321

¹³³ age. 326.

¹³⁴ age. 326.

¹³⁵ age. 322.

Bu tipin olası öncülleri Susa'dan ele geçen ED III dönemi mühür baskılarında gözlenir¹³⁶. Yeni Assur döneminde Babilli Yedi Bilge (*apkallu*) temsilleri olarak tanımlanmıştır¹³⁷. Onlar, binaların ve sarayların temellerine, yedişerli heykelcik grupları olarak gömülür, bu yöntemle koruyuculuğu sağlanmaktadır¹³⁸.

3.4.2. Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş

Her ikisi de orthostatlar üzerinde yer alan bu tasvirler Yeni Hitit (Luvi) sanat merkezlerinden gelmiştir. Kanatlı ve akrep kuyruklu oluşları ortak özellikleridir; diğer uzuvlar birbirine benzememektedir (Tablo. VII).

İlk kez, Üçüncü Ur hanedanlığı ve Akad dönemi sanatında kullanılan bu tip, Babil'in Yaratılış Destanı'nda *Tiamat*'ın yaratıklarından biri olarak tanımlanır¹³⁹. Gılgamış Destanı'nda ise akrep adam ve akrep kadın, güneşin doğduğu *Masu* dağının kapısının koruyucusu görevindedir, onlar Yeni Assur ve Yeni Babil sanatında sık kullanım görür¹⁴⁰. Akrep adam *girtablullu* sakallı insan başlı, insan bedenli, akrep kuyruklu olarak tasvir edilir¹⁴¹. Tanrısallığı simgeleyen boynuzlu başlık taşır olarak, *Şamaş*'in hizmetkârı görevindedir ve onun diskini taşır¹⁴². Bu görev gereği, ifritlere karşı güçlü koruyucudurlar¹⁴³. Yeni Assur büyü ayini metinlerinden, ahşap heykelciklerinin yapıldığı anlaşılmaktadır¹⁴⁴. Helenistik döneme kadar sanatta kullanım görmüştür¹⁴⁵. L8 kanatlı, insan başlı, kuş pençeli ve akrep kuyruklu oluşu ile *girtablullu* ile kısmi benzerlik gösterir.

3.5.Yalnız Urartu Sanat Merkezleri'nde Bulunan Tipler

Karışık yaratıklar Urartu sanatında ilginç örnekler sunmaktadır. Akrep adam, balık giysili yaratık gibi bazı örnekleri Assur'dan almışlardır. Ancak, karışık yaratık betimlemeleri, Assur'daki kimliklerinden bağımsız bir şekilde kullandıkları da olmuştur. Green'in tespiti bu konuda aydınlatıcıdır. O, Urartu sanatı karışık yaratık tasvirlerinin Mezopotamya kökenli olmasına karşın, sahip oldukları kimlikten bağımsız şekilde kullandıklarını ve yeni melez yaratıklar üretmek konusunda kendilerini belli bir dereceye kadar özgür hissettiklerini

¹³⁶ Green, 1993: 252.

¹³⁷ age. 253.

¹³⁸ age. 253.

¹³⁹ Black ve Green, 2017: 36.

¹⁴⁰ age. 37.

¹⁴¹ age. 37.

¹⁴² age. 37.

¹⁴³ age. 37.

¹⁴⁴ age. 37.

¹⁴⁵ age. 37.

söylemektedir¹⁴⁶. Urartu Sanat Merkezleri'nde üretilen tiplerin bu tespit ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.5.1. Aslan ve Balık

Urartu'dan gelen U19 balık kuyruklu aslan tasviridir. Tekil tiptir, repertuarda başka örneği yoktur (Tablo VII).

Aslan ve balık karışımı yaratık, Eski Babil silindir mühürlerinde, aslan başlı, balık gövdeli ve balık kuyruklu olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁷. U19, Kelermes buluntularındaki figürlerle benzerlik gösterir¹⁴⁸. İran Azerbeycan'ından gelen bir kemerdeki, yedi adet dairesel rozet arasında yer alan, balık kuyruklu masalsı aslan ile balık kuyruklu, iki bacaklı, kanatlı aslan, bu tipin benzerleri arasına dahil edilebilir¹⁴⁹.

3.5.2. At ve İnsan

Urartu'dan gelen at ve insan karışımı U6b'ye benzer örnek bulunamamıştır (Tablo VII).

At ve insan karışımı yaratıklar, Mezopotamya sanatında *Pabilsağ*¹⁵⁰ olarak tanımlanan tanrı tasviridir ve Yunan sanatında da görülür. Ancak o yaratıklar, gövde at, üst gövde ve baş insan şeklinde tasvir edilmişlerdir. U6b'nin ise insan vücutlu at başlı oluşu Urartu sanatına özgü tekil bir örnektir. Sadece repertuardaki U6d'deki aslan başlı ve F8'deki boğa başlı insan tasvirleri ile duruşları benzerdir.

3.5.3. At ve Kuş

Urartu'dan gelen U6a, tunç kemer üzerinde yer alan bir tasvirdir (Tablo VII).

Mezopotamya'da ilk M.Ö. ikinci bin yılın ilk yarısında sanata giren kanatlı at, Hitit İmparatorluk dönemine ait Tell-Ahmar'dan bir kabartma, erken örneklerdendir¹⁵¹. Suriye ve Kapadokya mühürlerinde, Orta Assur ve Yeni Assur mühürlerinde de kullanılmıştır¹⁵².

Kanatlı at '*Pegasos*' adını, Yunanca'da kaynak anlamına gelen sözcüğün türetilmesinden almıştır¹⁵³. Grek sanatında, toprağın bereketinin simgesidir¹⁵⁴. Museler'in atı

¹⁴⁶ Green, 1991: 263,264.

¹⁴⁷ age. 258 (Fig.24); Black ve Green, 2017: 50.

¹⁴⁸ Taşyürek, O.A. 1975: 22 (Fig.22; Res.58); Loon, M.N. 1966: (Pl. XL).

¹⁴⁹ Kellner, 1991: 47, 50 (Taf.33/111, 37/136).

¹⁵⁰ Green, 1991: 256; fig.19.

¹⁵¹ Temür, 2014:103.

¹⁵² Black ve Green, 2017: 57

¹⁵³ Grimal, 2012: 597.

¹⁵⁴ Temür, 2014: 101,102.

olarak, esin sembolüdür¹⁵⁵. Toynaklarının ay şeklinde iz bırakır oluşu; ayın, bütün suların kaynağı olarak görülmesi kutsal oluşunu simgeler¹⁵⁶. Pegasosun göğe yükselmesi, buhar olup, göğe yükselen su unsurunun simgesine dönüşmüşlüğü olarak algılanır¹⁵⁷. Athena'nın başlığı ve kalkanına amblem oluşu, tanrısallığına işarettir¹⁵⁸.

3.5.4. Akrep, Aslan ve Kuş

Her iki tasvir de tunç kemer parçası üzerinde betimlenmiştir. Kuş başlı, aslan gövdeli ve aslan ayaklıdır. Kanatlı ve akrep kuyruklu olarak, ayakta, profilden, koşar vaziyette betimlenmişlerdir. U15'in kuyruğunun yukarıya doğru kıvrılmış olması, U20'nin ise kuyruğunun, arka ayaklara paralel, aşağı doğru yönelmiş olması dışında farklılıkları yoktur. (Tablo. VII).

Kökeni, muhtemelen, M.Ö. ikinci bin Suriye sanatına dayanır¹⁵⁹. Batı literatüründe Grifon olarak adlandırılan bu tip, Assur'da ev halkını kötü ruhlardan koruma görevindedir. Korkuyu ve ölümü simgeler¹⁶⁰. Bu canlandırmalardan biri Kalhu'daki Ninurta tapınağında bulunan bir kabartmadır. Orta Doğu'da tanrıların hayvanıdır. Batıda, temsillerine, mezar sanatında rastlanır. Dini açıdan önemlidir, koruyucu büyüsü olan bir yaratık olmalıdır¹⁶¹. İşlevi bilinmemektedir, *kuribu* ile ilişkilendirme eğilimi vardır¹⁶². Erivan Müzesi'ndeki bir kemer parçası üzerindeki resim, U20'ye çok benzemektedir¹⁶³.

3.5.5. Aslan, Balık ve Kuş

U25 balık kuyruklu, kuş pençeli, kanatlı aslan gövdeli ve aslan başlı melez bir yaratıktır. Urartu sanatı örneklerinden olan bu tasvir, bir kemer üzerinde yer almaktadır (Tablo VII).

Mezopotamya sanatında *Asakku* ya da *Anzû* ile kısmi benzerlik kurulabilirse de, bu tipi Urartu sanatçısının özgür bir çalışması olarak görmek daha mantıklı görünmektedir¹⁶⁴.

¹⁵⁵ age. 102.

¹⁵⁶ age. 102.

¹⁵⁷ age. 102.

¹⁵⁸ age. 102.

¹⁵⁹ Black ve Green, 2017: 124.

¹⁶⁰ Temür, 2014: 38,39.

¹⁶¹ Black ve Green, 2017: 124.

¹⁶² Green, 1993: 27

¹⁶³ Taşyürek, 1975: 24 (Fig.26; Res.61); Akurgal, 1968: 30 (Abb.8).

¹⁶⁴ Green, 1993: 258; fig.25.

3.5.6. Aslan, Keçi ve Kuş

Bir başka Urartu tekil tip örneği U6c'dir. Kanadı, kuyruğu ve pençeleri kuştan, gövdesi aslan olan karışık yaratık, kanatlı aslan gövdesine eklenen keçi başı ile özgün bir tip oluşturmuştur (Tablo VII).

3.5.7. Aslan, Koç ve Kuş

Yeni Assur sanatından alınma olabileceği söylenen U1c, tunç bir kalkan üzerinde betimlenmiştir¹⁶⁵ (Tablo.VII). Benzer örneklerine hem araştırma repertuarında hem de Suriye ve Mezopotamya sanatında belirlenememiştir. Bu motif, Urartu özgün tiplerinden biri olarak tanımlanmalıdır.

3.5.8. At, Balık ve Kuş

Tunç kemer parçası üzerinde yer alan U18, Urartu'dan gelmedir. Bu tip, U6a'nın kuyruk ve başı değiştirilerek oluşturulmuş gibi durmaktadır. Kanatlı at gövdesine kuşun başı ile balığın kuyruğunun eklenmesi Urartu sanatının başka bir özgün örneğidir (Tablo VII).

3.5.9. At, İnsan ve Kuş

Tunç bir kemer parçası üzerinde betimlenen U9'un, araştırma repertuarında benzer örneği yoktur (Tablo VII).

Dört ayağı ve gövdesi at, boynu ve başı erkek insan formundaki figürlere kudurrular üzerinde Kassit, Orta Assur ile Yeni Babil silindir mühürlerinde rastlanır¹⁶⁶. Bazı canlandırmalarda kuyruğu akrebinki gibidir, insan görünümündeki üst bölüm genellikle yay, ya da sopa benzeri silahlarla kuşanmıştır ve diğer hayvanları avlar olarak betimlenmiştir¹⁶⁷. Astronomi metinlerinden anlaşıldığı üzere Hellenistik dönemde bu yaratık tanrı *Papilsağ*'ı temsil eder¹⁶⁸.

3.5.10. Balık, İnsan ve Kuş

Bu tip Urartu'dan gelen U7a tasviridir. Gümüş bir boyun askısı üzerinde betimlenmiştir. Araştırma repertuarında benzer örneklerinin olmaması nedeniyle Urartu özgün tiplerinden biri olarak tasnif edilmiştir (Tablo VII).

¹⁶⁵ Ghadim, 2007: 146, 190 (Kat. Nr:16; Çiz.16).

¹⁶⁶ Green, 1991: 256.

¹⁶⁷ age. 256.

¹⁶⁸ age. 256.

Benzer örneklerinin izi Eski Babil dönemine dek sürülür¹⁶⁹. Yeni Assur dönemi ve Selevkos dönemine dek kullanım görülür¹⁷⁰. Heykelcikleri, diğer melez yaratıklarla birlikte, büyü oluşturma amaçlı kullanılır¹⁷¹. Deniz tanrısı Ea (En-ki) ile ilişkili olabileceği söylenmektedir¹⁷². Deniz adamı *Apsu* (*Abzu*) olarak da tanınır¹⁷³.

3.5.11. Akrep, Aslan, Boğa ve Kuş

Yeni Assur sanatından alınma olabileceği¹⁷⁴ söylenen bu motif (U1b), tunç bir kalkan üzerinde yer alır. Araştırma repertuarında benzer örneği olmayan bu tip, Urartu sanatına özgüdür (Tablo VII).

3.5.12. Akrep, Aslan, Ejder ve Kuş

U10, Urartu sanatçısının kendini özgür hissederek yarattığı bir başka tiptir. Yaygın kullanım gören bir duruşa sahiptir (bk.U15, 20, 25) (Tablo VII).

3.5.13. Akrep, Aslan, Keçi ve Kuş

Urartu sanatı yarattığı bu tip (U1a), sık kullanılan bir duruşla betimlenmesinin dışında benzerlik kurulabilecek tasvir, araştırma repertuarında yoktur. Ayrıca Suriye ve Mezopotamya sanatlarında da benzer motiflere rastlanmamıştır. Bu nedenle U1a'yı, Urartu'nun özgün bir tipi olarak tasnif edilmiştir (Tablo VII).

3.5.14. Aslan, Balık, İnsan ve Kuş

Gümüş boyun askısı üzerinde betimlenen U8 de, Urartu'nun özgün tiplerinden biridir. Benzer örneğine, hem araştırma repertuarında hem de Suriye ve Mezopotamya sanatında, rastlanmamıştır (Tablo VII).

3.5.15. Aslan, Balık, Keçi, Kuş ve İnsan

Urartu'dan gelen U7c, gümüş boyun askısı üzerinde yer alır. Araştırma repertuarında benzer örneği yoktur. Bu nedenle Urartu özgün tipleri içerisinde yer alır (Tablo VII).

Keçi başlı, keçi ayaklı ve balık vücutlu karışık yaratık tasvirleri, Yeni Sümer'den Helenistik ve Roma dönemi sanatlarında kullanılmıştır¹⁷⁵. Tanrı asası olan, koç başlı asayla yan yana bulunması, onun, tanrı *Ea* (*En-ki*) ile ilişkili olabileceğini düşündürür¹⁷⁶.

¹⁶⁹ Black ve Green, 2017: 87.

¹⁷⁰ age.87.

¹⁷¹ age. 88.

¹⁷² age. 88.

¹⁷³ age. 88.

¹⁷⁴ Ghadim, 2007: 146, 190 (Kat. Nr:16; Çiz.16).

3.5.16. İnsan, Köpek, Kuş ve Salyangoz (?)

Tunç bir kemer üzerinde tasvir edilen bu tip (U14), Urartu sanatçısının kendisini özgür hissettiği yaratıcılık serüveninin alâmetifarıkası sayılabilecek bir örnektir. Bu tipin benzerlerine araştırma repertuarında, Suriye ve Mezopotamya sanatında rastlanmamıştır (Tablo VII).

3.6.Yalnız Frig Sanat Merkezleri'nde Bulunan Ortak Tipler

3.6.1. Aslan, Eşek ve Kuş

Pişmiş toprak kaplama plakası üzerinde yer alan Frig sanatı örneği F9, aslan gövdeli ve aslan ayaklı, kanatlı, kuş başlı ve eşek kulaklıdır. Araştırma repertuarında benzer motif yoktur. Bu nedenle Frig tekil tipi olarak tasnif edilmiştir (Tablo VII).

Batı literatüründe grifon olarak adlandırılan yaratık, Assur'da ev halkını kötü ruhlardan koruma görevinde, korkuyu ve ölümü simgeler¹⁷⁷. Orta Doğu'da tanrıların hayvanıdır¹⁷⁸. Batıda, temsillerine, mezar sanatında rastlanır¹⁷⁹. Dini açıdan önemli koruyucu büyü olan bir yaratık olmalıdır¹⁸⁰. İşlevi bilinmemektedir, *kuribu* ile ilişkilendirme eğilimi vardır¹⁸¹.

Topluca ele alındığında, Yeni Hitit (Luvi), Urartu ve Frig tasvir sanatlarında karışık yaratık temsillerinin ortak olduğu kadar ortak olmayan özelliklere de sahip oldukları vurgulanmalıdır. Bu bağlamda her üç bölgede tercih edilen sadece 4 karışık yaratık kompozisyonu olduğu dikkat çeker (*bk. 3.1*). Nitekim bunların tümü, esas itibarıyla, Kuzey Suriye ve Mezopotamya kökenlidirler ve tipolojik öncülleri M.Ö. ikinci binyıla değin geri izlenebilmektedir. Yeni Hitit-Urartu bölgeleri özelinde ortak özellik gösteren 4 tip de yine benzer şekilde, Mezopotamya sanatıyla yakından ilişkilidir. İncelenen eserler içerisinde Urartu ve Frig karışık yaratık kompozisyonları arasında ortaklık gösteren ürünlere rastlanmamıştır. Öte yandan, Frig bölgesinde karşılaşılan örneklerden 1'i (*bk.3.6.*); Luvi sanat merkezlerindeki tasvirlerin 2'si (*bk.3.4.*) ve Urartu bölgesi örneklerinden 16 karışık yaratık canlandırması (*bk.3.5.*) ise diğer bölgelerle benzerlik göstermemektedir.

¹⁷⁵ Black ve Green, 2017: 170.

¹⁷⁶ age. 171.

¹⁷⁷ Temür, 2014: 39.

¹⁷⁸ age. 39.

¹⁷⁹ Black ve Green, 2017: 124.

¹⁸⁰ age. 124.

¹⁸¹ Green, 1993: 256

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İÇERİK ve BAĞLAM

Bu bölümde, repertuardaki karışık yaratık tasvirleri sanat tarihsel nitelikleri ile değil fakat tarihsel ve kültürel alan içerisinde yüklendikleri içerik ve bağlam çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu yapılırken de tasvir taşıyıcıların tür ve işlevlerine odaklanılarak karışık yaratık temsillerinin “iktidarların hegemonya kurma pratikleri” özelinde iktidar, din (antropomorfizm) ve sanat bağlamında yorumlanacaktır.

Demirçığ’a geçiş döneminin kaos ortamı¹⁸², Yakın Doğu’nun siyasal, sosyal ve ekonomik yapısının tamamen değişmesine; tecimsel ve güvenlik endişesi taşıyan taşra nüfusun toplaşması ile de çok sayıda kentlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur¹⁸³. Bu kentler, eş zamanlı hayata geçen etkenler sayesinde, kısa sürede bayındır hale gelmiş¹⁸⁴. Kent merkezleri büyük inşa projeleri ve kamusal anıtlarla donatılmış, ayrıca kırsaldaki ağaç dikimi ve sulama projeleri buna eşlik etmiştir¹⁸⁵. Bu inşa programları teknolojik yeniliklerin ortaya çıkmasını tetiklemiş¹⁸⁶, sanayi ve ticari faaliyetlerin gelişmesine neden olmuştur¹⁸⁷.

Nihayetinde Ön Asya coğrafyasının demografik yapısı çok uluslu, çok dilli ve çok kültürlü bir yapıya dönüşmüş¹⁸⁸, bu dönüşüm maddi bir kültür açısından güçlü ilişkileri beraberinde taşımıştır¹⁸⁹. Bu yönüyle, bölgenin kralları toplumsal belleğin inşası amacıyla, kent kurmak, meyve bahçeleri dikmek, sulama sistemleri tesis etmek, kaya kabartmalarını yontmak suretiyle içinde serpilip geliştikleri peyzajı yeniden üretmişlerdir¹⁹⁰. Saray, tapınak, kent kapısı gibi prestijli mekânlar kabartma ve heykellerle görsel anlatı sahneleri olarak düzenlenmiş, teknoloji buralarda simgesel anlamlı bir çevre yaratma amaçlı kullanılmıştır¹⁹¹. Nitekim karışık yaratık tasvirleri saray ve devlet yapılarının birinci plana çıkmasının itkisiyle¹⁹², bu görsel yelpaze içerisinde kendilerine geniş bir yer edinmişlerdir¹⁹³.

Karışık yaratıklar, esas itibarıyla, iki ya da daha fazla hayvanın, ya da insan ve hayvan uzuvlarının bir araya getirilmesinden oluşan varlıklardır. Yazılı kaynakların var olduğu

¹⁸² Gür, 2012: 20.

¹⁸³ Yıldırım ve Pekşen, 2013: 44.

¹⁸⁴ Şenel, 2014: 54,55.

¹⁸⁵ Harmanşah, 2015:23.

¹⁸⁶ age. 27.

¹⁸⁷ Braudel, 2006:235.

¹⁸⁸ Özyar, 2005a: 30, 31.

¹⁸⁹ Harmanşah, 2015:28.

¹⁹⁰ age.35.

¹⁹¹ age. 202.

¹⁹² Ulusoy, 2005: 21.

¹⁹³ Özyar, 2005a: 30, 31.

tarihsel dönemlerden bu yana, kimi zaman kötülük yaratıkları, kimi zaman da kötücül karaktere sahip yaratıklara karşı mücadeleyi temsil ederler ve bu yönüyle akılsal ve fiziksel güçlerin birliği olarak tanımlanırlar¹⁹⁴. Terminolojide farklı adlarla anılan bu karışık yaratıkların adı Sümerce’de *maşkin*, Akadca’da *rabişu*¹⁹⁵, Grekçe’de *demon*’dur¹⁹⁶.

İnsanın tanrılar, hayvanlar ve doğal olgulara insani nitelikler yüklemesi antropoloji biliminde *antropomorfizm* olarak kavramsallaştırılır¹⁹⁷. Kavram, doğaüstü inancın insani niteliklerle algılanmasını ifade eder¹⁹⁸. İnsan, antropomorfik düşünce yetisini evriminin bir sonucu olarak akılsal mimarisindeki temel bir farklılaşma sonucu elde etmiş görünür¹⁹⁹. Bu farklılaşma insanın hayal gücü potansiyelini arttırmış, ona simge üretme özgürlüğü vermiştir²⁰⁰. İnsanın sembolik kapasitesinin artması, spiritüel ve dinsel deneyim edinmesi sonucunu beraberinde getirmiş, nesneler ile bağdaştırılan simgeler dünyası ise insana şimdiki zaman yanında geçmiş ve gelecek zamanı da kapsayan üç boyutlu bir yaşam olanağı sunmuştur²⁰¹. İnsanlar böylece failliği nesneleştirmiş ve onun üstünde derin düşünebilme yetisi edinmiş, bu sayede alışkanlığı amaçlı eylemlere dönüştürme olanağı bulmuşlardır²⁰². Doğaüstü inancın insani niteliklerle algılandığı bu evre, doğaüstü inancın toplum ve bireyden yalıtıldığı, inançların/dinlerin bireysel vicdanları esir aldığı birey ve doğaüstü soyutlama şekline dönüşmüştür²⁰³. Bu dinsel düşünüşün ideolojik ve siyasal boyutu yönetici-tanrı benzetmesinin geliştirilmesiyle oluşmuş, cennetli cehennemli, (sınıflandırılmış) bir öte dünya kavramının geliştirilmesiyle, en olgun biçimini almıştır²⁰⁴.

Mitolojiden başlayarak destanlarda ve masallarda bahsedilen bu yaratıklar folklor dışında, sanatta da kendisini gösterir²⁰⁵. Nesnel dünyada karşılığı bulunmayan bu yaratıkların sanattaki izi buz devrine dek sürülür²⁰⁶. Ancak tanımlanmaları ile ilgili bilgilere, yazının icadından sonra, M.Ö. 3. bin Mezopotamya büyü ve ritüel metinlerinde rastlanmaktadır²⁰⁷. İnsan, ayak işlerini görmek için tanrıların kulu, kölesi olarak yaratılmış, insanın yaratılış amacı, varlık nedeni bu olmuştur²⁰⁸. Bu kul kavramı hiç kuşkusuz uygar toplumdaki efendi-

¹⁹⁴ Green, 1993: 246.

¹⁹⁵ age. 216.

¹⁹⁶ Dönmez, 2016: 214, 215.

¹⁹⁷ Emiroğlu, 2003: 59.

¹⁹⁸ age. 59.

¹⁹⁹ age. 177.

²⁰⁰ Şenel, 2009: 105.

²⁰¹ age. 97.

²⁰² Hodder, 2010: 442.

²⁰³ Emiroğlu, 2003: 59.

²⁰⁴ age. 66.

²⁰⁵ age. 59.

²⁰⁶ age. 235-237.

²⁰⁷ Dönmez, 2016: 217.

²⁰⁸ Şenel, 2014: 70.

köle, yöneten-yönetilen ilişkisinin dine yansıyan ideolojik uzantısıdır²⁰⁹. Mezopotamya teolojisinde de tanrı-demon ilişkili olma durumu, efendi-hizmetli ilişkisinin dönüştürülmüş şeklidir²¹⁰. Bu yaratıklar bazen isyan etseler ve mağlup edilseler de, Mezopotamya uygarlığının sonuna dek tanrılarının hizmetinde bulunmuşlardır²¹¹. Akad dönemindeki karışık yaratıkların ilkin isyan ettirilip, sonra da mağlup edilerek düşmana dönüştürülme mitolojisi, tanrılarının yasal krala doğru evrilmesinin bir yansımasıdır²¹².

Araştırma coğrafyasındaki karışık yaratık tasvirleri bu antropomorfik inanç geleneğinin taşıyıcısı olma vasfına sahiptirler. Saray, kent kapısı, tapınak, kaya anıtı ve elitlerin kullandığı araç ve gereçler gibi mekânlarda/araçlarda konumlanışı, onun *iktidar kurguları* ile bağıını açıkça ortaya koyar.

Bu bağ, son tahlilde, yönetim olgusunun ortaya çıktığı her yerde toplumsal rızanın nasıl ve hangi araçlarla elde edileceğine dair yerleşik tartışmaların da bir parçasını oluşturur²¹³. Bu süreçte, gücün meşrulaştırılması, hegemonyanın sağlanması açısından bilgi ve iletişim teknolojilerinin tüm olanakları seferber edilerek yürütülen propaganda kapsamındaki çalışmalar büyük önem taşımaktadır²¹⁴. Karışık yaratık tasvirlerinin imgeleme gücü, gerçekliği yansıtmanın yanında toplumsal normların yaratılmasına hizmet eden karmaşık bir kültürel gösterge olarak görülmesi nedeniyle bu propaganda kervanına katılmış görünmektedir²¹⁵. Böylece onların, yani karışık yaratık temsillerinin, ideolojinin oluşturulmasına katkı sunduğunu düşünmek makul görünür²¹⁶.

Sanatın (resimlerin ve görsel imgelerin) algıya dayalı bir deneyim olma özelliği, bakışı tutsaklaştıracak görsel anlatı sahnelerinin mekânlardaki varlığını anlaşılır kılmaktadır²¹⁷. Bu da, Z. Bahrani tarafından not edildiği üzere, temsil sistemlerinin hakim ideolojik kurguların parçası olma durumunu açıklar²¹⁸. J. Assmann, antik dünyada toplumsal hatırlamayı sağlamak için temsillerin, insanlar ile mekanlar arasında güçlü bir ilişki ağı oluşturduğunu gözlemlemiştir²¹⁹. Ancak Bahrani tarafından altı çizildiği üzere, bu hatırlama anlatısı geçmiş bir olayın ya da metnin yansıtılması değil fakat onun yeniden üretimidir²²⁰. Böylece kent toplumlarında sanat (temsiller), iktidar alanı içinde hakim bir konum elde

²⁰⁹ age. 70.

²¹⁰ Green, 1993: 227.

²¹¹ age. 227

²¹² age. 227

²¹³ Canetti, 1998: 279.

²¹⁴ Biber ve Turancı, 2014: 28, 29.

²¹⁵ Bahrani, 2018: 70.

²¹⁶ age. 70.

²¹⁷ age. 87.

²¹⁸ age. 124.

²¹⁹ Assmann, 1997: 26.

²²⁰ Bahrani, 2018: 219.

ederek²²¹, siyasi ve dini ideolojilerin koruyucu gücü olur²²². Sanat bu gücü, dinin toplumsal imge oluşturmadaki katkısı sayesinde elde eder²²³.

İnsanoğlunun sınır tanımayan isteklerinin en belli başlıları, iktidar ve şan kazanma tutkularıdır²²⁴. Krallık, tutkulu kişilerin gözüne öylesine çekici bir orun olarak görünür ki, onların bu orunu kendi ellerine geçirme umutlarını kırmak ancak çok güçlü dinsel yaptırımlarla mümkün olur²²⁵. Bireyin anarşi yolundan kendini zorla kabul ettirmesini önleyecek törel kuralların gerekliliği de yine bundan doğar²²⁶. Böylece din, iktidara ya paydaş ya da yandaş olur.

Toplumsal düzenin sürdürülmesine katkıda bulunmak için, uygun ve doğru davranış reçeteleri sunan bir ahlak sistemi olan din²²⁷, toplumsal denetim mekanizması olarak çalışır²²⁸. İdeolojik bir söylem olarak işlerlik kazandığında da, yönetenler için bir dayanak olur²²⁹. Koşullar elverdiğinde siyasal yorum da üretirler²³⁰. İnsanları birleştiren güçlerden biri olan din, bazı temel yasaların eleştiriden muaf olmasını sağlayarak toplumsal istikrar kaynağı olur, böylece yöneticilerin işlerini kolaylaştırır²³¹. Boyun eğişlerin kökü korkuya dayanır²³². İnsandaki korku ve sevgi duygulanımı nedeniyle, hiçbir şey, dinsel duyguların yoğunluk ve derinliğine erişemez²³³. Korkunun en büyük iki kaynağının din ve ölüm olduğunu söylerken Epiküros, buna işaret etmiş olmalıdır²³⁴.

Doğüstü varlıkların yardımına dayanan²³⁵, kaynağı başlangıçta din ve büyü olan iktidarlardır²³⁶, hükümdara karşı koymanın kötü olduğu anlamını taşıyan dinsel ve dinsel olmayan inançlardan yararlanırlar²³⁷.

M.Ö. birinci binyılın ilk yarısına ait yukarıda yeri geldiğince değinilen arkeolojik, sanat tarihsel ve dilbilimsel veriler iktidar, sanat ve din arasındaki ilişkilerin iç içe geçmiş grift yapısı ile bu genel çerçeveye uyum gösteririr. Önasya siyasi coğrafyasına yeni katılan ve her biri hem kendi içerisinde hem de çevresindeki halklarla rekabet halinde olan iktidar

²²¹ Swartz, 2013: 192.

²²² Heinz ve Bonatz, 2002: 8.

²²³ Ulusoy, 2005: 86.

²²⁴ Russel, 1990: 11.

²²⁵ age. 78.

²²⁶ age. 11.

²²⁷ Atay, 2003: 225.

²²⁸ age. 225.

²²⁹ age. 226.

²³⁰ Çaha, 2013:35.

²³¹ Harari, 2015:212.

²³² Russel, 1990: 19.

²³³ Sartre, 2017: 59, 60.

²³⁴ Russel, 2012:443.

²³⁵ Russel, 1990: 51.

²³⁶ İnce, 2019: 3.

²³⁷ Russel, 1990: 38.

sahipleri için din ve sanat egemenliklerinin tesisi için bir kardıraç görevi üstlenmiş olabilir. Bu bağlamda, karışık yaratık imgelemi iktidarlar tarafından, sanat aracılığıyla maddileştirilmek suretiyle din ve inanç alanındaki söylemler çerçevesinde kullanılmış görünürler. Böylece, Yeni Hitit, Frig ve Urartu çevrelerinde iktidar ya da elitler, denetim altında tuttuğu sanatın dilinden yararlanarak, kent toplumlarında karışık yaratıklar aracılığıyla, siyasi ve dini ideolojilerinin meşrulaşmasını temin etmeye çalışmış olabilirler.

SONUÇ

Sunulan çalışma kapsamında, M.Ö 11. ile 6 yüzyıllar arasında Yeni Hitit, Urartu ve Frig sanat merkezlerinde üretilmiş ve/veya kullanılmış 68 tasvir taşıyıcı üzerinde yer alan 80 karışık yaratık temsili tipolojik, ikonografik ve ikonolojik açıdan analiz edilmiştir.

Eldeki repertuar içerisinde çoğunluğu Karkamış ve Aleppo çıkışlı 1'i dışında tümü anıtsal nitelikli orthostatlar üzerinde temsil edilen 35 Yeni Hitit (Luvi) karışık yaratık tasviri bulunmaktadır. Bu bölge sanatında “Boğa ve İnsan” ile “Aslan, İnsan ve Kuş” en fazla tercih edilen tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, katalogda yer alan 35 Urartu karışık yaratığı, 24 farklı tip sunarken onların dörtte biri “İnsan ve Kuş” melez yaratıklar oluşturmaktadır. 10 farklı tasvir taşıyıcı örneği ile temsil edilen Frig karışık yaratık tasvirleri kaya anıtı, orthostat, pişmiş toprak kaplama plakası gibi farklı materyaller üzerinde yer almaktadır. 6 farklı tip altında gruplandırılan bu tasvirler içerisinde en çok “Aslan ve Kuş” karışımı yaratıklar bulunmaktadır.

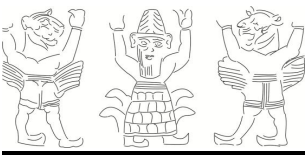
Üç bölgenin tasvir tipleri kendi içerisinde ve yakın/uzak bölgelerdeki benzer kompozisyonlarla karşılaştırıldığında ortak olduğu kadar ortak olmayan özelliklere de sahip oldukları tespit edilebilmektedir. Bu bağlamda 4 karışık yaratık kompozisyonunun her üç bölgede de tercih edildiği görüldü. Bu temsillerin bir ortak özelliği de onların tipolojik öncüllerinin MÖ. ikinci binyıl Kuzey Suriye ve Mezopotamya sanatına değin geri gidiyor olmasında görülmektedir. Benzer şekilde, Yeni Hitit-Urartu bölgelerinde karşımıza çıkan 4 ortak tip de Mezopotamya sanatıyla ilişkilidir. Diğer yandan, incelenen eserler içerisinde Urartu ve Frig karışık yaratık kompozisyonları arasında ortaklık gösteren ürünlere rastlanmamıştır. Ayrıca, Frig bölgesi örneklerinden 1'i; Luvi sanat merkezlerindeki tasvirlerin 2'si ve Urartu bölgesi örneklerinden 16 karışık yaratık canlandırması ise diğer bölgelerle benzerlik göstermemektedir.

Araştırmaya konu olan Yeni Hitit, Urartu ve Frig kültürel çevrelerinde temsil değeri kazanan karışık yaratık canlandırmalarının adları, yüklendikleri görev ve sorumlulukları açıklayıcı yazılı kaynaklar bulunmamaktadır. Bu nedenle, söz konusu karışık yaratıkların anlam ve işlevleri hakkında doğrudan bilgi edinmek mümkün olmamaktadır. Bununla birlikte, eldeki tasvir taşıyıcıların türleri ve onların kullanım gördükleri alanlar söz konusu temsillerin içerik ve bağlamlarına dair genel bir değerlendirme yapmaya olanak sunarlar. Bu yönüyle, karışık yaratık imgelemleri ile bezenmiş anıtsal nitelikli ortostat kabartmaları, kaya cepheleri ve nihayetinde çoğu yönetici ve/veya elitlere ait olması gereken madenden üretilmiş kişisel savaş araç gereçleri M.Ö. birinci binyıl başlarından itibaren iktidar, sanat ve din arasındaki

çok yönlü ilişkileri ortaya koymaları açısından dikkat çekicidir. Önasya siyasi coğrafyasındaki iktidar sahipleri, din ve sanatı egemenliklerinin tesisinde kaldıraç olarak kullanmış görünmektedirler. Bu bağlamda sanat aracılığıyla maddileştirilen karışık yaratık imgeleminin, iktidarlar tarafından din ve inanç alanındaki söylemler çerçevesinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Böylece Yeni Hitit, Frig ve Urartu çevrelerinde iktidar ya da elitler, denetim altında tuttuğu sanatın dilinden yararlanarak, kent toplumlarında karışık yaratıklar aracılığıyla, siyasi ve dini ideolojilerinin meşrulaşmasını temin etmeye çalışmış olabilirler.

K A T A L O G

L1 Kat. Nr.: 1 / Lev. 1a Orthmann, Ain Dara: Ba4 BULUNTU YERİ ve DURUMU: Ain Dara, tapınak güney giriş cephesinde - Yerinde BULUNDUĞU YER: Lokal olarak, 477 Plan 1: Ain Dara, Tempel 478 MALZEME: Bazalt ortostat ÖLÇÜLERİ: Genişlik 1,75 TARİH: 12. yy KAYNAKÇA: <i>Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf 1-Ba4. s 476, 477</i> TANIMLAMA: Sağa yönelik, yürüyen karışık yaratık; aslan gövdeli, kuyruklu; kanatlı. TİP: Aslan, İnsan ve Kuş	
L2 Kat. Nr.: 2 / Lev. 1b Orthmann, Ain Dara: D1 BULUNTU YERİ ve DURUMU: Ain Dara, tapınak Cella'sında - Muhtemelen yerinde BULUNDUĞU YER: Aleppo Müzesi MALZEME: Bazalt ortostat ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,58; Genişlik 1,00–1,10 TARİH: 12. Yy. KAYNAKÇA: <i>Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf -D1. s 478</i> TANIMLAMA: Belden aşağısı boğa, üst tarafı insan, iki boğa insan; boğa kulaklı; sakallı; çift boynuzlu başlıklı; her iki kol yukarı kalkık. TİP: Boğa ve İnsan	
L3 Kat. Nr.:3 / Lev. 1c Orthmann, Ain Dara: D5 BULUNTU YERİ ve DURUMU: Ain Dara, tapınak Cella'sında - Muhtemelen yerinde BULUNDUĞU YER: Aleppo, Museum MALZEME: Bazalt ortostat ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,58; Genişlik 1,20 TARİH: 12. Yy. KAYNAKÇA: <i>Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf 3-D5. s 478</i> TANIMLAMA: Kuş başlı iki karışık yaratık; insan vücutlu; boğa kulaklı; arkadan çıkan çift kanat; bacaklarda da iki kanat; kollar yukarı kalkık. TİP: Boğa, İnsan ve Kuş	
L4 Kat. Nr.:4 / Lev. 1d Orthmann, Ain Dara: D6 BULUNTU YERİ ve DURUMU: Ain Dara, tapınak Cella'sında - Muhtemelen yerinde BULUNDUĞU YER: Aleppo, Museum MALZEME: Bazalt ortostat ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,58; Genişlik 1,20 TARİH: 12. Yy. KAYNAKÇA: <i>Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf 3-D6. s 479</i> TANIMLAMA: İnsan vücutlu, aslan başlı, iki karışık yaratık; antitetik düzende; arkaya takılı kanatlar; kısa giyimli; boğa kulaklı; iki kol da kalkık. TİP: Aslan, Boğa ve İnsan	

L5

Kat. Nr.:5 / Lev. 2a

Connelle-Khayyata-Kohlmeyer, Abb.121

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Aleppo, tapınak doğu duvarı, kült heykeli hizasında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 90 cm

TARİH: 12. Yy.

KAYNAKÇA: Gonnella, J., W. Khayyata, K. Kohlmeyer, *Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes: Neue Forschungen und Entdeckungen. Münster: Rhema, 2005. Abb 121. s 91; Kohlmeyer, K. "The Temple of the Storm God in Aleppo during the Late Bronze and Early Iron Ages." Near Eastern Archaeology 74.4, 2009: 190-202.*

TANIMLAMA: İnsan üst gövdeli; alt taraf boğa; dans eder pozisyonda; kollar açılmış, yukarıya kaldırılmış; ilginç kıvrımlı saçlar; üçgen insan başında boğa kulakları; boynuzlu; sakallı.

TİP: Boğa ve İnsan**L6**

Kat. Nr.:6 / Lev. 2b

Connelle-Khayyata-Kohlmeyer, Abb.146

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Aleppo, tapınak kuzey duvarı önündeki ortostatlar arasında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: 90 cm.

TARİH: 10. Yy.

KAYNAKÇA: Gonnella, J., W. Khayyata, K. Kohlmeyer, *Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes: Neue Forschungen und Entdeckungen. Münster: Rhema, 2005. Abb 146. s 104; Kohlmeyer, K. "The Temple of the Storm God in Aleppo during the Late Bronze and Early Iron Ages." Near Eastern Archaeology 74.4, 2009: 190-202.*

TANIMLAMA: İnsan üst gövdeli; alt taraf boğa; sakallı insan yüzünde küçük boğa kulakları; boynuzlu başlıklı; eller yukarı kalkık; L5'e benzer şekilde; ilginç varyasyonlu saçlar.

TİP: Boğa ve İnsan**L7**

Kat. Nr.:7 / Lev. 2c

Connelle-Khayyata-Kohlmeyer, Abb.133

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Aleppo, tapınak kuzey duvarı önündeki ortostatlar arasında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

MALZEME: Bazalt (?) ortostat

ÖLÇÜLERİ: 90 cm.

TARİH: 10. Yy.

KAYNAKÇA: Gonnella, J., W. Khayyata, K. Kohlmeyer, *Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes: Neue Forschungen und Entdeckungen. Münster: Rhema, 2005. Abb 133. s 96; Kohlmeyer, K. "The Temple of the Storm God in Aleppo during the Late Bronze and Early Iron Ages." Near Eastern Archaeology 74.4, 2009: 190-202.*

TANIMLAMA: İnsan başlı; aslan gövdeli; kanatlı; kuyruğu ayakları arasında; konik başlıklı; sakalsız; omuzlara düşen, kıvrılmış saçlar; sağa yönelik yürür vaziyette.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş

L8

Kat. Nr.:8 / Lev. 2d

Connelle-Khayyata-Kohlmeyer, Abb.134

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Aleppo, tapınak kuzey duvarı önündeki ortostatlar arasında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: 90 cm.

TARİH: 10. Yy.

KAYNAKÇA: *Gonnella, J., W. Khayyata, K. Kohlmeyer, Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes: Neue Forschungen und Entdeckungen. Münster: Rhema, 2005. Abb 134. s 97; Kohlmeyer, K. "The Temple of the Storm God in Aleppo during the Late Bronze and Early Iron Ages." Near Eastern Archaeology 74.4, 2009: 190-202.*

TANIMLAMA: Kanatlı; iki ayaklı; insan kafalı; kuş (akrep) gövdeli; aslan pençeli; kalkık akrep kuyruklu; kanatlı; üç boynuzlu başlıklı; göğüsten bir aslan başı çıkar; sakallı; başlıklı; omuza düşen kıvrılmış saç.

TİP: Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş**L9**

Kat. Nr.:9 / Lev. 3a

Connelle-Khayyata-Kohlmeyer, Abb.151

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Aleppo, tapınak kuzey duvarı önündeki ortostatlar arasında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

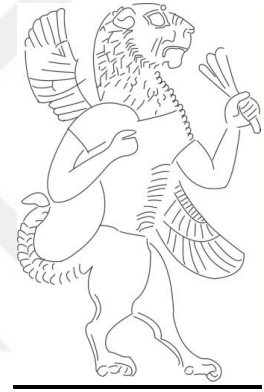
MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: 90 cm.

TARİH: 10. Yy.

KAYNAKÇA: *Gonnella, J., W. Khayyata, K. Kohlmeyer, Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes: Neue Forschungen und Entdeckungen. Münster: Rhema, 2005. Abb 151. s 109; Kohlmeyer, K. "The Temple of the Storm God in Aleppo during the Late Bronze and Early Iron Ages." Near Eastern Archaeology 74.4, 2009: 190-202.*

TANIMLAMA: Aslan başlı; akrep kuyruklu; insan kollu; kanatlı; elinde bir bitki tutmakta.

TİP: Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş**L10**

Kat. Nr.:10 / Lev. 3b

Connelle-Khayyata-Kohlmeyer, Abb.140

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Aleppo, tapınak kuzey duvarı önündeki ortostatlar arasında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: 90 cm.

TARİH: 10. Yy.

KAYNAKÇA: *Gonnella, J., W. Khayyata, K. Kohlmeyer, Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes: Neue Forschungen und Entdeckungen. Münster: Rhema, 2005. Abb 140. s 100; Kohlmeyer, K. "The Temple of the Storm God in Aleppo during the Late Bronze and Early Iron Ages." Near Eastern Archaeology 74.4, 2009: 190-202.*

TANIMLAMA: Kuş başlı; insan vücutlu; bir elinde çam kozalağı, diğerinde düz saplı bir kap tutmakta; çift kanatlı.

TİP: İnsan ve Kuş

L11

Kat. Nr.:11 / Lev. 3c

Connelle-Khayyata-Kohlmeyer, Abb.141

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Aleppo, tapınak kuzey duvarı önündeki ortostatlar arasında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: 90 cm.

TARİH: 10. Yy.

KAYNAKÇA: *Gonnella, J., W. Khayyata, K. Kohlmeyer, Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes: Neue Forschungen und Entdeckungen. Münster: Rhema, 2005. Abb 141. s 101; Kohlmeyer, K. "The Temple of the Storm God in Aleppo during the Late Bronze and Early Iron Ages." Near Eastern Archaeology 74.4, 2009: 190-202.*

TANIMLAMA: aslan başlı; kanatlı; insan gövdeli; bir elinde bir bitki (?), diğerinde düz saplı bir kap tutmakta.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**L12**

Kat. Nr.:12 / Lev. 4a

Orthmann, Karatepe: A7

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Karatepe, kalenin kuzey giriş yolu üzerinde - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Lokal olarak

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,24; Genişlik 0,86

TARİH: 8. yy, 2. yarısı

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf 15-A7. s 490*

TANIMLAMA: Gagası kapalı, kuş başlı; insan vücutlu; giysili; dört kanatlı; eller güneş kursunu taşır vaziyette; sola yönelik.

TİP: İnsan ve Kuş**L13**

Kat. Nr.:13 / Lev. 4b

Orthmann, Karatepe: A9

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Karatepe, kalenin kuzey giriş yolu üzerinde - Yerinde, baş olmadan

BULUNDUĞU YER: Yerinde

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Belirtilmemiş

TARİH: 8. yy, 2. yarısı

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf 15-A9. s 490*

TANIMLAMA: Aslan vücutlu; insan başlı; omuza takılı kanatlı; kalkık kuyruklu; ön bacaklar önlükle kapalı; sakalsız; yoğun süslemeli.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**L14**

Kat. Nr.:14 / Lev. 4c

Orthmann, Karatepe: B20

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Karatepe, kalenin güney giriş yolu üzerinde - Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Lokal olarak

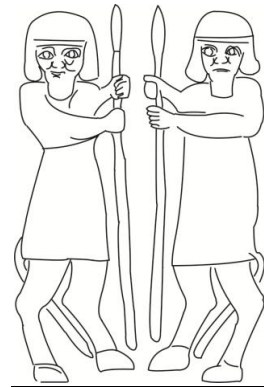
MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,27; Genişlik 0,79

TARİH: 8. yy, 2. yarısı

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf 19-B16. s 496*

TANIMLAMA: Boğa ayaklı, kuyruklu iki insan betimlemesi. Ayaklar birbirine yönelik, gövdenin üst-insana ait olan kısmı cepheden resmedilmiş. Elleri birer mızrak tutmaktalar. Sakallı. Pürüzsüz başlıklı.

TİP: Boğa ve İnsan

L15

Kat. Nr.:15 / Lev. 4d

Orthmann, Kargamış: Aa2

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış, dış kapı odası civarında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi

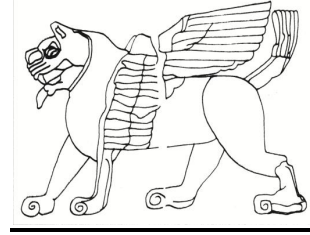
MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,36; Genişlik 1,67

TARİH: 10. yy, 1. yar

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf 20-Aa2. s 497, 498*

TANIMLAMA: Aslan başlı, vücutlu; kanatlı; yırtıcı kuş pençeli; dik yükselen kuş kuyruklu.

TİP: Aslan ve Kuş**L16**

Kat. No.:16 / Lev. 5a

Orthmann, Kargamış: Aa3

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış, Su Kapısı civarında - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi

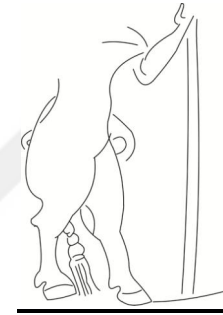
MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,36; Genişlik 0,90

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.20-Aa3. s 498*

TANIMLAMA: Alt gövde boğa, üst gövde insan; sol elde mızrak veya benzeri bir nesne tutmakta.

TİP: Boğa ve İnsan**L17**

Kat. Nr.:17 / Lev. 5b

Orthmann, Kargamış: E5

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 96)

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,17; Genişlik 1,39

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.26-E5. s 504*

TANIMLAMA: Antitetik; kuş kafalı; ellerini yukarı kaldırmış iki insan; uzun boyunlu; kavisli gagalı; boğa kulaklı; kalçaların arkasına bağlı kanatlı.

TİP: Boğa, İnsan ve Kuş**L18**

Kat. Nr.:18 / Lev. 5c

Orthmann, Kargamış: E8

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 95)

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,13; Genişlik 0,98

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.27-E8. s 504, 505*

TANIMLAMA: Aslan başı ve vücudu; uzun boyun üzerinde ikinci baş insan başı; sakalsız; boynuzlu şapkalı; kuş kafalı bitimli kuyruk.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş

L19/a

Kat. Nr.:19 / Lev. 5d

Orthmann, Kargamış: E9

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Duvarın önünde devrilmiş, muhtemelen siteye yakın

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 9669)

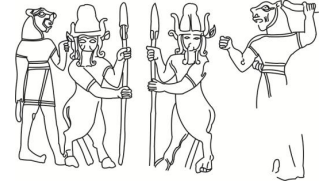
MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,29; Genişlik 1,95

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: Orthmann, W. (1971). *Untersuchungen zur späthethitischen Kunst*. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.27-E9. s 505

TANIMLAMA: Karşıt duruşlu; içte: iki, alt tarafı boğa, üst kısmı insan; sakallı; boynuzlu şapka; boğa kulaklı; ellerinde mızrak benzeri silah tutmaktalar.

TİP: Boğa ve İnsan**L19/b**

Kat. Nr.:20 / Lev. 5d

Orthmann, Kargamış: E9

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Duvarın önünde devrilmiş, muhtemelen siteye yakın

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 9669)

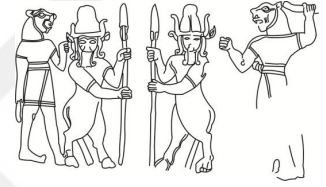
MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,29; Genişlik 1,95

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: Orthmann, W. (1971). *Untersuchungen zur späthethitischen Kunst*. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.27-E9. s 505

TANIMLAMA: Kenarlarda iki karışık yaratık; başlar aslan; gövdeler insan. Birbirine yönelik duruşlu; Sağdaki karışık yaratık, yukarı kaldırdığı elinde bir bıçak vb. bir nesne tutmakta; soldakinin sarkan elinde bir topuz; kısa dış giysililer.

TİP: Aslan ve İnsan**L20**

Kat. Nr.:21 / Lev. 6a

Orthmann, Kargamış: E10

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 72) + London, Brit. Museum (Inv. BM 117911)

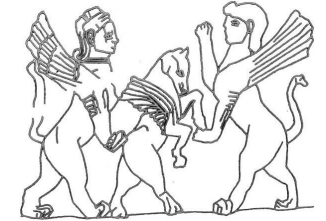
MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,27; Genişlik 1,62

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: Orthmann, W. (1971). *Untersuchungen zur späthethitischen Kunst*. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.28-E10. s 505

TANIMLAMA: Aslan gövdeli; kanatlı; insan başlı; kalkık kuş başı bitimli kuruklu.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**L21/a**

Kat. Nr.:22 / Lev. 6b

Orthmann, Kargamış: E12

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 9670)

MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Y: 1,24; G: 1,44

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: Orthmann, W. (1971). *Untersuchungen zur späthethitischen Kunst*. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.28-E12. s 505

TANIMLAMA: Akrep kuruklu; kanatlı; insan vücutlu; ayaklar (?).

TİP: Akrep, İnsan ve Kuş

L21/b

Kat. Nr.:23 / Lev. 6b

Orthmann, Kargamış: E12

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 9670)

MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Y: 1,24; G: 1,44

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.28-E12. s*

TANIMLAMA: Kanatlı boğa; arka ayaklat üzerine kalkık; bir insan ve bir karışık yaratıkla mücadele anında.

TİP: Boğa ve Kuş**L22**

Kat. Nr.:24 / Lev. 6c

Orthmann, Kargamış: F6

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Bilinmiyor

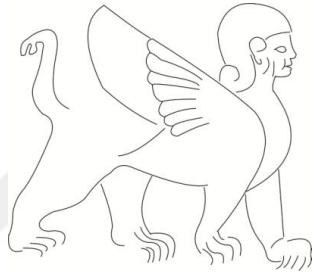
MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,73; Genişlik 1,30

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.29-F6. s 507*

TANIMLAMA: Aslan vücudlu; kısa boyunlu insan başı; sakalsız; başlıksız; kuş kafalı bitimli, kalkık kuyruklu; boyunda bukleli saç, sağa yönelik yürür vaziyette.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**L23**

Kat. Nr.:25 / Lev. 6d

Orthmann, Kargamış: H1

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Sonraki kapının kuzey duvarı, muhtemelen sitye yakın

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. Nr. 9652)

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,90

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.32-H1. s 510*

TANIMLAMA: Kuş başlı; giysili; eller yukarı kalkık; boğa kulaklı; küçük kanatlı; insan figürü; belde kılıç.

TİP: Boğa, İnsan ve Kuş**L24**

Kat. Nr.:26 / Lev. 7a

Orthmann, Kargamış: H3

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Kral Kapısı'nın arkasında; Roma duvarlarında

BULUNDUĞU YER: Üst kısım Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 156)

MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Genişliği 0,70

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.33-H3. s 511*

TANIMLAMA: Aslan başlı insan; sol elinde (olasılıkla) bir silahı kaldırmış vaziyette tutmakta; diğer sarkık elinde (olasılıkla) bir av tutmakta; belde bir silah kını.

TİP: Aslan ve İnsan

L25

Kat. Nr.:27 / Lev. 7b

Orthmann, Kargamış: H4

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Molozda

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 61)

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Belirtilmemiş

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.33-H4. s 511*

TANIMLAMA: İnsan başlı (?); kanatlı aslan.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**L26**

Kat. Nr.:28 / Lev. 7c

Orthmann, Kargamış: H8

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Karkemis H/7'nin yanında devrilmiş, Muhtemelen sitede

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 9653)

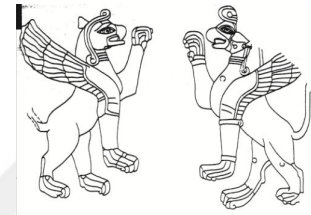
MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik (Yaklaşık 1,00)

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.33-H8. s 511*

TANIMLAMA: Kuş başlı; aslan gövdeli; kanatlı; aslan pençeli; iki figür; arka ayakları üzerine dikilmiş; birer ön ayakları yukarı kaldırılmış; antitetik duruşlu, boğa kulaklı.

TİP: Aslan, Boğa ve Kuş**L27**

Kat. Nr.: 29 / Lev. 7d

Orthmann, Kargamış: H11

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Kaide yerinde; koltuk kırık ve dağınık parçalar halinde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 92). Kaidenin aslan başı: London, Brit. Museum (Inv. BM 118183). – Ankara'da küçük parçalar dışında heykel yıkıldı ve kayboldu

MALZEME: Bazalt heykel kaidesi

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,85; Uzunluk 1,45. – Toplam yükseklik: 2,50

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.32-H11. s 512*

TANIMLAMA: İki aslan arasında diz çökmüş insan; kuş başlı; boğa kulaklı; eller birer aslanı tutmakta.

TİP: Boğa, İnsan ve Kuş**L28**

Kat. Nr.:30 / Lev. 8a

Orthmann, Kargamış: K17

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Su kapısı yolunda

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Inv. 9658)

MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,07; Genişlik 1,15

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.35-K17. s 514*

TANIMLAMA: Karşıt; alt gövdeleri boğa; üst gövdeler insan; boğa kulaklı; sakallı; boynuzlu; başlıklı iki figür; ortalarındaki bir bitki tutmaktalar.

TİP: Boğa ve İnsan

L29

Kat. Nr.:31 / Lev. 8b

Orthmann, Kargamış: K24

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Hilani cephesinin önünde

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 83)

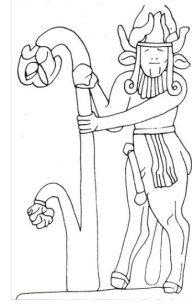
MALZEME: Bazalt ortostat

ÖLÇÜLERİ: Belirtilmemiş

TARİH: 950-850

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.35-K24. s 515*

TANIMLAMA: Alt gövde boğa; üst gövde insan; bir ağacı tutmakta; iki boynuzlu; boynuzlu şapka; boğa kulaklı; sakallı.

TİP: Boğa ve İnsan**L30**

Kat. Nr.:32 / Lev. 8c

Orthmann, Kargamış: Ba2

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Tam olarak bilinmeyen

BULUNDUĞU YER: London, British Museum (Env. BM 125009)

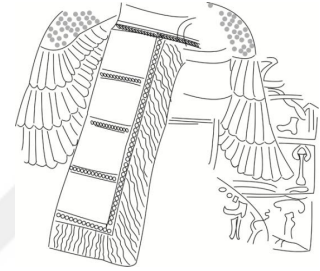
MALZEME: Bazalt ortostat parçası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,75; Genişlik 0,65. –Fuse: Genişlik 0,82

TARİH: 8. yy, 2. yarısı

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.21-Ba2. s 499*

TANIMLAMA: Giysili; muhtemelen dört kanatlı; elinde bakraç taşıyan; insan figürü.

TİP: İnsan ve Kuş**L31**

Kat. Nr.:33 / Lev. 9a

Orthmann, Kargamış: Ba3

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Kargamış - Yerinde değil, muhtemelen karşısında

BULUNDUĞU YER: Bilinmeyen

MALZEME: Bazalt ortostat parçası

ÖLÇÜLERİ: Belirtilmemiş

TARİH: 8. yy, 2. yarısı

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.21-Ba3. s 499*

TANIMLAMA: Giysili; dört kanatlı; elde bir kova.

TİP: İnsan ve Kuş**L32**

Kat. Nr.:34 / Lev. 9b

Orthmann, Malatya: C/1a

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Malatya - Kale çevresindeki bir bahçede

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 28)

MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,70; Genişlik: a: 0,53; b: 0,38; c: 0,47

TARİH: 850-750

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf.43-C/1a. s 527*

TANIMLAMA: Ayakta erkek figürü; süslemeli polos; sakallı; omuza yerleşili iki kanat; yükseltilmiş sağ elinde bir kutsal su kabı; sol elde aşağı sarkık bir dal tutmakta.

TİP: İnsan ve Kuş

L33

Kat. Nr.: 35 / Lev. 9c

Orthmann, Malatya: C/3

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Malatya - Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Env. 26)

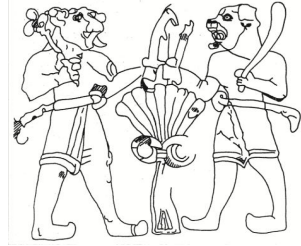
MALZEME: Kalker ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,70; Genişlik 1,00

TARİH: 850-750

KAYNAKÇA: *Orthmann, W. (1971). Untersuchungen zur späthethitischen Kunst. Rudolf Habelt Verlag, Bonn. Taf. 43-C/3. s 527*

TANIMLAMA: Bir bitki etrafında karşıt duruşlu iki aslan başlı insan; giysili; silahlı; birer eller silahları omuzda tutmakta; diğer eller hayat ağacına dokunmakta; kemerde asılı kılıçları var.

TİP: Aslan ve İnsan**U1/a**

Kat. Nr.:36 / Lev. 10a

Ghadim, Kat.Nr.16

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Yukarı Anzaf

BULUNDUĞU YER: Env. 1.4.2003

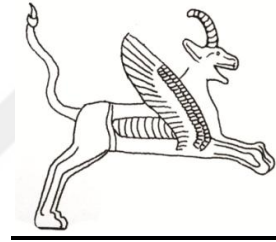
MALZEME: Tunç kalkan parçası

ÖLÇÜLERİ: U: 78 cm; G: 18 cm; K: 3,5 cm

TARİH: İ.Ö. 9 yüzyılın son çeyreği

KAYNAKÇA: Ghadim, F.İ. (2007). *Anadolu'da Urartu Savaş Aletleri Bezeme Sanatı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TANIMLAMA: Keçi başlı; aslan gövdeli ve kuyruklu; kartal kanatlı; açık ağızlı; üçgen kulaklı; boynuz arkaya kıvrılmış; ön bacak havaya kalkık, koşar pozisyonda.

Tip: Akrep, Aslan, Keçi ve Kuş (?kuyruk)**U1/b**

Kat. Nr.:37 / Lev. 10a

Ghadim, Kat.Nr.16

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Yukarı Anzaf

BULUNDUĞU YER: Env. 1.4.2003

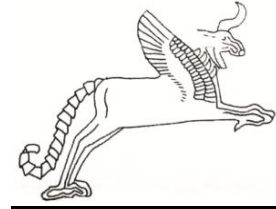
MALZEME: Tunç kalkan parçası

ÖLÇÜLERİ: U: 78 cm; G: 18 cm; K: 3,5 cm

TARİH: İ.Ö. 9 yüzyılın son çeyreği

KAYNAKÇA: Ghadim, F.İ. (2007). *Anadolu'da Urartu Savaş Aletleri Bezeme Sanatı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TANIMLAMA: Boğa başlı; aslan gövdeli; kartal kanatlı; akrep kuyruklu; boynuz yukarıya doğru kıvrılmış; ön bacak havaya kalkık, koşar pozisyonda.

Tip: Akrep, Aslan, Boğa ve Kuş**U1/c**

Kat. Nr.:38 / Lev. 10a

Ghadim, Kat.Nr.16

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Yukarı Anzaf

BULUNDUĞU YER: Env. 1.4.2003

MALZEME: Tunç kalkan parçası

ÖLÇÜLERİ: U: 78 cm; G: 18 cm; K: 3,5 cm

TARİH: İ.Ö. 9 yüzyılın son çeyreği

KAYNAKÇA: Ghadim, F.İ.(2007). *Anadolu'da Urartu Savaş Aletleri Bezeme Sanatı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TANIMLAMA: Koç başlı; aslan gövdeli; kanatlı; kuş kuyruklu; sağa doğru koşar pozisyonda profilden resmedilmiş, baş ve boynuz cepheden verilmiş.

Tip: Aslan, Koç ve Kuş

U2

Kat. Nr.:39 / Lev. 10b

Eichler, P.W.5

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Nimrud'da bulunmuş

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr.: 1975, 3185-*

MALZEME: Tunç at alınlık plakası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 25 cm; Genişlik 17,5 cm; Derinlik: 7,5 cm

TARİH: 8. yy, 1. yarısı

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 18. s. 22*

TANIMLAMA: Güneş kursunun içinde bir insan figürü; yanlarda iki kanatlı insan.

TİP: İnsan ve Kuş**U3**

Kat. Nr.:40 / Lev. 10c

Eichler, H.1

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München., Env.-Nr.: 1975, 3057.*

MALZEME: Tunç miğfer

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik: 29 cm; Genişlik: 22 cm; Derinlik: 2-3 mm

TARİH: 8. yy, 1. yarısı

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 19. s. 19*

TANIMLAMA: Dört kanatlı insan; ayakta; sağa yönelik adım atar vaziyette.

TİP: İnsan ve Kuş**U4**

Kat. Nr.:41 / Lev. 11a

Eichler, P.4

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr.: K-289/290-1976.*

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Boyutlar bilinmiyor.

TARİH: 8. yy, 1. yarısı

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 25*

TANIMLAMA: Kanatlı, kuş başlı, insan; ileriye uzatılmış sol elinde bir bakraç, sağ eli yukarıda, bir nar tutmakta.

TİP: İnsan ve Kuş**U5**

Kat. Nr.:42 / Lev. 11b

Eichler, G.20

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr. 1618, 1666, 1781.*

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik: 23,8 cm; Genişlik: 9,5 cm

TARİH: 8. yy, 1. yarısı

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 17*

TANIMLAMA: İnsan üst vücutlu, kanatlı aslan; yuvarlak tasarımlı başlıklı; bir elinde kova taşımakta; diğer elinde (olasılıkla) bir nesne taşımakta.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş

U6a

Kat. Nr.: 43 / Lev. 11c

Taşyürek, R.49

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Patnos Dedeli Köyü Urartu Mezarlığı

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr.: 26.1.1973

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: 24,5 cm; Genişlik: 11,4 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 53. s 18, 19; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 16*

TANIMLAMA:

TİP: At ve Kuş**U6b**

Kat. Nr.: 44 / Lev. 11d

Taşyürek, R.59

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Patnos Dedeli Köyü Urartu Mezarlığı

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr.: 26.1.1973

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik: 24,5 cm; Genişlik: 11,4 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 50. s 18; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 16*

TANIMLAMA: At başlı insan; diz çökmüş; yay germekte; sırtta sadak; giysili.

TİP: At ve İnsan**U6c**

Kat. Nr.:45 / Lev. 12a

Taşyürek, R.52

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Patnos Dedeli Köyü Urartu Mezarlığı

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr.: 26.1.1973

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik: 24,5 cm; Genişlik: 11,4 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Adana Eski eserleri Sevenler Derneği Yayınları 1, Ankara. R 52. s 18; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 16*

TANIMLAMA: Aslanpençeleri ve aslankuyruğu ile sağa sıçrayan kanatlı, çatal boynuzlu keçi.

TİP: Aslan, Keçi ve Kuş**U6d**

Kat. Nr.:46 / Lev. 12b

Taşyürek, R.54

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Patnos Dedeli Köyü Urartu Mezarlığı

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr.: 26.1.1973

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik: 24,5 cm; Genişlik: 11,4 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Adana Eski eserleri Sevenler Derneği Yayınları 1, Ankara. R 54. s 18, 20; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 16*

TANIMLAMA: Aslan başlı insan; sağa yönelik diz çökmüş; yay germekte; sırtında sadak var; giysili.

TİP: Aslan ve İnsan

U7a

Kat. Nr.: 47 / Lev. 12c

Eichler, P.2

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr.: 1971, 1786.*

MALZEME: Gümüş boyun askısı

ÖLÇÜLERİ: En büyük genişlik: 18,5 cm; Ortada yükseklik: 7,4 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 24; H.J.- Kellner, Pectorale aus Urartu, Belleten 41, 1977, 483 (Nr. 1.b) Taf. 1.; Für die Beschreibung siehe: H.J. Kellner, a.O. 483.*

TANIMLAMA: Balık gövdeli; balık kuyruklu; üst vücut giysili; boynuzlu şapkalı (?).

TİP: Balık, İnsan ve Kuş**U7b**

Kat. Nr.: 48 / Lev. 12d

Eichler, P.2

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr.: 1971, 1786.*

MALZEME: Gümüş boyun askısı

ÖLÇÜLERİ: En büyük genişlik: 18,5 cm; Ortada yükseklik: 7,4 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 24; H.J.- Kellner, Pectorale aus Urartu, Belleten 41, 1977, 483 (Nr. 1.b) Taf. 1.; Für die Beschreibung siehe: H.J. Kellner, a.O. 483.*

TANIMLAMA: Kanatlı boğa; aslan arka ayaklı.

TİP: Aslan, Boğa ve Kuş**U7c**

Kat. Nr.: 49 / Lev. 13a

Eichler, P.2

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr.: 1971, 1786.*

MALZEME: Gümüş boyun askısı

ÖLÇÜLERİ: En büyük genişlik: 18,5 cm; Ortada yükseklik: 7,4 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 24; H.J.- Kellner, Pectorale aus Urartu, Belleten 41, 1977, 483 (Nr. 1.b) Taf. 1.; Für die Beschreibung siehe: H.J. Kellner, a.O. 483.*

TANIMLAMA: Yay geren; aslan ayaklı; keçi başlı; kanatlı; balık vücutlu; tüy kuyruklu; üst gövdesi insan.

TİP: Aslan, Balık, Keçi, Kuş ve İnsan

U8

Kat. Nr.:50 / Lev. 14a

Eichler, P.3

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr.: 1971, 1787.*

MALZEME: Gümüş boyun askısı

ÖLÇÜLERİ: En geniş olduğu kısım: 15,7 cm; Ortada yükseklik: 5,5 cm

TARİH: 8. yy Ortası

KAYNAKÇA: *H.J. Kellner, Pectorale aus Urartu, Belleten 41, 1977, 482 ff., Taf. 3.; Für die Beschreibung siehe: H.J. Kellner, a.O. 482 ff.; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 24-25*

TANIMLAMA: Aslan bacaklı; kuş gövdeli; kuş kuyruklu; insan başlı; insan elli; bir elinde kova; diğer elinde belirlenemeyen bir şey tutmakta; üst vücut giydirilmiş; boynuzlu başlık takmakta.

TİP: Aslan, Balık, İnsan ve Kuş**U9**

Kat. Nr.:51 / Lev. 1bb

Eichler, G.11

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi

MALZEME: Tunç kemer

ÖLÇÜLERİ: Uzunluk: ca. 90 cm; Genişlik: 9,7 cm

TARİH: 8. yy 2. yarısı

KAYNAKÇA: *N. Özgüc, Mansel'e Armagan (Ankara 1974) 847-860 Taf. 295-301.; Für die vollständige Beschreibung siehe: N. Özgüc, a.O. 848 ff.; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 15*

TANIMLAMA: At gövdeli; insan başlı; insan kollu; kasketli; üst gövde giydirilmiş; yay gerer vaziyette. Kanatlı.

TİP: At, İnsan ve Kuş**U10**

Kat. Nr.:52 / Lev. 15a

Çavuşoğlu, Kat.Nr.75

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Van Müzesi Env. No. 74.17.2/56.1.74

MALZEME: Tunç kemer

ÖLÇÜLERİ: U: 70 cm; G: 10 cm

TARİH: 7.yy ilk çeyreği

KAYNAKÇA: *Çavuşoğlu, R. (2002). Urartu Kemerleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum. Kat. No. 75. s 209, 210*

TANIMLAMA: Ejder başlı; aslan gövdeli; akrep kuyruklu; kuş kanatlı; üst dudağı dışa volüt yapmış; alt dudak düz; ağızdan üç çatalı alev çıkmakta; balık pullu yeleli.

TİP: Akrep, Aslan, Ejder ve Kuş

U11

Kat. Nr.:53 / Lev. 15b

Özgüç, Lev.32

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Altın-tepe

BULUNDUĞU YER: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (?)

MALZEME: Fidişi heykelcik

ÖLÇÜLERİ: Y:12,4 cm; omuz hiz. G: 6,4 cm; gövdede G: 6,9 cm

TARİH: MÖ 700

KAYNAKÇA: Özgüç, T. (1969). *Altın-tepe II*. TTK Basımevi, Ankara. s.40;Akurgal, E. (1968). *Urartäische und Altiranische Kunstzentren*. Türk Tarih Kurumu, Ankara. Abb. 60. s

TANIMLAMA: Kuş başlı; insan vücutlu; kanatlı; uzun dış giysili; kısa iç giysili; sol el yukarıdaki tablaya destek olmakta; sağ elde bir bakraç taşımakta.

TİP: İnsan ve Kuş**U12**

Kat. Nr.:54 / Lev. 15c

Akurgal (1968), Abb.82

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Toprakkale

BULUNDUĞU YER: Leningrad / Ermitage

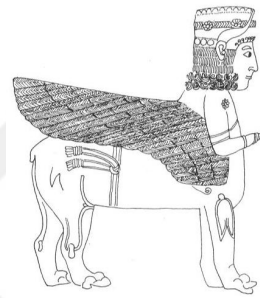
MALZEME: Bronz heykelcik

ÖLÇÜLERİ: Y: 16 cm

TARİH: 685-645

KAYNAKÇA: Akurgal, E. (1968). *Urartäische und Altiranische Kunstzentren*. Türk Tarih Kurumu, Ankara. Abb. 82.;

TANIMLAMA: Aslan gövdeli; kanatlı; kuyruksuz (?); insan başlı; insan kollu; başlıklı; belde bir kuşak/kemer bağlı.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**U13**

Kat. Nr.:55 / Lev. 15d

Çavuşoğlu, Kat.Nr.76

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Elazığ Müzesi Env. No. 80.9.17

MALZEME: Tunç kemer

ÖLÇÜLERİ: U: 6,4 cm; G: 8,8 cm

TARİH: 7.yy ikinci çeyreği

KAYNAKÇA: Çavuşoğlu, R. (2002). *Urartu Kemerleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum. Kat. No. 76. s 210

TANIMLAMA: Sağa yönelik fantastik yaratık; kuş başlı; kuş gövdeli; aslan ayaklı.

TİP: Aslan ve Kuş**U14**

Kat. Nr.:56 / Lev. 16a

Çavuşoğlu, Kat.Nr.61

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Van Müzesi Env. No.63.80.75

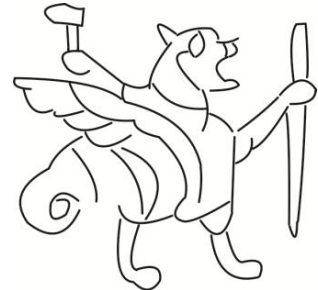
MALZEME: Tunç kemer

ÖLÇÜLERİ: U: 42 cm; Gen.: 9,5 cm

TARİH: 7.yy ikinci çeyreği

KAYNAKÇA: Çavuşoğlu, R. (2002). *Urartu Kemerleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum. Kat. No. 61. s 199, 200

TANIMLAMA: Köpek başlı; kanatlı; salyangoz kuyruklu (?); insan kollu; ağız açık; burun enine çizgilerle taralı; göz yuvarlak; ileri uzatılı sol elinde mızrak; geriye ve yukarıya kaldırdığı sağ elinde çift ağızlı balta tutmakta.

TİP: İnsan, Köpek, Kuş ve (?)

U15

Kat. Nr.:57 / Lev. 16b

Taşıyürek, R.6

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Patnos Dedeli Köyü Urartu Mezarlığı

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr.: 1362.

MALZEME: Tunç kemer oarçası

ÖLÇÜLERİ: Parça: 52 cm; B: 10,2 m, Sağ parçanın uzunluğu: 30.8 cm; İki solun toplam uzunluğu

TARİH: 7. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Taşıyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Adana Eski eserleri Sevenler Derneği Yayınları 1, Ankara. R 6. s 1,2; Eichler, S. (1984). Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 14*

TANIMLAMA:

TİP: Akrep, Aslan ve Kuş**U16**

Kat. Nr.:58 / Lev. 16c

Taşıyürek, Fig.20.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr. 19.1.1972.

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Uzunluk: 12,4 cm; Genişlik: 9,4 cm

TARİH: 7. yy Ortası

KAYNAKÇA: *Taşıyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Adana Eski eserleri Sevenler Derneği Yayınları 1, Ankara. s 20; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 13.*

TANIMLAMA: İnsan başlı; insan ayaklı; kuş gövdeli; akrep kuyruklu; sağa yönelik adım atar vaziyette.

TİP: Akrep, İnsan ve Kuş**U17**

Kat. Nr.:59 / Lev. 16d

Çavuşoğlu, Kat.Nr.90

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Erzurum Müzesi

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: U: 5,2 cm; G: 10 cm

TARİH: 7.yy ikinci çeyreği

KAYNAKÇA: *Çavuşoğlu, R. (2002). Urartu Kemerleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum. Kat. No. 90. s 217*

TANIMLAMA: İnsan başlı; aslan ayaklı; kuş gövdeli karışık yaratık (Siren).

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**U18**

Kat. Nr.:60 / Lev. 17a

Çavuşoğlu, Kat.Nr.42

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Gaziantep Müzesi

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: U: 16,5 cm; E: 7,5 cm

TARİH: 7.yy üçüncü çeyreği

KAYNAKÇA: *Çavuşoğlu, R. (2002). Urartu Kemerleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum. Kat. No. 42. s 189; Kellner, Gürtelbleche, 47, Kat. No. 115, Taf. 32.*

TANIMLAMA: Kuş başlı; kanatlı; balık (?) kuyruklu (kisa); at gövdeli ve ayaklı; kanat üstü ile göğüs kısmı küçük halka sıralı, kanat uçları ve başın üstündeki bölüm yatay çizgilerle taralı.

TİP: At, Balık ve Kuş

U19

Kat. Nr.:61 / Lev. 17b

Taşyürek, Fig.23.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Adana Bölge Müzesi, Env. No. 19.4.1972;

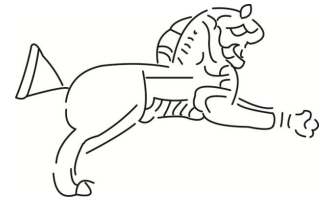
MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: U: 19,2 cm; E: 8,8 cm

TARİH: 7.yy sonu

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 58. s 22*

TANIMLAMA: Sağa yönelik sıçrayan, balık kuyruklu aslan.

TİP: Aslan ve Balık**U20**

Kat. Nr.:62 / Lev. 17c

Taşyürek, R61

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Adana Bölge Müzesi, Env. No. 2.19.1973

MALZEME: Tunç kemer

ÖLÇÜLERİ: U: 5,7 cm; En: 3,6 cmm

TARİH: 7. yy sonu

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 61. s 24*

TANIMLAMA: Kuş başlı, akrep kuyruklu, kanatlı aslan.

TİP: Akrep, Aslan ve Kuş**U21**

Kat. Nr.:63 / Lev. 18a

Eichler, P.6

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München. Env.-Nr.: 1971, 1800.*

MALZEME: Gümüş boyun askısı

ÖLÇÜLERİ: Büyük geniş yeri: 24,2 cm; Ortada yükseklik: 9,2 cm

TARİH: 7. yy sonu – 6. yy başı

KAYNAKÇA: *H.J. Kellner, Pectorale aus Urartu, Belleten 41, 1977, 486 ff. (Nr. 3) Taf. 4; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. s. 25*

TANIMLAMA: Kanatlı insan; giysili; bir elinde kova; diğer elinde bilinmeyen bir nesne taşımakta.

TİP: İnsan ve Kuş**U22**

Kat. Nr.:64 / Lev. 18b

Eichler, G.23

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *British Museum. Env.-Nr. 135998*

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Uzunluk: 13 cm; Yükseklik: 16 cm

TARİH: 7. yy sonu – 6. yy başı

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 6. s. 17*

TANIMLAMA: Boğa başlı; boğa ayaklı ve kuyruklu; kanatlı; kuş gövdeli.

TİP: Boğa ve Kuş

U23/a

Kat. Nr.:65 / Lev. 19a

Taşyürek, R.44

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi , Env.-Nr. 1124

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Uzunluk: 12,5 cm; Genişlik: 16,7 cm

TARİH: 7. yy sonu – 6. yy başı

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 44. s 15, 16; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 3. s. 15.*

TANIMLAMA: Kuş başlı insan; Sağa adım atar vaziyette; yay germekte; uzun giysili.

TİP: İnsan ve Kuş**U23/b**

Kat. Nr.:66 / Lev. 19b

Eichler, G.14.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr. 1124

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Uzunluk: 12,5 cm; Genişlik: 16,7 cm

TARİH: 7. yy sonu – 6. yy başı

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 3. s. 15; Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 42. s 16-18.*

TANIMLAMA: Aslan-boğa-insan ayaklı; insan başlı; kanatlı; kuş kuyruklu.

TİP: Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş**U23/c**

Kat. Nr.:67 / Lev. 19c

Taşyürek, R.42

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr. 1124

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: 12,5 cm; Genişlik: 16,7 cm

TARİH: 7. yy sonu – 6. yy başı

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 42. s 16-18; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 3. s. 4-5.*

TANIMLAMA: Aslan-boğa-insan ayaklı; aslan başlı; kanatlı; kuş kuyruklu.

TİP: Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş**U23/d**

Kat. Nr.:68 / Lev. 20a

Taşyürek, R.42

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env.-Nr. 1124

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 12,5 cm; Genişlik 16,7 cm

TARİH: 7. yy sonu – 6. yy başı

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 42. s 15-16; Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 3. s. 15.*

TANIMLAMA: Akrep kuyruklu; kanatlı; iki insan ayaklı.

TİP: Akrep, İnsan ve Kuş

U24

Kat. Nr.:69 / Lev. 20b

Eichler, G.13

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Bilinmiyor

BULUNDUĞU YER: *Prähistorische Staatssammlung, München.* Reg.-Nr.: 1971, 1629.

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: Üç parçanın toplam uzunluğu: yaklaşık 24 cm; B: yaklaşık 16 cm

TARİH: 7. yy sonu – 6. yy başı

KAYNAKÇA: *Eichler, S. (1984). Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst. Dietrich Reimer Verlag, Berlin. Taf. 2. s. 15*

TANIMLAMA: Aslan-insan ayaklı; kanatlı; kuş kuyruklu.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**U25**

Kat. Nr.:70 / Lev. 20c

Taşyürek, R53

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Patnos Dedeli Köyü Urartu Mezarlığı

BULUNDUĞU YER: Adana Arkeoloji Müzesi, Env. No.26.1.1973

MALZEME: Tunç kemer parçası

ÖLÇÜLERİ: U: 24,5 cm; En: 11,4 cm

TARİH: 600

KAYNAKÇA: *Taşyürek, O. A. (1975). Adana Bölge Müzesindeki Urartu Kemerleri. Dönmez Ofset, Ankara. R 47. s 15-16*

TANIMLAMA: Sıçrayan, arka ayağı kuş pençesi olan, kanatlı, balık kuyruklu, boynuzlu aslan.

TİP: Aslan, Balık ve Kuş**F1**

Kat. Nr.:71 / Lev. 20d

Uçankuş, Taf.1

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Emirdağ Daydalı Köyü'nde, bir evin samanlığında, direk altlığı olarak kullanılır bulunmuş.

BULUNDUĞU YER: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Env.7222

MALZEME: Üç tarafı kabartma, bazalt sütun

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 0,64; Genişlik 0,30-0,32

TARİH: 8.yy, 2.yarısı

KAYNAKÇA: *Uçankuş, H.T. (1971, Temmuz). Belleten, Cilt: 35, Sayı: 139, s.359-366; Prayon, F. (1987). Phrygische Plastik. Wasmuth, Tübingen. Taf. 10 a-f. s 204*

TANIMLAMA: Kare prizma şeklinde dikme; üç yüzü kabartma; ön yüzde çift kuş başlı, giysili, kanatlı insan; sol yüzde kuş başlı, kanatlı, giysili insan; sağ yüzde kuş başlı, kanatlı, giysili insan betimlenmiş.

TİP: İnsan ve Kuş**F2**

Kat. Nr.:72 / Lev. 21a

Prayon, Kat.Nr.32

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Midas Şehri'nin doğu giriş rampasındaki kaya üzerinde - Yerinde

BULUNDUĞU YER: Yerinde

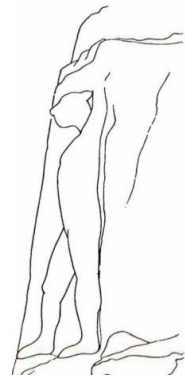
MALZEME: Kaya Anıtı

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,30

TARİH: 8.yy, 2.yarısı

KAYNAKÇA: *Prayon, F. (1987). Phrygische Plastik. Wasmuth, Tübingen. Taf. 11 e.f. s 205*

TANIMLAMA: Ayakta; aslan başlı; eller kalkık; insan kabartması.

TİP: Aslan ve İnsan

F3

Kat. Nr.:73 / Lev. 21b

Kopnias, Kat. Nr. Ankara 8

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Ankara'nın batısında, Gazi Orman Çiftliği / Fidanlık'ta bulunmuş.

BULUNDUĞU YER: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Env.-Nr. 4-D.

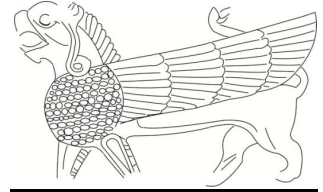
MALZEME: Andezit ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,30 Genişlik 1,60 Derinlik 0,32.

TARİH: 8.yy sonu

KAYNAKÇA: Kopnias, K. (2013). *Die Datierung der anatolisch/späthethitischen Plastik und ihre Beziehung zur archaischen griechischen Kunst*. Logos Verlag, Berlin. Ankara 8. s 365; Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik*. Wasmuth, Tübingen. Taf. 7 b. s 203-204.

TANIMLAMA: Sola yönelik, yürür vaziyette; kafadan çıkan kanatlar; alt aslan çeneli kuş başı; aslan gövdeli; kalkık kuyruk.

TİP: Aslan ve Kuş**F4**

Kat. Nr.:74 / Lev. 21c

Kopnias, Kat.Nr. Ankara 6

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Ankara Ahiyakub'da bulunmuş.

BULUNDUĞU YER: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

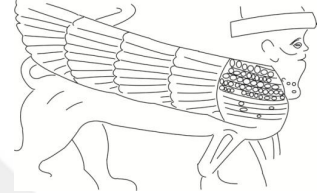
MALZEME: Andezit ortostat

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1m, Genişlik 1,60, Derinlik 0,38.

TARİH: 8.yy sonu

KAYNAKÇA: Kopnias, K. (2013). *Die Datierung der anatolisch/späthethitischen Plastik und ihre Beziehung zur archaischen griechischen Kunst*. Logos Verlag, Berlin. Ankara 6. s 365; Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik*. Wasmuth, Tübingen. Taf. 7 a. s 203.

TANIMLAMA: Sağa yönelik, yürür vaziyette; omuzdan çıkan kanatlar; sakallı ve başlıklı insan başı; kalkık kuyruk; aslan gövde ve ayaklar.

TİP: Aslan, İnsan ve Kuş**F5**

Kat. Nr.:75 / Lev. 21d

Kopnias, Kat.Nr. Etlik 1

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Ankara Etlik'te, parçalı olarak bulunmuş.

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi

MALZEME: Kalker Stel (?)

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 1,15

TARİH: 8.yy sonu

KAYNAKÇA: Kopnias, K. (2013). *Die Datierung der anatolisch/späthethitischen Plastik und ihre Beziehung zur archaischen griechischen Kunst*. Logos Verlag, Berlin. Etlik 1b. s 371; Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik*. Wasmuth, Tübingen. Taf. 9 b. s 204.

TANIMLAMA: Zemine kadar uzanan giysili, insan kol-gövde ve bacaklı; kuş başlı (Prayon aslan başı olarak görür); güneş kursunu destekleyen, kalkık kollar; sağa yönelik, adım atar vaziyette.

TİP: İnsan ve Kuş

F6

Kat. Nr.:76 / Lev. 22a

Prayon, Taf.38b.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Pazarlı

BULUNDUĞU YER: Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi; Alacahöyük Müzesi

MALZEME: Pişmiş Toprak Kaplama Plakası parçası

ÖLÇÜLERİ: Verilmemiş

TARİH: 6.yy, 1.yarısı

KAYNAKÇA: Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik. Wasmuth, Tübingen. Taf. 38 b. s 222*; Akurgal, E. (1943, II. Kânun). *Pazarlı'da Çıkan Eserler Üzerinde Yeni Araştırmalar. Belleten, Cilt: VII, s.9-22*; Işık, F. (2012). *Uygarlık Anadolu'da Doğdu. Ege Yayınları, İstanbul. s. 221-246*.

TANIMLAMA: Antitetik iki karışık yaratık mucadelesi; kuş başlı; kanatlı; aslan gövdeli; aslan ayaklı; altta yatan başka bir hayvan.

TİP: Aslan ve Kuş**F7**

Kat. Nr.: 77 / Lev. 22b

Prayon, Taf. 15a.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Döğer Ovası, Emre Gölü'nde.

BULUNDUĞU YER: Yerinde

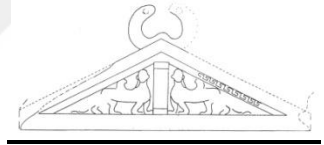
MALZEME: Kaya Anıtı

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik 2,37; Genişlik 2,50 m

TARİH: 8.yy sonu

KAYNAKÇA: Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik. Wasmuth, Tübingen. Taf. 15 a. s 206*; Işık, F. (2012). *Uygarlık Anadolu'da Doğdu. Ege Yayınları, İstanbul. s. 275-292*.

TANIMLAMA: Sfenks.

TİP: Aslan ve Kuş**F8**

Kat. Nr.: 78 / Lev. 22c

Prayon, Taf. 37b.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Gordion Akropol'ünden.

BULUNDUĞU YER: İstanbul Arkeoloji Müzesi

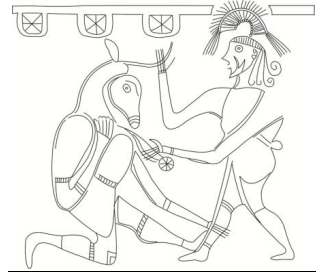
MALZEME: Pişmiş Toprak Kaplama Plakası

ÖLÇÜLERİ: Yükseklik: 17 cm; Uzunluk: 11 cm; Kalınlık: 2,5 cm

TARİH: 7 / 6. yy

KAYNAKÇA: Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik. Wasmuth, Tübingen. Taf.37 b. s 221*; Işık, F. (2012). *Uygarlık Anadolu'da Doğdu. Ege Yayınları, İstanbul. s. 221-246*.

TANIMLAMA: Ayaktaki bir insanla, diz çökmüş vaziyette, mücadele halinde olan boğa başlı insan.

TİP: Boğa ve İnsan**F9**

Kat. Nr.:79 / Lev. 22d

Prayon, Taf. 37f.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Gordion Akropol'ünden.

BULUNDUĞU YER: İstanbul Arkeoloji Müzesi; Gordion Müzesi

MALZEME: Pişmiş Toprak Kaplama Plakası

ÖLÇÜLERİ: Belirtilmemiş

TARİH: 7 / 6. yy

KAYNAKÇA: Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik. Wasmuth, Tübingen. Taf.37 f. s 221*; Işık, F. (2012). *Uygarlık Anadolu'da Doğdu. Ege Yayınları, İstanbul. s. 221-246*.

TANIMLAMA: Sağa yönelik, yürür vaziyette; aslan ayaklı; kanatlı; kuş başlı; eşek kulaklı; yukarı kıvrılmış kuyruk.

TİP: Aslan, Eşek ve Kuş

F10

Kat. Nr.:80 / Lev. 23a

Prayon, Taf. 36c.

BULUNTU YERİ ve DURUMU: Düver'den.

BULUNDUĞU YER: Burdur Arkeoloji Müzesi; İstanbul Arkeoloji Müzesi; Amsterdam, Allard Pierson Museum; Birmingham, city Museum; Berlin-Charlottenburg, Antikenmuseum; Houston, Ménil foundation; Kopenhagen, Ny Carlsberg Glyptothek; Malibu, Paul Getty Museum; Paris, Louvre; Stockholm, Medelhavsmuseet; Virginia Museum

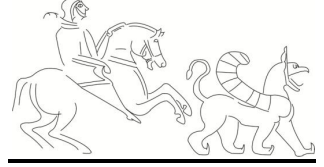
MALZEME: Pişmiş Toprak Kaplama Plakası

ÖLÇÜLERİ: Gen: 43,7 cm; Yükseklik: 35 cm; Kalınlık: 2,3 cm-59

TARİH: 6.yy, 2. çeyreği

KAYNAKÇA: Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik. Wasmuth, Tübingen. Taf.36 c. s 220*; Kahya, T. (2017, Haziran). Düver Atlı-Griffon Levhası'nın İkonografisi, Tarihlendirilmesi ve Kültürel Kimliği Üzerine Düşünceler. *Cedrus, Cilt: V, s. 21-55*; Işık, F. (2012). *Uygurluk Anadolu'da Doğdu*. Ege Yayınları, İstanbul. s. 221-246.

TANIMLAMA: Bir süvari tarafından izlenen, sağa yönelik, yürür vaziyette karışık yaratık. Ağız açık kuş başlı; dik kulaklı; aslan gövdeli ve ayaklı; kanatlı; yukarı kıvrılmış kuyruk.

TİP: Aslan ve Kuş

KAYNAKÇA

- Akurgal, E. (1968). *Urartäische und Altiranische Kunstzentral*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Aro, S. (2010). "Sanat ve Mimari". H.C.Melchert (Ed.). *Luviler, Anadolu'nun Gizemli Halkı*. Kalkedon Yayınları, İstanbul, 245-287.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel Bellek, Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. (Çev. A. Tekin). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Atay, T. (2003). "Din". K. Emiroğlu ve S. Aydın (Ed.). *Antropoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 223-226.
- Bahrani, Z. (2018). *Babil'in Kadınları, Mezopotamya'da Toplumsal Cinsiyet ve Temsil* (Çev. S. Çalcı) Kolektif Kitap, İstanbul.
- Biber, A. ve Turancı, E. ((2014). "Toplumsal Şeytan Üçgeni: İktidar, Hegemonya ve Propaganda". *Akdeniz İletişim Dergisi*, Cilt No (21): 28-41.
- Black, J. ve Green, A. (2017). *Mezopotamya Mitoloji Sözlüğü, Tanrılar İfritler Semboller*. (Çev.). Köprü Kitap, İstanbul.
- Braudel, F. (2006). *Bellek ve Akdeniz, Tarihöncesi ve Antikçağ*. (Çev. A. Berktaş). Metis Yayınları, İstanbul.
- Canetti, E. (1998). *Kitle ve İktidar*. (çev. G. aygen). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Çaha, Ö. (2013). "Din ve Siyaset". Y. Aktay (Ed.). *Din ve Toplum*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 34-61.
- Çavuşoğlu, R. (2002). *Urartu Kemerleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Dönmez, S. (2016, Aralık). "Eski Mezopotamya Topluluklarında Korku ve Güç İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *The Journal of Academic Social Science Studies*. Cilt No.53, 213-226.
- Eichler, S. (1984). *Götter, Genien und Mischwesen in der Urartäischen Kunst*. Verlag von Dietrich Reimer, Berlin.
- Emiroğlu, K. (2003). "Antropomorfizm". K. Emiroğlu ve S. Aydın (Ed.). *Antropoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 59.
- Floss, H. (2017). "Eiszeitkunst-Ein Überblick". *Hamburg Museum für Völkerkunde*, Hamburg, 93-160.

- Ghadim, F. İ. (2007). *Anadolu'da Urartu Savaş Aletleri Bezeme Sanatı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Arkeoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gonnella, J., Khayyata, W.,-Kohlmeyer, K. (2005). *Die Zitadelle von Aleppo und der Tempel des Wettergottes*. Rhema, Münster.
- Green, A. (1993). "Mischwesen". E. Ebeling ve B. Meissner (Ed.). *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie*. Walter de Gruyter, Berlin.
- Grimal, P. (2012). *Mitoloji Sözlüğü, Yunan ve Roma* (1.bs.). Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Gür, B. (2012). *Tunç Çağını Sona Erdiren Halklar, Deniz Kavimleri*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Harari, Y.N. (2015). *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens, İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi*. (Çev. E. Genç). Kolektif Kitap, İstanbul.
- Harmanşah, Ö. (2015). *Eski Yakındoğu'da Kent, Bellek, Anıt*. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Heinz, M. ve Bonatz, D. (2002). *Bild-Macht-Geschichte, Visuelle Kommunikation im Alten Orient*. Dietrich Reimer Verlag, Berlin.
- Hodder, I. (2010). "Sonuçlar ve Değerlendirme". Fred, J. ve Hodder, I. (Ed.). *Uygarlığın Doğuşunda Din, Catalhöyük Örneği*. (Çev. D. Şendil) Alfa Basım Yayım, İstanbul, 441-469.
- İnce, Ö. (2019. 17 Mayıs). "Tek adam siyasetinin tuzakları ve tehlikeleri". *Cumhuriyet Gazetesi*, s.3.
- Kellner, H. J. (1991). *Gürtelbleche aus Urartu*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- Kopaniyas, K. (2013). *Die Datierung der Anatolisch/Späthethitischen Plastik und ihre Beziehung zur Archaischen Griechischen Kunst*. Corpyright Logos Verlag, Berlin.
- Mithen, S. (1999). *Aklın Tarihöncesi*. (Çev. İ. Kutluk). Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Orthmann, W. (1971). *Untersuchungen zur Späthethitischen Kunst*. Rudolf Habelt Verlag, Bonn.
- Özgüç, T. (1969). *Altintepe II*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Özyar, A. (2005a). "Geç Hitit Krallıkları". *Arkeo Atlas*, (4), 10-26.
- Özyar, A. (2005b). "Geç Hitit Sanatı". *Arkeo Atlas*, (4), 30-31.
- Prayon, F. (1987). *Phrygische Plastik*. Ernst Wasmuth Verlag, Tübingen.
- Russel, B. (1990). *İktidar*. (Çev. M. Ergin) Yayıncılık Matbaası, İstanbul.
- Russel, B. (2012). *Batı Felsefesi Tarihi, İlk Çağ felsefesi, Cilt:1*. (Çev. A. Fethi). Alfa Yayınları, İstanbul.

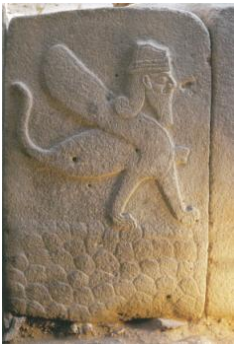
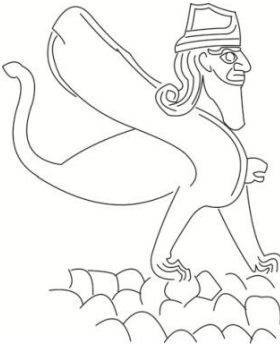
- Sartre, J-P. (2017). *Baudelaire*. (Çev. A. Tümertekin). İthaki Yayınları, İstanbul.
- Swartz, D. (2013). *Kültür ve İktidar, Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*. (Çev. E. Gen). İletişim Yayınevi, İstanbul.
- Şenel, A. (2009). *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Şenel, A. (2014). *Siyasal Düşünceler Tarihi*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Taşyürek, O. A. (1975). *Adana Bölgesi Müzesi'ndeki Urartu Kemerleri*. Dönmez Ofset, Ankara.
- Temür, A. (2014). *Grek Sanatında Karışık Yaratıklar*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ulusoy, M.D. (2005). *Sanatın Sosyal Sınırları*. Ütopya Yayınları, Ankara.
- Van Loon, M. N. (1966). *Urartian Art*. Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden.
- Yıldırım, E. ve Pekşen, O (2013). "Üçüncü Arami Göçünün Anadolu'nun Güneydoğusu'na Yaptığı Etnik ve Siyasi Etkiler". *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:4/13, 31-55.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Bit_Agusi#/media/File:NeoHittiteStates.gif. (23.04.2020).
- https://de.wikipedia.org/wiki/Urart%C3%A4isches_Reich#/media/Datei:Urartu_extension.svg. (23.04.2020).

LEVHALAR

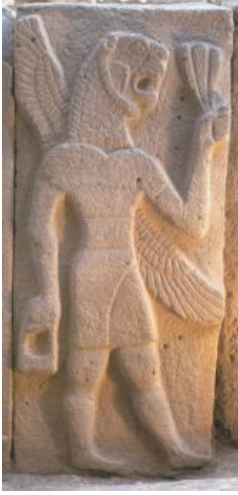
Lev. I- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Ain Dara L1-4)

a			L1
b			L2
c			L3
d			L4

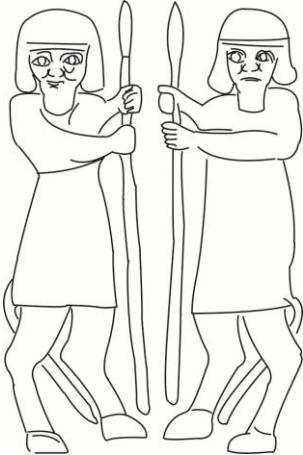
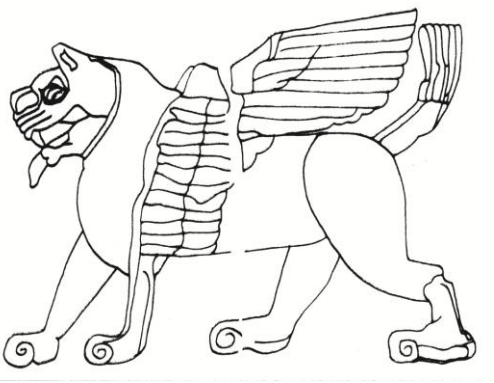
Lev. II- Yeni Hitit (Luvî) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Aleppo Fırtına Tanrısı Tapınağı L5-8)

a	 	L 5
b	 	L 6
c	 	L 7
d	 	L 8

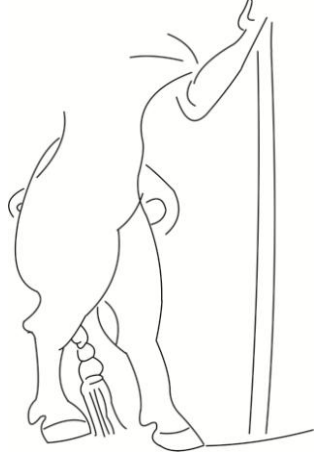
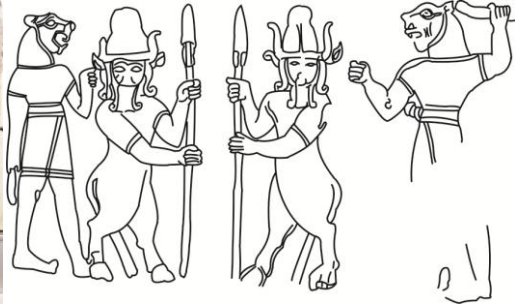
Lev. III- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları: (Aleppo Fırtına Tanrısı Tapınağı L9-11)

a	 	L 9
b	 	L 10
c	 	L 11

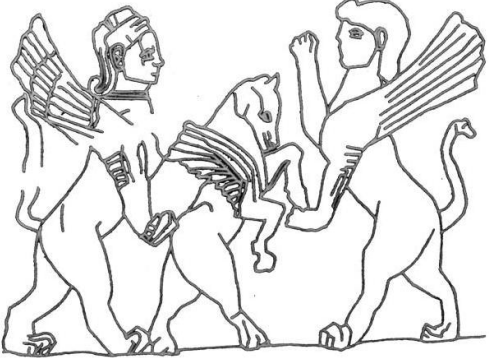
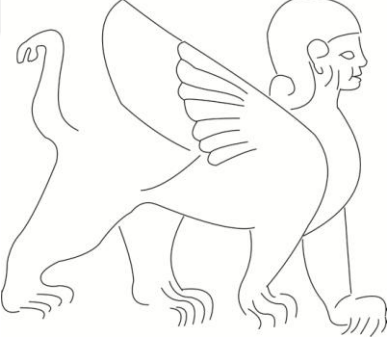
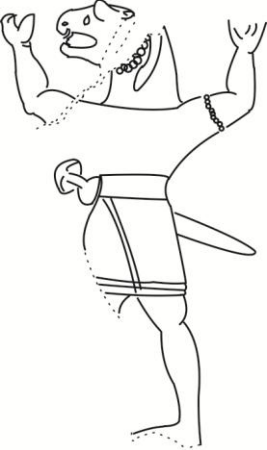
Lev. IV- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karatepe L12-14), (Karkamış L15)

a			L 12
b			L 13
c			L 14
d			L 15

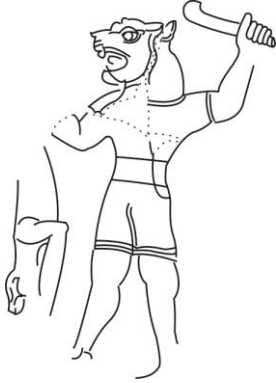
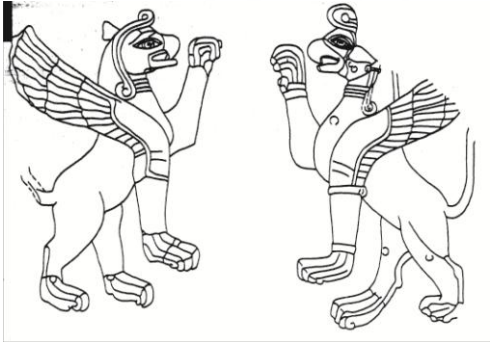
Lev. V- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L16-19)

a	 	L 16
b	 	L 17
c	 	L 18
d	 	L 19

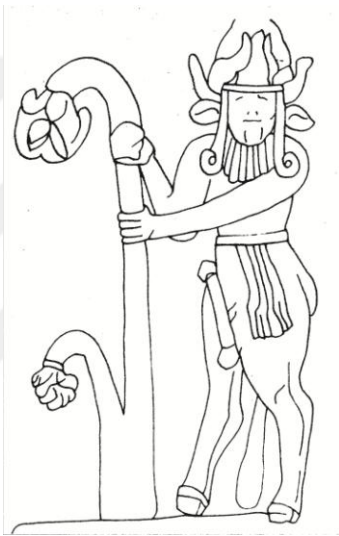
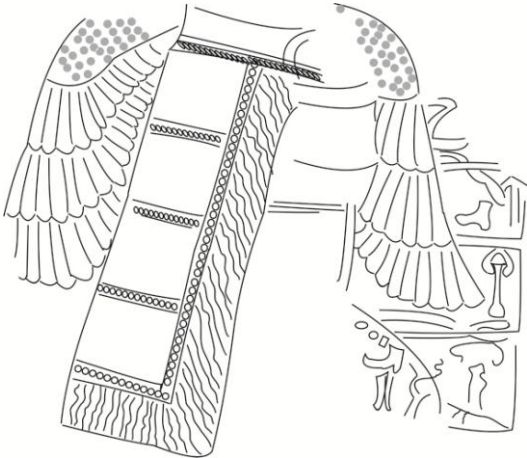
Lev. VI- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L20-23)

a	 	L 20
b	 	L 21
c	 	L 22
d	 	L 23

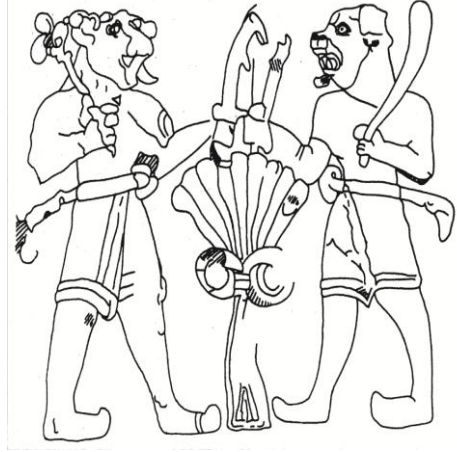
Lev. VII- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L24-27)

a	 	L 24
b	 	L 25
c	 	L 26
d	 	L 27

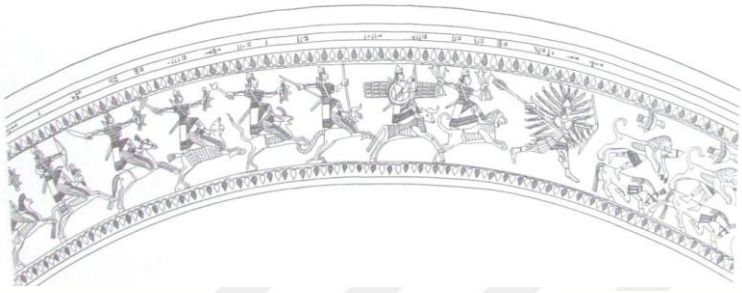
Lev. VIII- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L28-30)

a			L28
b			L20
c			L 30

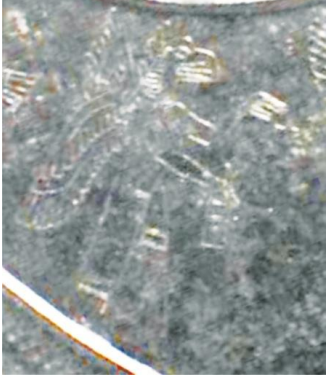
Lev. IX- Yeni Hitit (Luvi) Bölgesi Karışık Yaratıkları (Karkamış L31), (Malatya L32-33)

a	 	L 31
b	 	L 32
c	 	L 33

Lev. X- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Yukarı Anzaf U1), (Nimrut U2), (Bilinmeyen U3)

a	 	U1
b	 	U2
c	 	U3

Lev. XI- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U4-5), (Dedeli U6a-b)

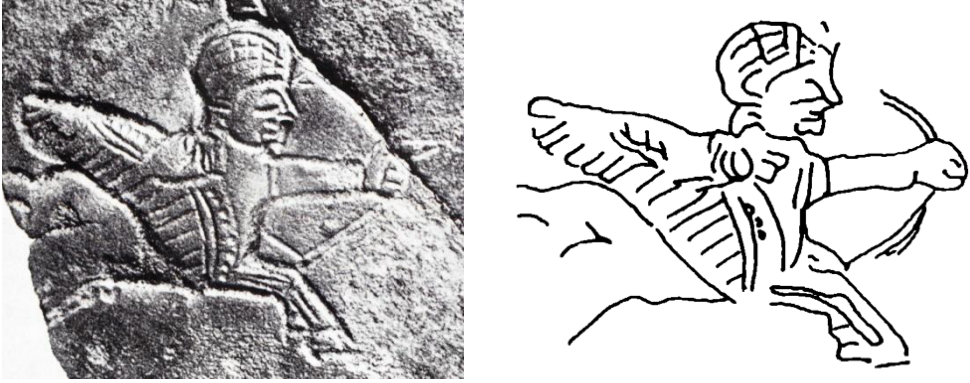
a	 	U 4
b		U 5
c	 	U 6a
d	 	U 6b

Lev. XII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Dedeli U6c-d), (Bilinmeyen U7a-b)

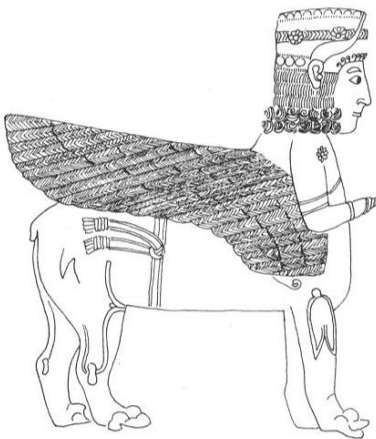
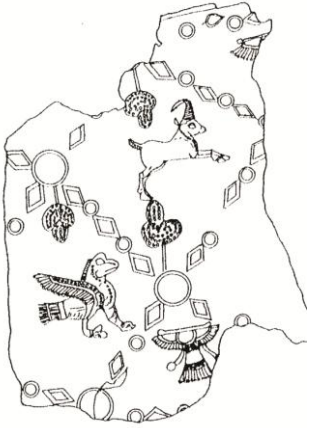
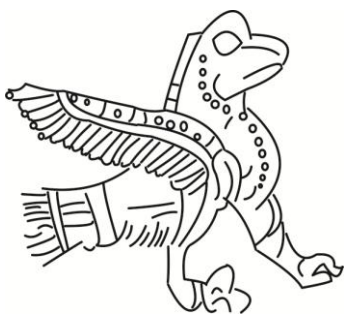
a			U 6c
b			U 6d
c			U 7a
d			U 7b

Lev. XIII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U7c)

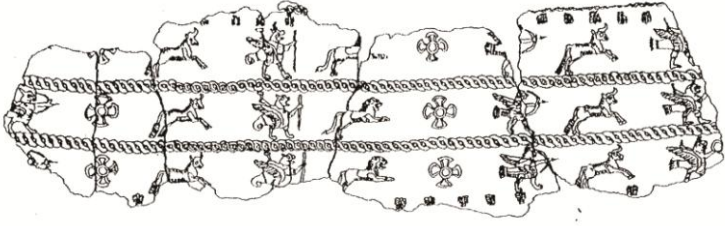
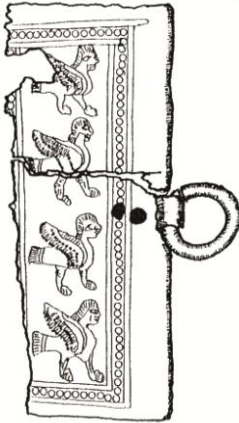
Lev. XIV- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U8-9)

a		U 8
b		U 9

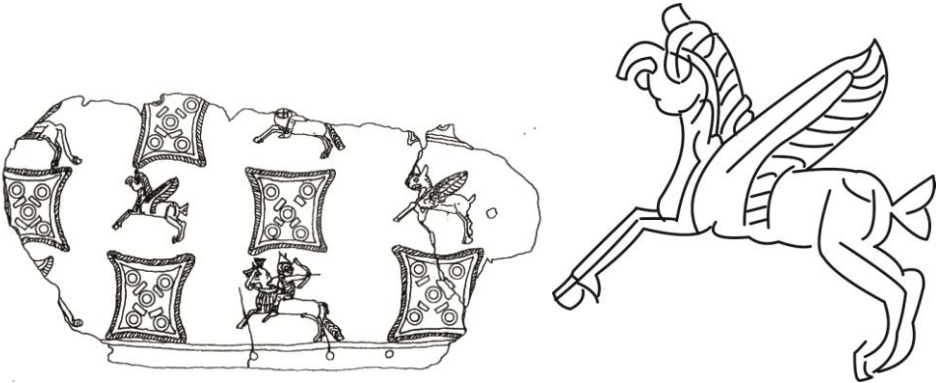
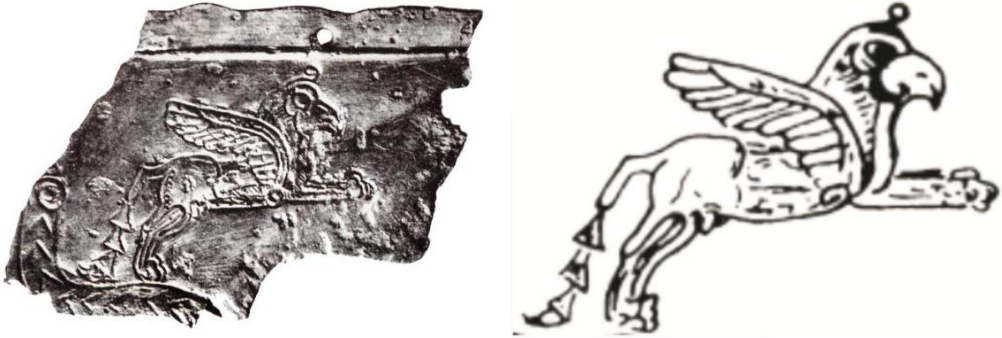
Lev. XV- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U10, U13), (Altıntepe U11), (Toprakkale U12)

a	 	U 10
b	 	U 11
c	 	U 12
d	 	U 13

Lev. XVI- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Dedeli U14-15), (Bilinmeyen U16-17)

a	 	U 14
b	 	U 15
c		U 16
d	 	U 17

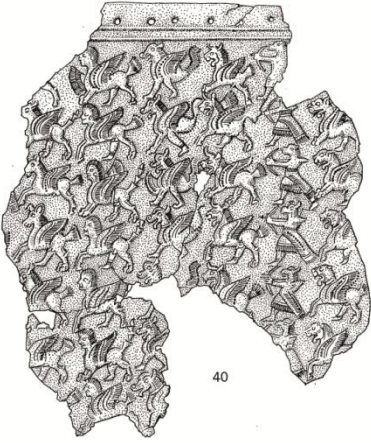
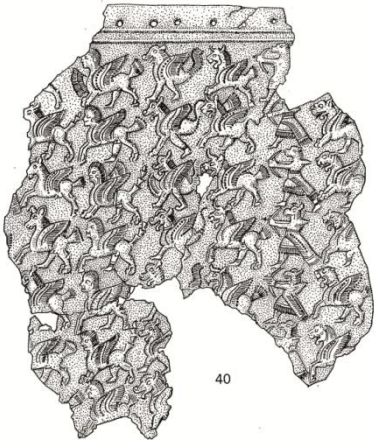
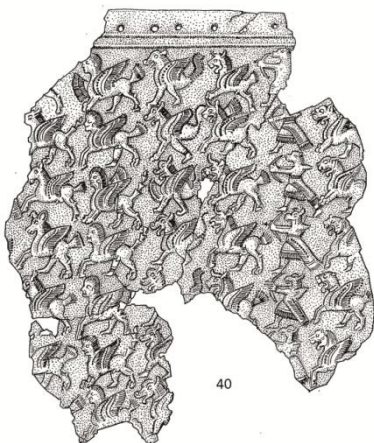
Lev. XVII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U18-20)

a		U 18
b		U 19
c		U 20

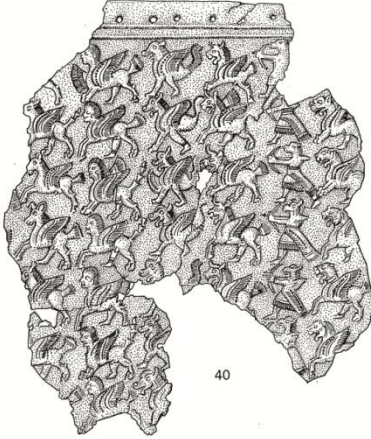
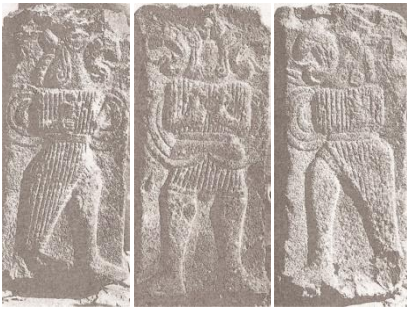
Lev. XVIII- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U21-22)

a	 	U 21
b	 	U 22

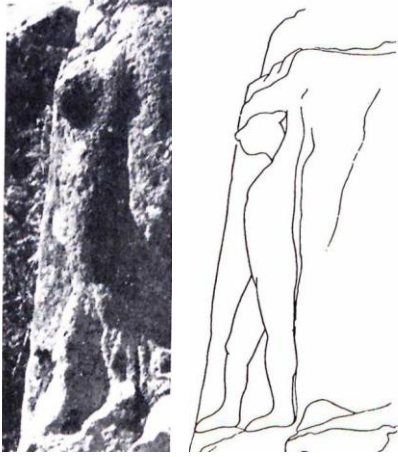
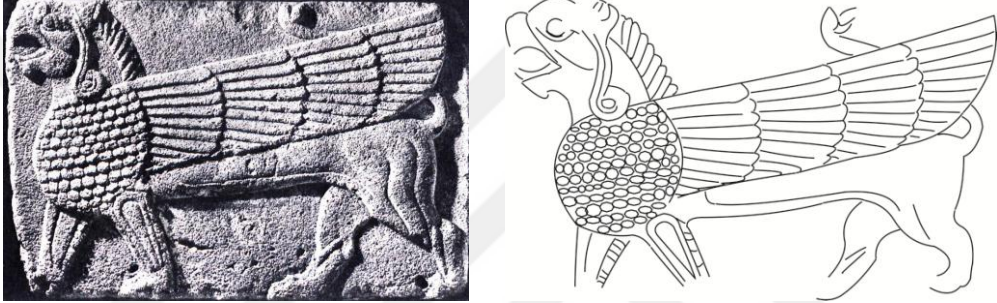
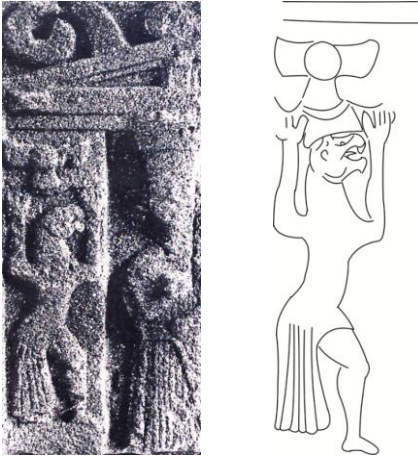
Lev. XIX- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Bilinmeyen U23a-c)

a	 	U 23a
b	 	U 23b
c	 	U 23c

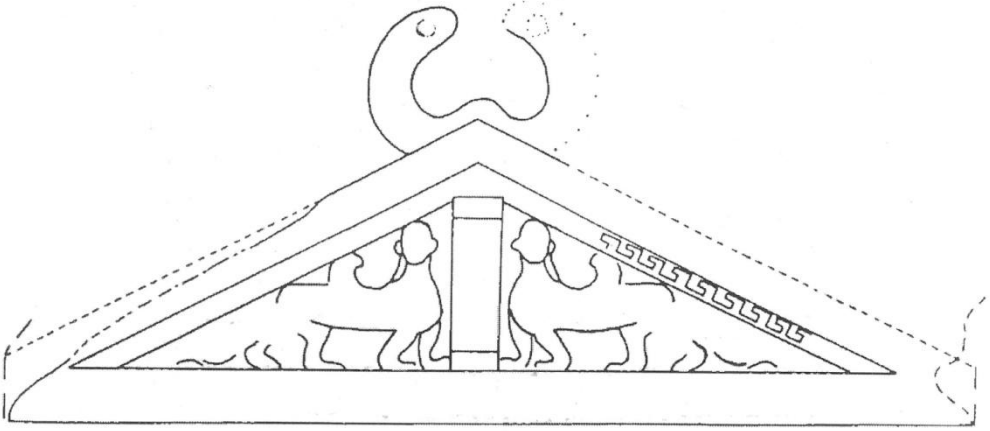
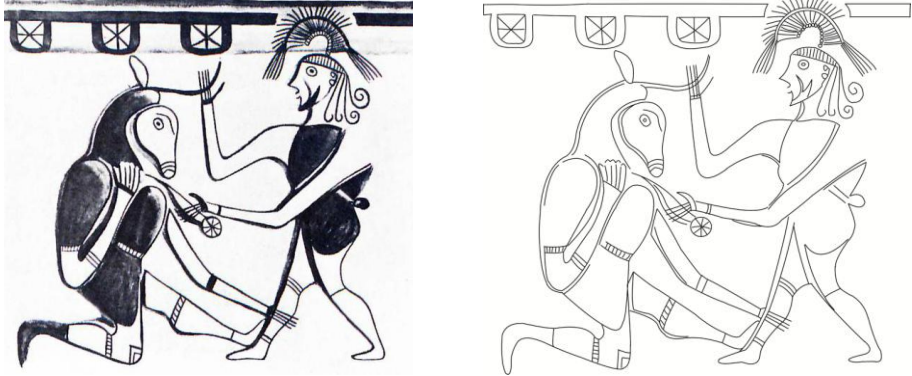
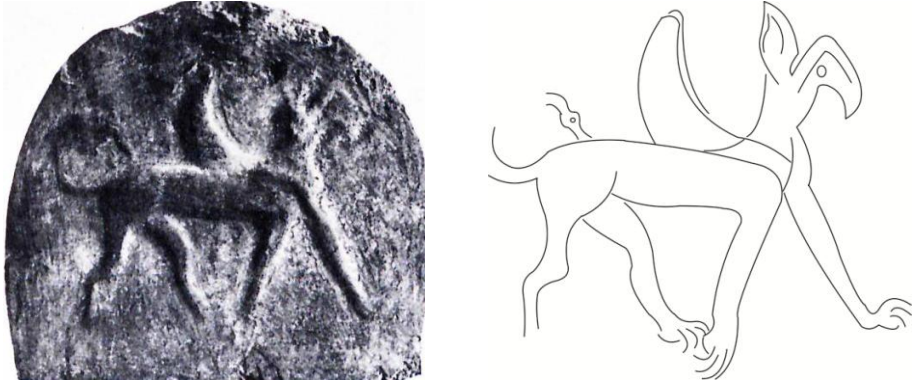
Lev. XX- Urartu Bölgesi Karışık Yaratıkları (Dedeli U23d, U24-25); Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Daydalı F1)

a	 	U 23d
b	 	U 24
c	 	U 25
d	 	F1

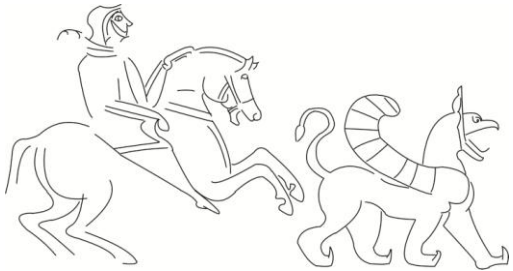
Lev. XXI- Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Midas F2), (Ankara; GOÇ F3, Ahiyakub F4, Etlik F5)

a		F2
b		F3
c		F4
d		F5

Lev. XXII- Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Pazarlı F6), (Döğer F7), (Gordion F8-9)

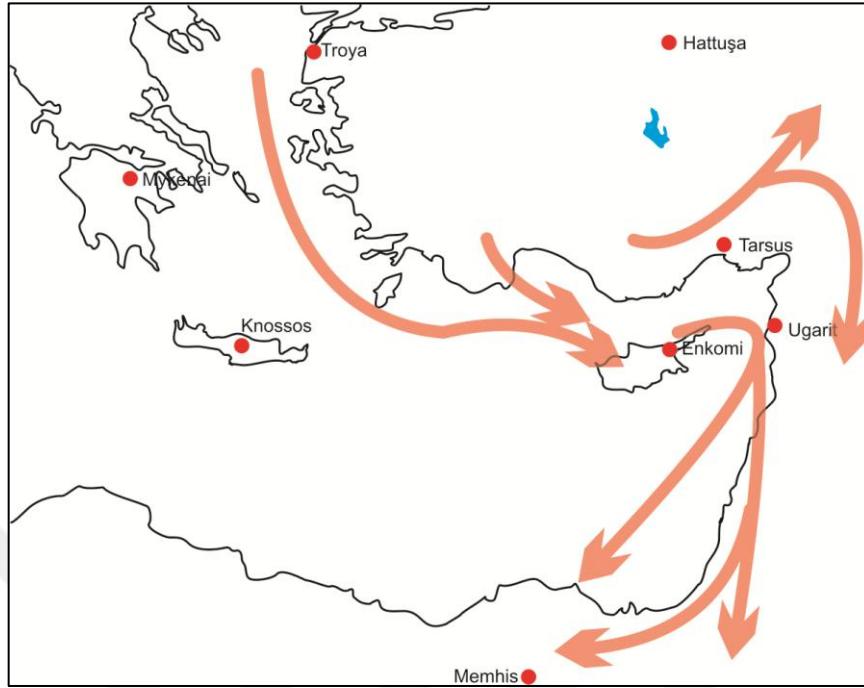
a		F6
b		F7
c		F8
d		F9

Lev. XXIII- Frig Bölgesi Karışık Yaratıkları (Düver F10)

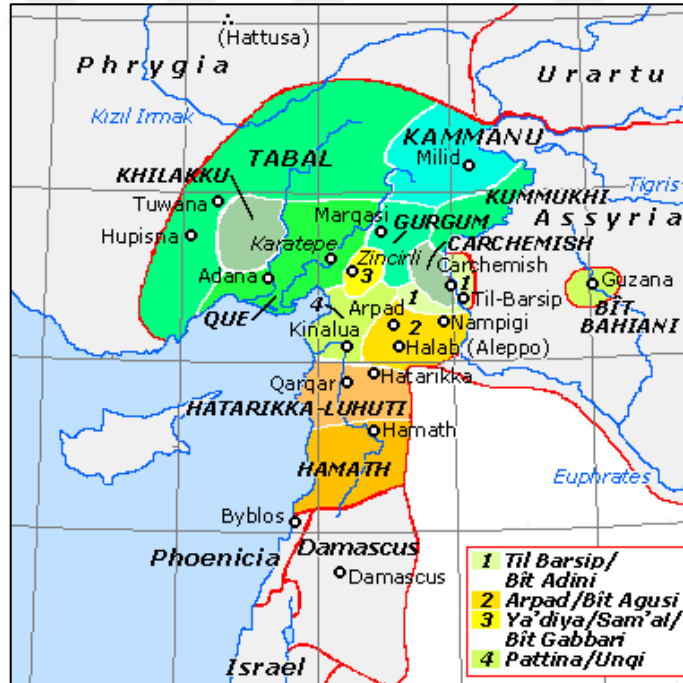
a	 	F10
---	--	-----

HARİTALAR

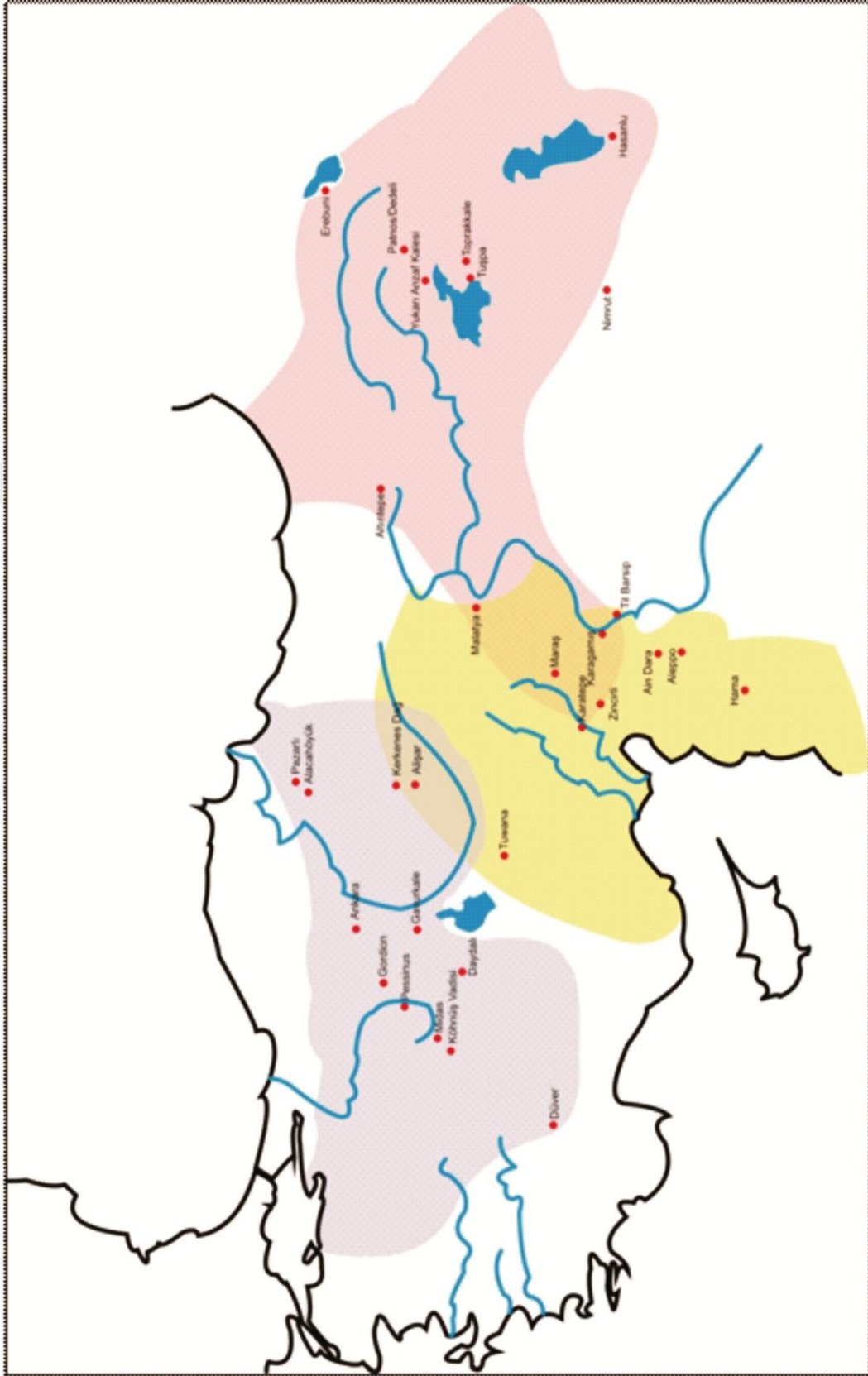

Harita I- Ege Halkları Göç Haritası

Harita II-Yeni Hitit (Luvî) Bölgesi Haritası

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Bit_Agusi#/media/File:NeoHittiteStates.gif. (23.04.2020).

Harita V-Yeni Hitit (Luvi), Urartu, Frig Haritası

TABLOLAR

Tablo I- Buluntu Yeri ve Malzeme Türü

Buluntu Yeri	At Alımlık Plakası	Gerdan Askısı	Heykel Kaidesi	Heykelcik	Kalkan	Pişmiş Toprak Kaplama Plakası	Kaya Anıtı	Kemer	Migfer	Ortostat	Stel	Sütun
Ankara, Ahiyakub										F4		
Ankara, Etlik											F5	
Ankara, Gazi Orman Çiftliği										F3		
Daydalı												F1
Döğer Ovası							F7					
Düver						F10						
Gordion						F8 F9						
Midas							F2					
Pazarlı						F6						
Ain Dara										L1, L2, L3, L4		
Aleppo										L5, L6, L7, L8, L9, L10, L11		
Karatepe										L12, L13, L14		
Kargamış			L27							L15, L16, L17, L18, L19, L20, L21, L22, L23, L24, L25, L26, L28, L29, L30, L31		
Malatya										L32, L33		
Altıntepe				U11								
Nimrud	U2											
Patnos, Dedeli								U6, U15, U25				
Toprakkale				U12								
Yukarı Anzaf Kalesi					U1							
Bilinmeyen		U7 U8 U21						U4, U5, U9, U10, U13, U14, U16, U17, U18, U19, U20, U22, U23, U24	U3			

Tablo II-Bugünkü konumu

BULUNDUĞU YER	MALZEME
ADANA ARKEOLOJİ MÜZESİ	U6, U15, U17, U18, U21, U23
AFYON MÜZESİ	F1
ALEPPO MÜZESİ	L2, L3, L4
ANKARA ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ	L15, L16, L17, L18, L19, L20, L21, L23, L24, L25, L26, L27, L28, L29, L32, L33, U9, U11, F3, F4, F5, F6
BRİTİŞ MUSEUM	L30, U22
BURDURMÜZESİ	F10
ELAZIĞ MÜZESİ	U13
ERZURUM MÜZESİ	U17
GAZİANTEP MÜZESİ	U18
İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİ	F8, F9
LENİNGRAD-ERMİTAGE	U12
Prähistorische Staatssammlung, München	U2, U3, U4, U5, U7, U8, U21, U24
VAN MÜZESİ	U10, U14
BİLİNMEYEN	L22, L31
YERİNDE	L1, L5, L6, L7, L8, L9, L10, L11, L12, L13, L14, F2, F7

Tablo III- Bölgelere Göre Kronolojik Dağılımı

	YENİ HİTİT/LUVİ	URARTU	FRİG
1200	L1, L2, L3, L4, L5		
1150			
1100			
1050			
1000	L6, L7, L8, L9, L10, L11, L15		
950		U1	
900	L16, L17, L18, L19, L20, L21, L22, L23, L24, L25,		
850	L26, L27, L28, L29		
800	L32, L33	U2, U3, U4, U5	
750		U6, U7, U8	
	L12, L13, L14, L30, L31	U9	F1, F2
700		U11	F3, F4, F5, F7
		U10, U12, U13, U14,	
650		U17	
		U15, U16, U18	
600		U19, U20, U25	
		U21, U22, U23, U24	F6, F8
550			F9, F10

Tablo IV-Tasvir Tiplerinin Bölgelere Dağılımı

TİPLER	MALZEME		
	YENİ HİTİT/LUVİ	URARTU	FRİG
Aslan ve Balık		U19	
Aslan ve İnsan	L19b, L24, L33	U6d	F2
Aslan ve Kuş	L15	U13	F3, F6, F7, F10
At ve İnsan		U6b	
At ve Kuş		U6a	
Boğa ve İnsan	L2, L5, L6, L14, L16, L19a, L28, L29		F8
Boğa ve Kuş	L21b	U22	
İnsan ve Kuş	L10, L12, L30, L31, L32	U2, U3, U4, U11, U21, U23a	F1, F5
Akrep, Aslan ve Kuş		U15, U20	
Akrep, İnsan ve Kuş	L21a	U16, U23d	
Aslan, Balık ve Kuş		U25	
Aslan, Boğa ve Kuş	L26	U7b	
Aslan, Eşek ve Kuş			F9
Aslan, İnsan ve Kuş	L1, L7, L11, L13, L18, L20, L22, L25	U5, U12, U17, U24	F4
Aslan, Keçi ve Kuş		U6c	
Aslan, Koç ve Kuş		U1c	
At, Balık ve Kuş		U18	
At, İnsan ve Kuş		U9	
Balık, İnsan ve Kuş		U7a	
Boğa, İnsan ve Kuş	L3, L17, L23, L27		
Akrep, Aslan, Boğa ve Kuş		U1b	
Akrep, Aslan, Ejder ve Kuş		U10	
Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş	L8, L9		
Akrep, Aslan, Keçi ve Kuş		U1a	
Aslan, Balık, İnsan ve Kuş		U8	
Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş	L4	U23b, U23c	
İnsan, Köpek, Kuş ve (?)		U14	
Aslan, Balık, Keçi, Kuş ve İnsan		U7c	

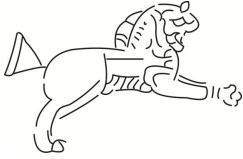
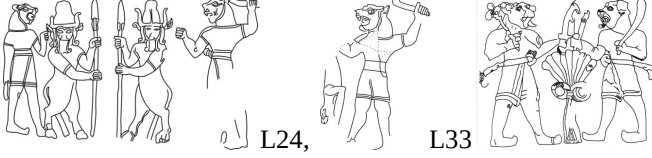
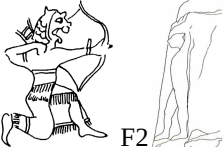
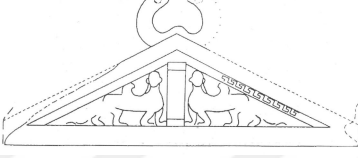
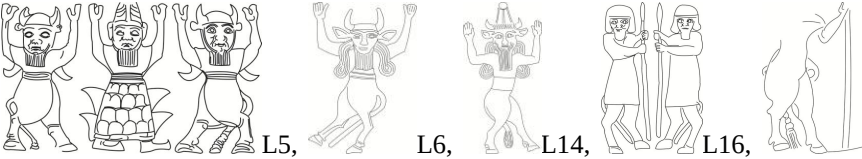
Tablo V-Karışık Yaratıkların Oluşumunda Canlılardan Alınan Parçalar

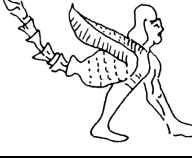
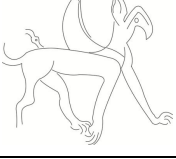
	Alt Gövde	Ayak	Baş	Boynuz	Gövde	Kanat	Kol	Kulak	Kuyruk	Üst Gövde
Akrep					1				10	
Aslan		31	13		26				9	
At		3	2		3				1	
Balık					3				5	
Boğa	8	13	5	8	2			12	11	
Ejder			1							
Eşek								1		
İnsan		30	31		28		41			13
Keçi			3							
Koç			1							
Köpek			1							
Kuş		4	26		6	56			6	

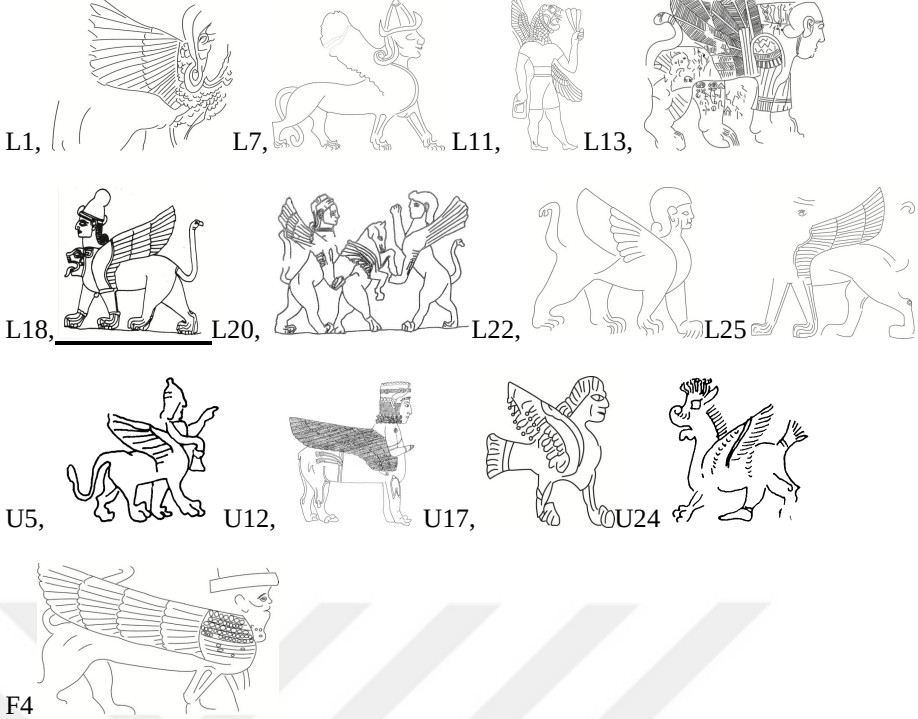
Tablo VI-Karışık Yaratıkların Eşleştikleri Canlılar

	Akrep	Aslan	At	Balık	Boğa	Ejder	Eşek	İnsan	Keçi	Koç	Köpek	Kuş
Akrep		7			1	1		5	1			10
Aslan	7			4	8	1	1	24	3	1		38
At				1				2				3
Balık		4	1					2	1			3
Boğa	1	8						18				13
Ejder	1	1										1
Eşek		1										1
İnsan	5	24	2	2	18						1	41
Keçi	1	3		1								3
Koç		1										1
Köpek								1				1
Kuş	10	38	3	3	13	1	1	41	3	1	1	

Tablo VII-Karışık Yaratık Tip Tablosu

Aslan ve Balık	 U19
Aslan ve İnsan	 L19b, L24, L33
	 U6d F2
Aslan ve Kuş	 L15, U13
	 , F3
	 , F6,
	 F7
At ve İnsan	 U6b
At ve Kuş	 U6a
Boğa ve İnsan	 L2, L5, L6, L14, L16,
	 L19a, L28, L29 F8
Boğa ve Kuş	 L21b
	 U22

İnsan ve Kuş	
Akrep, Aslan ve Kuş	
Akrep, İnsan ve Kuş	
Aslan, Balık ve Kuş	
Aslan, Boğa ve Kuş	
Aslan, Eşek ve Kuş	

Aslan, İnsan ve Kuş	 L1, L7, L11, L13, L18, L20, L22, L25, U5, U12, U17, U24, F4
Aslan, Keçi ve Kuş	 U6c
Aslan, Koç ve Kuş	 U1c
At, Balık ve Kuş	 U18
At, İnsan ve Kuş	 U9
Balık, İnsan ve Kuş	 U7a
Boğa, İnsan ve Kuş	 L3, L17, L23, L27

Akrep, Aslan, Boğa ve Kuş	U1b
Akrep, Aslan, Ejder ve Kuş	U10
Akrep, Aslan, İnsan ve Kuş	L8, L9
Akrep, Aslan, Keçi ve Kuş	U1a
Aslan, Balık, İnsan ve Kuş	U8
Aslan, Boğa, İnsan ve Kuş	L4 U23b, U23c
İnsan, Köpek, Kuş ve (?)	U14
Aslan, Balık, Keçi, Kuş ve İnsan	U7c

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	İsmet SAATÇI
Doğum Yeri - Tarihi	
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Erkek İlköğretmen Okulu - GAZİANTEP
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü - ANTALYA
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	Demirçığ Anadolu'sunun Pers Öncesi Sanat Merkezleri'nde Karışık Yaratık Tasvirleri (YENİ HİTİT – URARTU VE FRİG)
Proje Konusu	
Yüksek Lisans Diploması	
Tez/ Dönem Projesi Konusu	
Doktora Diploması	
Tez/Dönem Projesi Konusu	
Yabancı Dil / Diller	
BİLİMSEL FAALİYETLER	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
E-P	